

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 32

בס"ד. י"ז אדר תשע"ז

בגליון:

- ב** הגאון רבי אליקים געץ באדאנסקיא זצ"ל אב"ד קערמענד
בית אבותיו וצאצאיו, צאצאיו משפחת גראס בראב - מהרב יצחק צבי
מארגירעטען / אבותיו, אגרת ממנו אל ר"ל קניגסברג אב"ד שטיינאמאנגער
- ג** משפחת לאזאר - באדאנצקיא מפאפא והגלילות
לתולדות משפחות לאזאר, גרינפעלד, גינסבערגער, באדאנצקיא, סדר
היחוס של הג"ר געץ אב"ד קערמענד - מהרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש
- כה** הרבנים הראשונים בקהלת ה. סאבאסלוי
לתולדות רבי אברהם וייסמאן ובנו רבי יעקב צבי ווייס - מהרב שמואל
יוסף כ"ץ / ר' יצחק ליב פרייטשטאט, בן גיסו הב' יהודה ליב הכהן קארפלס
- לו** רבי וואלף באניהאדער
לתולדות רבי בנימין זאב שפיטצער מבאניהאד-נאנאש, בית אבותיו
וצאצאיו משפחות שפיטצער, מערץ, ענגל, ראזענבערג, מארקאוויטש,
לאווי - מהרב שמואל צבי שפיטצער
- מז** רבי מרדכי הלוי יונגרייז בנייפעסט
ותולדות צאצאיו, בנו רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז אב"ד זילאה עם בנו
רבי שרגא פייש, חתנו רבי חיים דוב הלוי פישער, משפחות גרובער, הגר,
'כרונותי משיבת סיגעט' על רב"צ צאהלער - מהרב חיים אריה רייניץ
- ס** לפני תשעים שנה (8)
לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ו - מהרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
- סז** עוללות
ידיעות נוספות על משפחת ביכלר - ש. יוסט / מצבות ממשפחת ביכלר
בפילעק - הרב ש. וייס / ר' יוסף קרויס, רש"צ נויבירט - הרב ש.ב.י.
סיימן / ר"י גראס וגיסו ר"מ בעהם - ש. באטשקאי / ר' יצחק גראס -
הרב א.י. מאדמארשטיין / ר' יואל שרייבר - הרב א. בלומנפעלד / מוצא
אבותיו של ר' שמואל קיניגסברג שו"ב - הרב ב. פנטליאט / ר' דוד אלי
קטינא מו"צ באויפהערטא - הרב י.ב. ווייס / רשימת נדבנים מקהלת
גוטא - הרב ע.ב. ויידר / ר' אהרן סג"ל ברייער - הרב מ.מ. עקשטיין / ר'
הערצקא הלוי מקראלי, ר' יהושע קראלער - הרב י.ב. בוכינגער / ד'
מינים בהונגריה בשנת תש"ד - הרב ח.ש. לערנער, הרב י.א. רבינוביץ /
משפחת שטרן בגאלאנטא מצאצאי התו"ט / ר' יוסף דוד וואסערמאן

הרב יצחק צבי מארגירעטען
מאנטריאל

הגאון רבי אליקים געץ באדאנסקיא זצ"ל

אב"ד דק"ק קערמענד וצאצאיו

תולדות הג"ר אליקים ידועים בעיקר ממה שחרוט על מצבתו, (הנוסח המלא מובא להלן), ויחסו מובא בכמה ספרים ובכתבי כמה מצאצאיו, אך לא ראי זה כראי זה ובכמה דברים אין ביניהם צד השווה, ולכן הנני מכניסם יחד לפונדק אחד, והנני בבקשה מהקוראים שיש להם עוד ידיעות או הערות עליו או על משפחתו שלא למנוע טוב ולפרסם בעלי זכרון.

מקור שורש מחצבתו

הגאון רבי אליקים המכונה געץ, נולד בשנת תקמ"א בעיר צעהלים, שם משפחתו ידוע שהיה באדאנסקיא כן היא על נוסח מצבתו וכן נקראו בניו אחריו, אך בכמה מקומות מצאתי שנקרא בשם קעניגסבערג.

אמו היתה מרת רבקה קריסל בת הגאון רבי אהרן ליב האמבורגער-חלפן זצ"ל אב"ד דק"ק צעהלים, ב"ר יהושע מאובן/פראג ב"ר יודא ליב, אמו של רבי אהרן ליב הנ"ל היתה מרים ב"ר יוסף אב"ד דק"ק שטאדהאגען ב"ר שמעון/שמשון די באנא אב"ד דק"ק מיץ נכד רבי יוסף הלוי אשכנזי אב"ד דק"ק באנא ומיץ ב"ר יצחק הלוי אב"ד דק"ק וורמייזא.

מי היה אביו של הג"ר אליקים געץ לא ברור לי כי מצאתי ב' גירסאות בזה:

(א) רבי יוזפא בראנטש ב"ר ליב מטריטש, [כך הוא ב'קהילת צעהלים וחכמיה' – קינסטליכער/שפיצר, וכן בעוד מקומות, ומקורם שכן חרות על מצבתו, אך בנוסח המצבה המובא לקמן לא מוזכר], נפטר ביום כ"ה תשרי תקמ"ב.

(ב) רבי גרשון באדאנסקי ב"ר ליב, [כך הוא ב'שלשלת היוחסין' שבסוף ספר 'כיכד מברכין' – מחברו הרב מרדכי יודא בלייער מצאצאי רבי אליקים], נפטר בצעהלים ביום כ"ג אדר תקפ"ב.

שניהם היו חתני הג"ר אהרן ליב האמבורגער-חלפן אב"ד צעהלים הנ"ל, ונטמנו ליד חותנם בבית"ח בצעהלים (אך כנראה ספק איזה מהם נשא את בתו מרת רבקה קריסל).

רבי יוזפא בראנטש הנ"ל נפטר כשרבי אליקים געץ היה פחות מבן שנה, ולכן הנני משער שאם אכן היה בנו, יתכן שדודו רבי גרשון גידלו ולכן קרא לעצמו בשם באדאנסקי כשם משפחת דודו, או אולי יכול להיות שרבי גרשון נשא את האשה רבקה קריסל אלמנת רבי יוזפא - אך אלו הם השערות שלי ולעת עתה לא מצאתי שום סמוכין לדברי - ומצד שני ידוע שקרא לאחד מבניו בשם גרשון ולא ידוע על בן בשם יוזפא.

על יחוס הורי אביו של רבי אליקים לא ידוע לי הרבה, על רבי יוזפא בראנטש ידוע רק ששם אביו היה רבי **ליב מטריטש**. על רבי גרשון באדאנסקי ידוע שהיה בן יחיד לאביו רבי **ליב** ולאמו מרת **מלכה** בת רבי **אהרן מטריטש** ב"ר **לעמיל** משוטענהאפען ב"ר **אהרן**, רבי **לעמיל** הנ"ל היה חתן רבי **גרשון** אב"ד דק"ק **לונגעליש**.

ב'אלגעמיינער צייטונג דעס אידענטוהם' (בקטע המובא להלן) נכתב שהיה תלמידו של **בית לוי**, לכאורה כוונתו להגאון **רבי לוי פאללאק** שהיה אב"ד צעהלים משנת תקמ"ג עד קרוב לשנת תק"נ, ואח"כ בטריטש, שחיבר ספר עמודי שיטים לבית הלוי, וממה שרשם רבי יוסף לערנער אב"ד ליכטנשטאט בספרו עונג נפש (פרשת תרומה סי' קעה) משמו, נראה שהיה מכונה 'בית הלוי' (וז"ל שם 'וממארי הרב המא"ג מוהר"ל נר"ו אב"ד דק"ק טריטש יע"א בעל המחבר בית הלוי שמעתי בהיותי בבית הלוי כשהיה אב"ד דק"ק צעהלים בשנת תקמ"ז לפ"ק").

על כס הרבנות

בשנת תקס"ד בהיות רבי **אליקים געץ** בן כ"ג שנים בלבד, נתקבל לאב"ד דק"ק **קויבערסדארף** (משבע הקהילות), ולאחר שנתיים ימים נקרא לכהן כאב"ד דק"ק **קערמענד** (סמוך לסאמבעטהעל), שם כיהן ל"ט שנים עד לפטירתו. חיבר ספר שו"ת נודע למשגב וספר משגב לעתות בדרך אגדה, שניהם נאבדו כנראה במשך הזמן, ומדברי תורתו נשאר לפליטה רק גרגיר אחד שהובא בשמו בספר ילקוט הגרשוני פרשת בחוקתי, ואגב חביבותיה הנני מעתיק את דבריו פה:

ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא כו, ג), פירש רש"י, בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי שבתות. וקשה מנלן זה דלמא פי' הפסוק כפשוטו שירד הגשם בשעה שיהיו צריכים לגשמים. **ושמעתי בשם הגאון מו"ה געץ ז"ל, אב"ד גערמענד יע"א, ע"פ מעשה המובא בגמ' (תענית כד:)** רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, אתא מיטרא, אמר לפניו, רבש"ע, כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער, פסק מיטרא, כי מטא לביתיה אמר לפניו, רבש"ע, כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת, אתא מיטרא. אמר רב יוסף מאי אהני ליה צלותיה דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא, ופירש רש"י, שהיה כהן גדול מתפלל אל יכנס תפילת עוברי דרכים ואעפ"כ שמע הקב"ה תפילת רבי חנינא ופסק מיטרא.

והנה כל כוחו של רבי חנינא בן דוסא היה מחמת שהיה צדיק ועשה כל מה שאמר הבורא יתברך, על כן מדה כנגד מדה עשה הקב"ה ככל מה שאמר רבי חנינא בן דוסא, וכמו שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך, לכן כשאמר שיפסק המטר פסק, וכשאמר שירד המטר ירד, וא"כ כאשר יהיו כל ישראל צדיקים ויעשו רצונו של מקום וכמו שנאמר אם בחוקותי תלכו וגו', ויהיו כל ישראל בבחינת ר' חנינא בן דוסא, א"כ מתי יוריד הקב"ה גשמים, הלא יזדמן שאחד מישראל יהיה אז בדרך ויאמר שיפסק המטר, ואחד מישראל יהיה בביתו ויאמר שירד המטר, ומה יעשה הקב"ה. לזה אמר אם בחוקותי תלכו ותהיו כולכם בבחינת ותגזר אומר ויקם לך, אז אהיה מוכרח ונתתי

גשמיכם בעתם בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי שבתות, שאז תהיו כולכם בבית וכל אחד יהיה מרוצה בגשמים.

עמד במשא ומתן של הלכה עם החתם סופר, ובשר"ת חתם סופר נדפסו כמה תשובות אליו, וביניהם עם תואר נדיר 'עושה פלא': אר"ח סי' ל"ג (שלום וכ"ט ל"נ הרב המא"ה המפורסים מו"ה געץ נ"י אב"ד דק"ק גערמענד יע"א [שנת תקפ"פ]), אר"ח סי' קפ"א (שלום וכ"ט לההר הטוב הרב המופלג המאה"ג חרוץ ושנון כש"ת מה"ו געץ נ"י אבד"ק גערמענד [שנת תקפ"א]), יר"ד סי' ל"ה (שו"ר לידידי הרב הותיק החרוץ המופלא עושה פלא כש"ת מו"ה געץ נ"י אבד"ק ק"ד יע"א [שנת תקס"ח]), יר"ד סי' רי"ב (שלום וכל טוב ל"נ הרב המאה"ג החרוץ המופלג עושה פלא כמ"ה געץ נ"י אבד"ק גערמענד [שנת תקפ"ג]), אבה"ע ח"ב סי' ו' (אלף שלומים מגבתי מרומים ל"נ הרב המאה"ג החרוץ המופלא כבוד מה"ו געץ נ"י אב"ד דק"ק גערמענד יע"א [שנת תקע"ד]), חו"מ סי' ע"א (שלום ושמחת י"ט מתן תורתנו ל"נ הרב המופלג החרוץ המאה"ג כבוד מה"ו געץ נ"י אב"ד דק"ק גערמענד יע"א [שנת תקפ"א]), חדשות מ"ד (שלום רב ל"נ הרב המאה"ג המופלג מה"ו געץ נ"י אב"ד דק"ק גערמענד יע"א [שנת תקע"ה]), ועוד באבה"ע ח"ב סי' קל"ב.

אשכנזיה דרבי

רבי אליקים געץ נסתלק בליל כל נדרי תר"ה בקערמענד אחר מחלה קצרה בת שבוע ימים, ונקבר ממחרת יום הכיפורים בבית החיים שם בעירו. בשנת תרס"ז

יסדו בית החיים חדש מחוץ לעיר ובמשך השנים נחרב בית החיים העתיק, אך העתיקו כמה מהמצבות לבית החיים החדש, ביניהם המצבה המצורפת שקשה לקרות, אך נראה לי כמצבת רבי אליקים, מאחר שהנוסח ארוך יותר משאר המצבות דשם וכן כמה מילים שאפשר לפענח מתאימים לנוסח מצבתו דלהלן.

וזהו נוסח מצבתו:

'ליזכר עולם יהיה צדיק תמים איש אלקים אמ"ו הרב הגאון האמיתי המפורסם כש"ת מוה"ר אליקים באדאנצקי זצ"ל הנקבר פה, בן האשה רבקה קריסל ז"ל. נולד בק"ק צעהלים בשנת תקמ"א ונתקבל לרב

בקהל קובערסדארף בשנת תקס"ד, ועוד לא כלו שני שנים נתקבל לאב"ד פה בשנת תקס"ו. והיה כטל לישראל ט"ל שנים, אשר ישב על כס הרבנות פה ק"ק קערמענד, פרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון, כשמן תורק כן שמו הלך בכל הארץ, עד אשר הביאו לפניו מקרוב ומרחוק לחרוץ משפטן על כל דבר קשה עליהם, ע"פ רוחב בינתו ודעתו הנשגבה, אשר המה בכתובים אשר קראם בשם נודע למשגב. גם היה דורש נאה ומוכיח עצום ומפורסם כנחל נובע ממקור החכמה, כן היו נופת צופים אמרי פיו, כולם מלאים זיו ומפיקים נוגה, כנראה מספר אגדה אשר קרא אותם משגב לעתות, האיש אשר תמיד צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, איננו, כי לקח אותו אלקים. הוא עלה שמימה להתהלך לפני אלקים באור החיים, אולם מהעיר פנה זיוה ופנה הדרה, נפלה נזרה והורד לארץ כבוד ישראל בליל כל נדרי עת יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה, ונאסף אל עמו בכבוד גדול ביום י"א תשרי שנת תר"ה לפ"ק. ת.נ.צ.ב.ה'.

ביום ח' טבת תר"ה הספידו הכתב סופר ונדפס בדרשות כתב סופר, וז"ל בתוך הדברים: 'אנחנו שאבדנו איזה צדיקים ת"ח יושבי כסאות למשפט מורי התורה ה"ה הרב הגאון הגדול מו"ה געץ זצ"ל שהיה אבד"ק גערמענד שהיה מפורסם לת"ח מלא וגדוש מעודו היה יושב אוהל תורה בצדקתו השיב רבים מעון הרביץ טהרה בקהלתו'.

כחודש אחר פטירתו כתב העיתונאי בן-חיים ב'אלגעמיינער צייטונג דעס אידענטוהם' (כתב עת יהודי-גרמני שיצא לאור ע"י המשכילים בין השנים 922-837) שנה 8 מס' 44 (28 אוקטובר 1844), על פטירתו ועל בחירת בנו למלא מקומו, (נראה מהמאמר שהכותב היה מכת המשכילים או בדומה לזה), לפנינו הקטע מתורגם מגרמנית (כמה פרטים שם אינם מדויקים, כגון גילו ושנות כהונתו):

קערמענד, 8 אוקטובר (הודעה פרטית). ב-22 לחודש שעבר, בליל כל נדרי, נפטר לאחר מחלה בת שבוע, רבינו געץ באדאנסקי בגיל של 69 שנים, בשנת ה-37 לכהונתו כרב המקום. תלמידו של הגדול בית לוי, הוא היה מאלו הרבנים ההונגריים, שעוד זכה לתואר 'חריף ובקי'. איש עם אופי עדין ביותר, הכין א"ע למיתתו בפחד וחרדה, והראה בשלבים האחרונים התקדשות נדירה. בבוקר של יום 24 ("א תשרי), הלכה הלוויה בכבוד ובהגינות לפניו. ארבעה רבנים מעיירות השכנות ערכו הספדים על קברו. המשימה הראשונה, שחסידיו של המנוח הקדישו לזכרו הייתה, ששמונים מחברי הקהילה התאספו בבית הקהל בלי ידיעת ראשי הקהילה, ובחרו שם פה אחד את בנו של הרב המנוח. אבל היות שהלה הוא בחור בלי התרה (לכאורה כוונתו להיתר הוראה) או שום ידע אחר, התנגדו חמש עשרה מהמשפחות הנכבדות, עם ראשי הקהילה: מר. פרעסבורגער, וויענער, וקארל קאודער בראשם. אבל מיד באו מכתבים מרבנים מבחוץ בצבע שחור שאישרו את הבחירות, וכעת מצפים האנשים הטובים (המשכילים-הפרורמים) להגנה וישועה מרשויות המחוז. סביר להניח כי רוב ההמון, שמנהיגה הוא

[איש מטורף] מ.ק., וקולות הנשים עם אמונות תפלות נושאות שם תפקיד מרכזי, ינצח. והמיעוט, המפחדים שייעודו הרוחני שלהם של עשרות שנים יעלם בטרם עת, לא יהי' להם ברירה רק ככל שכוחם מאפשר יתנו לרב הצעיר מורה ומדריך דתי (משכיל), שהנוער לא יכול להתחנך ללא הדרכה דתית וכן מהמבוגרים שיקשיבו לנאומים דתיים, גם ילמדו שלהיות יהודי ולהתמכר לאמונת הבל (להיות חרדי) הם שני מושגים סותרים (עפ"ל).

משפחתו

זוגתו של רבי אליקים געץ היתה מרת **שיינדל**, נפטרה ב' דר"ח אדר א' תר"ג, היא היתה בת **רבי איצק שפיטצער**, אך לעת עתה לא ביררתי מי זה, ואולי הוא ממשפחת הלוויים שפיץ/שפיטצער מאייזנשטאט.

צאצאיו הידועים:

(א) **רבי אהרן**, נשא בשנת תקצ"ז את בתו של רבי יצחק אייזיק קעניגסברגר מצעהלים, וגר בצעהלים (קהילת צעהלים וחכמיה).

(ב) **רבי משה לייב**, נשא בשנת תקצ"ז את מרת **רבקה** בת רבי יצחק קערן מצעהלים, ב'קהילת צעהלים וחכמיה' כתב שגרו בצעהלים ונולדו להם שם כמה ילדים. אך בפנקס הח"ק של וויען מצאתי, משה ליב באדאנצקי יליד קויבערסדארף נפטר כ' חשון תרמ"ח כשהוא בן פ"ד (לפי החשבון נולד בערך תקס"ד), וכן Regina (רבקה) באדאנצקי ילידת צעהלים לבית קערן נפטרה כ"א אייר תרל"ה כשהיא בת נ"ט, נראה שגרו בוויען [עכ"פ בשנים היותר מאוחרות] ושם מנו"כ. לאחרונה מצאתי העתק מאגרת תודה שנשלח על ידי קהילת קעסטהעל בהונגריה להשר משה מנטפיורי בשנת תרכ"ד, ואחר חתימתם של האב"ד ואישי הציבור מופיע חתימה "הק' משה ליב באדאנצקיא, סופר ונאמן הקהל פה העיר", מעניין לדעת אם הם זהים. המכתב נמצא בארכיון הקולג' האוניברסיטאי של לונדון (UCL), וצילומו רצוף בזה.

>זוגתו ילידת צעהלים מנו"כ בבית החיים ווהרינג בוויען. ועל מצבתה נחרט: נפטרה ביום ד' כ"א אייר ש' תרלה לפ"ק / פ"נ האשה היקרה והחשובה א"ח מרת / דבורה רבקה / אשת מו"ה משה ליב באדאנצקיא / דבורה תחת תמר יראת ה' בצלו ישיבה / רודפת צדקה וחסד ולעני ידיה הרחיבה / בין נשים צדיקות אף היא היתה נחשבה / קראו עליה נחמדה למעלה ולמטה אהובה / האל הטוב ישלם גמולה ונחלה לה ערבה<

(ג) **רבי דוד**, גר בבעלעד או בפאפא, שם זוגתו היתה מרת **פראדל**. במפקד האוכלסין משנת 848 מופיע השם דוד באדאנצקי יליד קערמענד בן 42 (דהיינו שנולד בערך תקס"ו) בכפר Szentmiklósfa, Pápoc (סמוך לבעלעד), ושם זוגתו Kadi לבית גאלנער בת 35 לכאורה הם זהים. משפחת לאזאר הם מי"ח, ביניהם זוגתו של רבי

הַן תִּשָּׂא לִבְךָ בְּהַדְרֵיגָתִיךָ סוּפֵי וּמִלֵּאן הַקֶּהֱלָה כִּתְּי הַעֲבִיר •

THE

ד' תרס"ח ל' ניסן ה' יום חמישי י"ט אלול תשנ"ב

צ"ל - לו ידעו בנקודת המעשה ידעו צ"ל תבונה חזקה וכל המעשה

ישי בוכינגער הנזכר בעלי זכרון גליון 27 עמוד מ', ויב"ח הרב בערל לאזאר רב הראשי ברוסיה. <הקצין המפואר' רבי דוד באדאנצקי נפטר ביום י"ח אדר ראשון תר"ל, דלפה מתוגה כל משפחתו ובניו הקטנים, ומנר"כ בבעלעד. זוגתו מרת גיטל נפטרה כ' אב תרט"ו ושם מנר"כ. זו זיווגו הראשון (כנראה 'קאטי' הנ"ל), שכן בבעלעד נקבר גם בנו הב' אליקים שנפטר כ"ו אלול תרל"ט 'בן עשרים שנה', דהיינו שנולד בשנת תרי"ט לערך>.

(ד) רבי **יצחק איצק** שנתמנה למלא מקום אביו בקערמענד עוד בבחרותו, אך לאחר כעשרים שנה הגיע לעירם מגיד מכת המשכילים ולכן החליט לעזוב את העיר, ועבר לפאפא שם שימש כדומ"צ ולאחר זמן נתמנה לראב"ד, נולד בערך תקע"ה ונפטר ח' אלול תרמ"ד בלא זש"ק ומנו"כ בביה"ח הישן בפאפא. >מרת רחל לאה בת אסתר, אשת הרב יצחק באדאנצקיא, נפטרה ה' אלול תרס"ז ומנו"כ בביה"ח החדש בפאפא<

(ה) הבחור **שלמה**, נולד בערך תק"פ ונפטר בן כ"ו שנים ז' אייר תר"ו ומנו"כ בצעהלים.

(ו) חו"ז רבי **שמואל**, גר בפאפא, נפטר כ"ב אדר תרמ"ח בגיל צעיר ומנו"כ בביה"ח הישן בפאפא, שם זוגתו היתה מרת **רעלא** לבית ראזענבערגער. בניו הביאו את הג"ר יעקב יחזקי' גרינוואלד בעל 'ויגד יעקב' לשמש כאב"ד דק"ק עד"י בפאפא בשנת תרפ"ט. משפחת באדאנסקי מקהילת פאפא בניו יארק הם מיר"ח, הג"ר משה אברהם סופר מטשארנא בעל סמא דחיי ורבי בנימין בערגער הנקרא רבי בנימין בעלעדער (בערגער) ר"מ בבעלעד היו חתניו.

(ז) רבי **גרשון**, בנו רבי אברהם היה ראש הקהל בעיר פאפא, והוא היה אשר העמיד את הבימה שם באמצע ביהמ"ד בשנת תרע"ט שהיה עד אז סמוך לארון הקודש כדרך המתחדשים (עי' שו"ת ערוגת הבשם או"ח סי' כ"ט מה שכתב לרבי משה לינק דומ"ץ פאפא בענין זה). > ר' אברהם ב"ר גרשון באדאנצקי וגיטל, נפטר ז' תשרי תר"פ ומנו"כ בביה"ח החדש בפאפא<

(ח) חתנו הג"ר **בנימין וואלף פרוסטיץ** אב"ד דק"ק **לוגאש**, ב"ר דניאל פרוסטיץ ראב"ד פרעשבורג, נפטר תר"ה, מוזכר בליקוטי מכתבים חתם סופר סי' ל"ג (...יצאתי לעורר אהבת תלמידי הרב המופלג דק"ק לוגאש, הנה הוא חריף ושנון ומופלג בתורה, חכם ומשכיל בכל ענינים הא לן והא להו, וכל ימי שמש אביו פה, הרב המאה"ג המופלג מהו' דניאל פרוסטיץ ראש המורים פה קהלתנו יע"א ואח"כ נתחתן בחיתון יפות ה"ה חותנו הוא הרב הגדול דק"ק גערמענד יע"א ושמש שם בהוראה בשמו המפורסם מו"ה וואלף פרוסטיץ נ"י למעלה חן ולמטה חנן...).

במאטריקלים מצאתי עוד כמה בני משפחת באדאנסקי ילידי קערמענד, ומסתבר שהם צאצאי רבי געץ, כי לא ידוע על משפחה אחרת בשם באדאנסקי בקערמענד.

במאטריקל של שאפראן יש Henrik באדאנסקי יליד קערמענד, נפטר 22 ספטמבר 888 (י"ז תשרי תרמ"ט), אלמן, בן פ"ג שנים (היינו שנולד בערך בשנת תקס"ו).

במאטריקל של פאפא, Regina (רבקה) קרויס, ילידת קערמענד לבית באדאנסקי, אשת רבי יוסף קרויס, נפטרה ט"ו סיון תרמ"ד בת ס' (היינו שנולדה בערך בשנת תקפ"ד).

וברשימת לידות של עיר פאפא, נולד בן לרבי Mano הורוביץ יליד קאשוי, ולזוגתו Emma הורוביץ ילידת קערמענד לבית באדאנסקי, ב-16 אוקטובר 884 (כ"ז תשרי תרמ"ה), גיל האם לא מופיע ברשימה.

אני משער שלפחות שנים הראשונים הם בניו ולא נכדיו, כי לא ידוע לי על אחד מבניו שהיה נשוי כבר בשנת לידתם (רבי משה ליב ורבי אהרן נישאו בשנת תקצ"ז, רבי יצחק איצק עדיין לא היה נשוי בשנת תר"ה, רבי שמואל ידוע שנפטר בגיל צעיר בשנת תרמ"ח ע"כ לא מסתבר שכבר היה מבוגר אז, השניים שאינם ידועים לי שנות נישואיהם הם רבי דוד ורבי גרשון).

צאצאיו משפחת גראס מראב

מ"ח שליט"א הוא נצר למשפחת באדאנסקיא, אמו היתה בת רבי שמואל באדאנסקיא הי"ד מפאפא בן רבי אליקים באדאנסקיא מפאפא בן רבי שמואל באדאנסקיא מפאפא בן הג"ר אליקים געץ מקערמענד.

אבל מלבד קירבה זו, גם חמותי שתחי' מתייחסת למשפחה זו בין מצד אביה ובין מצד אמה, אך חסרים לי כמה פרטים. אביה רבי יוסף צבי מאיר ז"ל ממאנטריאל אמר למ"ח שגם הוא נכד הרב מקערמענד אך לא הסביר או לא ידע יותר פרטים. הוא היה בנו של רבי חיים מאיר מאיר ז"ל מבודאפעסט (שהזכרתי בהערותי בעלה 16) שהיה חתן רבי אליקים געץ גראסס מראב (Győr). רבי יוסף צבי נשא את בת דודו בת רבי בנימין גראסס מראב בן רבי אליקים געץ גראסס הנ"ל. רבי אליקים גראסס היה בנו של רבי אהרן גראסס מראב וזוגתו שבע לבית באדאנסקיא.

ועל סמך דברי חו"ז רבי יוסף צבי שהיה נכד הרב מקערמענד, והידיעה שזקנתו מרת שבע היתה ממשפחת באדאנסקיא, הנני משער שהקשר בין משפחת גראס לרבי אליקים געץ באדאנסקיא הוא מרת שבע הנ"ל שלכאורה היתה נכדתו, ועל שמו של הרב מקערמענד נקרא בנה רבי אליקים געץ, אך לא ידוע לי שנת לידתה ובת מי היתה, (ואף יתכן שהיתה בתו של הרב מקערמענד).

על מצבתה של מרת שבע בעיר ראב לא מוזכר שם הוריה, רק שם בעלה, וזהו נוסח מצבתה: 'פ"ט / האשה החשובה והצדקת / מרת שבע אשת / היקר והנכבד / מ"ה אהרן גראס נ"י / נפטרה ביום י"א לחודש טבת / ונקברה ביום י"ב שנת תרנ"ה לפ"ק / שמך הטוב ומעשיך וצדקותיך / בשער בת רבים ספרו תהילתיך / עלית

למרום...! (על מצבות בעלה ובניה באותו ביה"ח נחרטו שם אמם, ולכן אני משער שגם על מצבתה היתה חרוטה שם אמה בחלקה התחתונה של המצבה, אך רק חלקה העליונה נשארה, ועומדת נשענת על בסיס המצבה הסמוכה [מקום קבורת בעלה] ולא על מקומה, וחלקה התחתונה נהרסה או נבלעה באדמה). לפי פנקס הח"ק החלקה מימינה היא מקום קבורת בעלה רבי אהרן גראסס שם יש רק בסיס של מצבה ועליה חרוט (חסר חלק העליון ואין לי מידע על אביו וכן אם זהו אכן מצבתו): '... נאסף אל

עמיו ער"ח שבט / ונקבר בכבוד ביום ר"ח שבט / בשנת תרס"ד לפ"ק / ושם אמו ריזל ע"ה / תנצב"ה'.

משמאלה יש מצבה של רבי שמחה גראס שנפטר י"ג תמוז תקצ"א, יתכן שזה אביו של רבי אהרן, ובנם רבי שמחה (להלן) נקרא על שמו. וזה נוסח המצבה:

ערבה השמחה באה השמש בצהר' / שמר מצוה צדק פעל / מלחמו פרס לרעב הדל / חבר היה לישרי לב / הלך בתום מקירות לב / נכבד ונעים סר מרעים / בקרבו תורה הלך במורא / התו' מו"ה שמחה גראס ז"ל / נפטר ונקבר בשם טוב יום / עש"ק י"ג תמוז תקצ"א לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה'

צאצאיהם של רבי אהרן ומרת שבע הם (1) חו"ז רבי אליקים געץ גראסס הנ"ל, נפטר א' דר"ח חשון תרע"ה. זוגתו מרת ברינדל לבית ליכטער, נפטרה פורים תרע"ב. (2) רבי שמחה גראסס, נפטר כ"ה טבת תרצ"ב. זוגתו מרת חנה, נפטרה כ"ח אדר תרצ"א. (3) רבי יהודה ליב גראסס, נפטר א' דר"ח אדר ב' ת"ש. זוגתו איידל בת רבי יעקב אליעזר שטיינער מיעמערינג (הנזכר בעלי זכרון מס' 7).

ובכן האם יש מהקוראים היודעים פרטי יחוסם של משפחת גראסס מראאב לרבי אליקים געץ באדאנסקי או מידע על אביו של רבי אהרן גראסס מראאב?

יצחק צבי מארגירעטען - מאנטריאל

בשולי המאמר:

בנוגע לאביו של הרב מקארמענד רבי אליקים געץ באדאנצקי [השם 'קעניסבערג' שהוספתי עליו בספרי אישים בתשובות חת"ס עפ"י מקורות מסוימים, העירני בזמנו רבי

אברהם שישא ז"ל, שטעות הוא] כבר הזכיר בעל המאמר שב'קהילת צעהלים' וחכמיה' (עמ' 215) הבאנו שיש שמשערים שהוא בנו של ר' יוזפא בראנטש שנפטר בצעהלים בשנת תקמ"ב. בצעהלים כיהן כרב רבי אהרן ליב המבורגר, ואחד מחתניו היה ר' יוזפא, שמוזכר בפנקס הקהלה בצעהלים משנת תקכ"ב (מובא שם עמ' 80), ושיערנו שם (עמ' 81) שאולי הוא ר' יוזפא בראנטש הנ"ל.

על כך העירני הרב דובעריש וועבער לפני שנים רבות, שעפ"י מסמכים שונים מתברר שר' יוזפא הוא אחי ר' גרשון הנ"ל, בני ר' ליב מטריטש. ר' גרשון היה חתנו של רבי אהרן ליב הנ"ל, ואילו ר' יוזפא היה חתנו של ר' משה מנהיים במאטערסדארף [ואינו זהה עם ר' יוזפא חתנו של הרב]. זוגתו-בתו מרת רבקה קראסיל 'מקארמענד' ביקשה חזקת הקהלה במאטערסדארף ומנ"כ בקארמענד.

סיוע לכך מצאתי במכתב מרבי אברהם אולמן אב"ד לאקענבאך משנת תקפ"ט אל רבי דניאל פרוסטיץ רב"ד פרשבורג (נדפס בקונטרס תפארת בנין על אבותם, לונדון תש"ס, בהוצאת הרב אברהם משה יוסף קליין). ושם כותב בתוך הדברים: "אודות הקול אשר יצא בכל מחנה העברים ירושת מנהימר... שאחד ממשפחת מנהימר מת והניח אחריו הון רב... וקול זה בא ג"כ לק"ק גערמענד כי מחותנו הרב דשם ג"כ ממשפחה זאת..."

כך שניתן לקבוע בבירור שהרב מקארמענד הוא נכדו של רבי משה מנהיים, ולא של הרב בצעהלים רבי אהרן ליב המבורגר. מה שנותר לברר האם אביו ר' יוזפא, זהה לר' יוזפא בראנטש הנ"ל.

את נוסח מצבתו של ר' יוזפא בצעהלים מעתיק מוזס במאמרו על 'שבע קהלות' ('יאהרבוך דער יודישע ליטערארישעהן געזעלשאפט' פפד"מ 927 עמ' 321): פ"נ / הרבני מו"ה יוזפא / במ"ה ליב בראנטש / ז"ל מטריטש נפטר / ביום א' כ"ה תשרי / תקמ"ב לפ"ק / ת'נצ"ב'ה'. אמנם מציין שם שאולי יש לקרוא על המצבה 'באדנש' במקום 'בראנטש' ומזה אולי נוצר באדאנצקי. ואכן יש מסמך משנת תקל"ז שעליו חתומים נציגים מ'שבע קהלות', והחותם מצעהלים הוא "ה"ק יוזפ' בה"ל באדנש מטריטש". כך שרגלים לדבר שהוא זהה לר' יוזפא אביו של רבי געץ הרב מקארמענד.

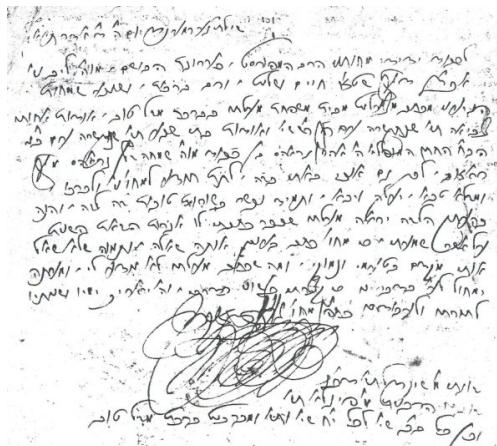
בנוסף לכל זה, העירני לאחרונה הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש, שבספר הנפלא 'קרית סופרים' שהר"ל הרב יצחק נחמן שטראה בשנת תשע"ד, מביא בעמ' מ-מד, מסמך מפנקס קהלת מאטערסדארף על 'קרן קיימת של מו"ה משה מנהימר', שזוגתו מרת הענדל היתה בתו של רבי אליקים געצל סג"ל. וגם הוא נקט בפשיטות שם שבתם היתה מרת רבקה קראסיל אמו של רבי אליקים געץ הרב מקארמענד, ומצרף צילום עמוד מפנקס אחד ממאטערסדארף, על "קרן קיימת מהאשה רבקה

קרעסל שם אמה הענדל אלמנ' מו"ה יוזפ זצ"ל - זמן היא צ"כ ג מרחשון", שנעשה, כנראה עוד בחייה, ביום 'כז כסלו תקסו'.

*

ובנוגע למה שמשער במאמר למעלה אודות מרת שבע אשת רבי אהרן גראס שהיא כנראה בתו או נכדתו של הרב מקארמענד, וכן מסתפק אם רבי שמחה גראס הוא אבי רבי אהרן. אכן כן הוא, רבי אהרן הוא בנו של רבי שמחה, וזוגתו מרת שבע היא בתו של הרב מקארמענד, כן עולה מתוך מכתב של הרב מקארמענד אל רבי יהודה ליב קעניסבערג אב"ד שטיינאמאנגער (סומבוטהעלי), שגם הוא יליד צעהלים [אחי רבי יצחק אייזיק, חמיו של רבי אהרן באדאנצקי הנ"ל]. ובו מבשרו שבתו שבע התקשרה בשידוכים עם אהרן בן ר' שמחה גראס - וז"ל המכתב:

שיל"ת גערמענד יום ה' ד' אדר תר"א ל' לכבוד ידידי מחותני הרב המפורסם, כערוגת הבושם, מו"ה ליב נ"י אב"ד דק"ק שטא' חיים ושלום, ורב ברכות, ושובע שמחות. הגיעני מכתב מצעלים מבית משפחת מעלתו בברכת מזל טוב, אודות אחותו צביאה תי' [כנראה היא 'צילע/צוויעלה' הנזכרת בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' סח-ט, שבעלה ר' ליב

הארוואט נטבע בשנת תקצ"ט] שנתקשרה עם הק' ר"ש שי', ואודות בתי שבע תי' שנתקשרה עם ב"ג הבח' החתן המופלא ה' אהרן גראהס בן כבוד מו"ה שמחה ז"ל גראהס מק"ק ראאב, לכן גם אנכי באתי בזה לתת תודע למחוי' נ"י ולברכו, ומזלא טבא, יעלה ויבא, ותמיד נבשר בשורות טובות זה לזה. והנה בהעתק הלזה יראה מעלתו שכבר כתבתי לו אגרות הזאת השנית על אשר שמעתי כי מחוי' כתב בענין אותה שאלה, ותמוה שלא שאל אותי מקדם בטעמי ונמוקי, ומה שכתב מעלתו לא נודע לי. ומעתה ימחול לע' בדברינו כי קצרתי בלשוני כדרכי. וה' יאריך ימיו ושנותיו לתורתו ולעבודתו כחפץ מחוי'

געץ באדנסקי

זוגתי מ' שינדל תי' דב"ש זוגתו הרבנית מ' פיגלא תי' וכן כל ב"ב שי' לכל י"ח שי' ומברכים ברכת מזל טוב.

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש

ברוקלין

משפחות לאזאר - באדאנצקא מפאפא והגלילות**תיקון סדר היחוס של הג"ר געץ אב"ד גערמענד**

ב'עלי זכרון' עלה 28 עמ' עז העיר הרב יונתן בנימין בוכינגער, על מה שכתבנו בעלה 27 אודות משפחת בוכינגער, שם הזכרנו באות א שיחוסו של אשת ר' ישעי' לאזאר ע"ה נמשך להג"ר אליקים געץ באדאצקי זצ"ל אב"ד גערמענד, בקשר לזה נציג סדר הדורות של משפחות לאזאר-באדאנצקא.

אחרי כן נודעתי מהעורך שגם הרב יצחק צבי מארגירעטען ממאנטריאל ערך מאמר על תולדות הג"ר אליקים געץ הנ"ל, בצירוף בקשה להשלים הידיעות עליו, על יחוסו ועל משפחתו. ברשימה זו מאות יא ולהלאה נמצא תיקון סדר היחוס של הגאון הנ"ל, אחר שבהרבה ספרים נשתבשו בזה.

א] ר' ישעי' לאזאר ז"ל מוויען - נוא יארק

נולד בוויען ט' כסלו תר"נ (במאטריקל לידתו בוויען: דצמבר 2 889), אלכסנדר לאזאר, האב מאריץ לאזאר היגר מפאפא, האם סאלי לבית גרינפעלד, הברית דצמבר 9, המוהל אליעש ווייס, עדות/סנדק ? מאנהיים, ? ווייס), נפטר כ"ד תמוז תשמ"ח, מנו"כ בביה"ח דקהל עדת יראים וויען בנוא דזשערסי.

[הערת הרב ברוך אבערלאנדער רב בודאפעסט: שמעתי מר' משה אברהם ב"ר שמואל לאזאר ששמע מפי הג"ר שמואל עהרנפעלד זצ"ל אב"ד מאטערסדארף שה' נוכח בהכנסיה הגדולה בוויען, וכל גדולי ישראל שהשתתפו שם אכלו במסעדה של לאזאר].

נוסח מצבתו: פ"נ / ר' ישעי' ב"ר משה ע"ה / לאזאר / ירא חטא מנעוריו ונקי כפים / שמר מצות בעוז בלי עצלות / עתים קבע לתורה מדי יום פעמים / ימיו בעמל וחסד מלאים / הוא נשא וסבל בזעת אפים / ולא הלך בגדלות ורום עינים / בכל מאודו חנך ילדיו הנעימים / נתיבי אבות אל יטשו לעולמים / ממרום נתברך בארבע דורות יקרים וחביבים / שומרי פקודים על ברכי התורה אמונים / החזיר נשמתו ליוצרה זקן ושבע ימים / נפטר בן צ"ח שנים / שב"ק כ"ד תמוז תשמ"ח לפ"ק / תנ"צ'ב'ה' / שם אמו שרה.

זוגתו מרת פראדל ע"ה, נולדה בפאפא י"ח תשרי

תרנ"ז (עפ"י רישום לידתה בפאפא), נפטרה י"ח מרחשון תשל"ד, מנו"כ בביה"ח דקהל"י וויען בנוא דזשערסי. [סיפרה אשת ר' ישי בוכינגער ע"ה, כשהגיע אבי' ר' ישעי' לפרק

האיש מקדש חפשו לו הוריו אשה הוגנת המתנהגת בדרך האמהות, בווען הי' קשה באותה זמן למצוא אשה שתגלח שערות הראש, ע"כ חזרו לעיר האבות פאפא שם בא בקשרי חיתון עם אשה יראת ה'. ר' ישעי' החזיק שבזכות זה זכה לדורות ישרים הולכים בדרך האבות והאמהות].

נוסח מצבתה: פ"נ / האשה החשובה והצנועה מנבת / עטרת בעלה ותפארת משפחתה / מרת פראדל ע"ה / בת מר"ה יהושע פנחס ז"ל / אשת מר"ה ישעי' לאזאר ה"ו / פרשה כפה לעניים ודלים / רב צדקותי נדעו בשערים / אשת חיל מצויות במעשי הישרים / דרכי הטובים לבני ולבנות מסרה / לקץ הימין תעמוד לתחי' מהרה / נפטרה בש"ט / לדאבון כל משפחתה ומכירי' / ח"י מרחשון תשל"ד לפ"ק / ת"נצ"ב'ה' / ש"א גיטל.

צאצאיהם: א) מרת פערל מלכה ע"ה נפטרה י"ז אייר תשע"א, אשת ר' גבריאל ב"ר משה חיים פאללאק ע"ה נפטר י"ט שבט תשנ"ג, ב) ר' יהושע פנחס ה"ו, ג) מרת חי' בילא ע"ה נפטרה כ"ו כסלו תשס"ב, אשת ר' ישי ב"ר חזקי' פייבל בוכינגער ע"ה נפטר א' אדר א' תש"ס, ד) מרת ראנא תחי', אשת ר' חיים ישעי' אשר ב"ר יוסף מענדלאוויטש ע"ה נפטר י"ג ניסן תשמ"ח, ה) ר' שמואל ע"ה נפטר כ"ז תמוז תש"ע, ז' מרת מרים (סאק) תחי', ו) מרת פיילע תחי', אשת ר' מרדכי ב"ר דוד צבי לאוב ע"ה נפטר ג' אדר תשמ"ג, ז) רבי משה שליט"א רב דקהילות חב"ד במילאנו, ז' מרת יהודית (שטיינמען) תחי'.

ב) בן ר' משה לאזאר ז"ל מפאפא - קאפ ואח"כ בווען

יליד תרי"ג (עפ"י מצבתו ורשימת הנפטרים בביה"ח ווען נפטר בגיל 75), נפטר כ"ה שבט תרפ"ח, מנ"כ בווען. [ר' משה שימש כשו"ב, בזמן עלילות דם טיסא-עסלאר (בשנות תרמ"ב-תרמ"ג), בליל שב"ק אחד בא אצלו כומר העיר בחשאי והגיד לו שעפ"י המזימה יסגרו אותו למחר בבית הסוהר, עוד באותו לילה ברח והיגר לעיר הבירה ווען (הרב אברהם שלום מענדלאוויטש מפי זקינו ר' ישעי' לאזאר הנ"ל). ואכן במאטריקל פאפא עדיין נרשם לידת בנו אלול תרמ"א בקאפ בגלילות פאפא, ובמאטריקל ווען נמצא לידת בתו באייר תרמ"ג. בווען הי' חבר נאמן בק"ק עדת ישראל 'שיפ-שוהל'].

נוסח מצבתו: פ"נ / איש ישר ירא אלקים / עסק באמונה ואהוב / לבריות מהר"ר משה / ב"ר אברהם לאזאר / נפטר בש"ט ביום כ"ה שבט / תרפ"ח בשנת שבעים / וחמש לימי חייו תנצב"ה.

זוגתו מרת שרה ע"ה, נולדה כ"ט שבט תר"ח (במאטריקל הילודים בפאפא: רוחאליא גרינפעלד, פברואר 3 848', האב מיהאלי [=מיכאל], האם באבעטי [=בילא] לבית פאללאק. וכן

ברשימת הנפטרים בביה"ח וויען נרשם גיל פטירתה 93), נפטרה כ"ו מנחם אב תש"א, מנר"כ בווייען. [מקום מנוחתם בביה"ח המרכזי בווייען, שער 4 חלקת 'שומרי שבת', קברו של ר' משה: חלקה 10b, שורה 8, קבר 25. ושל זוגתו מרת שרה: חלקה 21, שורה 36, קבר 46.]

נוסח מצבתה: פ"נ / אשה [זקנה] צנועה וחשובה / כפה פרשה

לעני וידיה / שלחה לאביון / מ' שרה בת / ר' מיכאל ע"ה / נ' כ"ו אב תש"א לפ"ק / תנצב"ה.

צאצאיהם: א) ר' מיכאל הי"ד נולד בקאפ' ח' חשון תרל"ט נעקד"ה א' דר"ח תמוז תש"ב, זו' בזו"ר לבית ווינטהאלץ ע"ה, בזו"ש מרת לאה ע"ה [בניהם: הישיש ר' עקיבא לאזאר מרומא איטליא, אבי ר' בנימין מירושלים], ב) בעלא ע"ה נולד בקאפ' א' אלול תרמ"א, ג) מרת בארטא ווינטהאלץ ע"ה, נולדה בווייען כ"א אייר תרמ"ג, ד) ר' יצחק ע"ה נולד בווייען כ"א טבת תרמ"ח, זו' מרת פרומט (קאפפעל) ע"ה [צאצאיהם: 1) ר' יוסף צבי ע"ה נפטר במאנטריאל כ"ה מרחשון תש"ע, 2) מרת לאה ע"ה נפטרה בירושלים כ"ז אדר א' תשע"א, אשת ר' יעקב דוד לאזענגא ע"ה, הורי הרב אברהם יהושע לאזענגא דומ"ץ גור], ה) ר' ישעי' הנ"ל.

ג) בן ר' אברהם לאזאר ז"ל מפאפא

יליד תקע"ז, נפטר ערב יום הכיפורים תרנ"ו, מנר"כ בביה"ח הישן בפאפא [במאטריקל הפטירות בפאפא נרשם: "אברהם לאזאר, ספטמבר 27 895', גיל 78, פאפא וועספרעם, נולד באויקא, יצרן מקטרות". ביה"ח החדש בפאפא נתחנך בשנת תרנ"ט].

זוגתו מרת רוזא? ע"ה, לבית שלעזינגער (עפ"י מאטריקל פאפא). [אולי: בת ר' יעקב שלעזינגער ע"ה, נפטר בגיל 68 ז' מרחשון תרי"ט, מנר"כ בביה"ח הישן בפאפא].

צאצאיהם: א) ר' יצחק ע"ה תר"ה-כ"ג סיון תרנ"ח, זו' מרת פראנציסקא ע"ה לבית קרויס, ב) ר' בערנאט/פערדינאנד ע"ה תר"ח-כ"ו אב תרפ"ו, זו' מרת הערמינא ע"ה לבית האפמאן (בת יעקב ויוהאנא לבית עקשטיין מזאלא-סענטגורד), ג) ר' אהרן ע"ה ד' כסלו תר"י-י"ז שבט תרס"ט, זו' מרת אנה ע"ה לבית פראנצויז תר"י-י"ח אב תרפ"ג, ד) ר' שמואל ע"ה

תרי"א-ז' אב תרע"ג, זו' מרת רחל ע"ה לבית ווייס תרי"א-ג' ניסן תרפ"ו, (ה) ר' משה הנ"ל, (ו) ר' דוד ע"ה תרס"ו-כ"ד חשון תרצ"ה, (ז) מרת רוזאליא ע"ה תרי"ח-ב' אלול תרצ"ד, אשת ר' יוסף (ב"ר יצחק) לויפער ע"ה תרי"ד-כ"ו אלול תרע"א, (ח) מרת ריזא ע"ה ה'ר' תרי"ט-?, אשת קארולי גוט ע"ה, (ט) ר' יעקב ע"ה תרי"ט-ט' כסלו תרפ"ט, זו' רעשינא ע"ה לבית פראנק תרכ"ה-ה' טבת תרע"ט, (י) הילד מיקשא ע"ה תרכ"ב-ח' ניסן תרכ"ה, (יא) קאטאלין ע"ה תרכ"ח-י"ג ניסן תרנ"ד (עפ"י רשימות החוקר פ. לוראנד).

ד] בן ר' בענעדיק(?) לאזאר ז"ל מאויקא

אויקא [Ajka] סמוך לפאפא, יליד תקנ"ב (עפ"י רשימות החוקר מר פיטר לוראנד מאויקא, לפי מאטריקל והרישומים בפאפא והגלילות. מחקרו על 'משפחת לאזאר' נמצא כהיום בארכיון הלאומי בוועספרעם).

צאצאיו: (א) ר' אברהם הנ"ל, (ב) פערענץ.

ה] בן ר' יעקב לאזאר ז"ל מווייסקירכען - אויקא

מצבת ר' יהודה ליב לאזאר באויקא

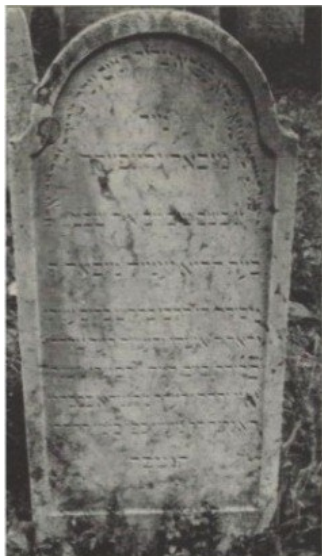
יליד תקכ"ה לערך בווייסקירכען [=רייניץ] במעלהרין, ואח"כ היגר לצורך פרנסה לאויקא בגלילת פאפא, נפטר אחר תקפ"ח (עפ"י רשימות החוקר לוראנד הנ"ל, לפי מפקד אויקא תר"ח ושאר רישומים מפאפא והגלילות).

צאצאיו: (א) ר' בענעדיק הנ"ל, (ב) ר' יהודה ליב ע"ה נפטר א' ניסן תר"ל מנר"כ באויקא, זו' טערעזי לבית בילין, (ג) לארינץ.

ו] משה לאזאר הנ"ל (אות ב):

ו] חתן רבי מיכאל גרינפעלד זצ"ל מפאפא

תלמיד מרן החתם סופר, נפטר ד' שבט תרי"ט, מנר"כ בביה"ח הישן בפאפא. [בהקדמת 'מי באר מים חיים' כותב הג"ר משה יוסף האפמאן דיין פאפא: "כשהגיע [אביו הג"ר מיכאל האפמאן ר"מ סערדאהעלי, בשנת תקפ"א בערך] לשנת י"ג עלה לשיבה הרמה של חת"ס ז"ל, כי שם הי' דודי זקני הרב הגאון הצדיק מו"ה ר' מיכאל גרינפעלד ז"ל והיה חריף ופקי, והחת"ס ז"ל הי' מתנשא אותו על כל תלמידיו והי' כותב עליו 'כותל בית מדרשי', ומנוחתו כבוד פה עיר פאפא, והי' לומד אצלו שנה אחת...". וראה 'באיגרות סופרים' (מכתבי רבי שמעון סופר, אגרת ח) מש"כ הג"ר שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא שהגיע אליו בסוד בחודש אדר תרס"ו "מכתב מק"ק פאפא מהרבני הצדיק מו"ה מיכאל גרינפעלד" שהשתדל רבות לקבלו לאב"ד פאפא, וגם פעל להשיג רשיון רשמי לשנות את הבימה בביה"נ כרצון יראי ה'. וראה 'החת"ס ותלמידיו' בערכו].

נוסח מצבתו: הרבני המופלג צנא מלא ספרא צדיק תמים עסק בתורה ובדרך ארץ / מו"ה / מיכאל גרינפעלד / י"נ בשם טוב יום א' ד' שבט / בע"ת הה"א יעמו"ד מיכאל לפ"ק / מסילה הי' דרכו בקודש ברוב ענותו / יראת ה' אוצרו ותעמוד לעד צהלתו / כלילה כיום למד וקב ונקי משנתו / און וחקק והעלה מרגניתא בסברתו / לא נהנה רק מיגיע כפו בימי חלדתו / תנצב"ה.

זוגתו מרת בילא ע"ה, לבית פאללאק (עפ"י מאטריקל פאפא). [אולי: אחות הג"ר מאיר פאללאק זצ"ל ראב"ד פאפא. בהקדמת ס' 'מי באר מים חיים' כותב על אביו רבי מיכאל האפמאן: "מנעוריו נתגדל בבית דודי זקני הרב הגאון מו"ה ר' מאיר פאללאק] זצ"ל שהי' ראש ב"ד פה בעיר פאפא, בבי דינא של הגאון והחסיד שבכהונה ומיוחס עד אהרן הכהן הרב מו"ה ר' וואלף ראפעפארט זצ"ל [מח"ס 'שמלת בנימין']...". לפי"ז יש לשער שהג"ר

מאיר פאללאק [עפ"י מצבתו נפטר "בקוצר שנים" כ"ו שבט תקפ"ז, צילמו בס' על ישראל הדרתו עמ' לו] הי' אחי אמו של רבי מיכאל האפמאן, ואחי אשת רבי מיכאל גרינפעלד, כנראה שרבי מיכאל האפמאן למד עם רבי מיכאל גרינפעלד בפרעשבורג כנ"ל בזמן היותו חתן עב"ג לבית פאללאק. אבל יש לפקפק על השערה זו, לפי רשימת המשפחה ששם אשת רבי מיכאל גרינפעלד היתה 'בילא', וגם שם אמו של רבי מיכאל האפמאן היתה 'בילא רחל' (עפ"י העתק מצבתו בספר 'החת"ס ותלמידיו' עמ' שיד), ואולי יש לפענח 'כילא רחל' (הערת הרב זושא קינסטליכער עפ"י רשימותיו), וצריך בירור.]

צאצאיהם: א) מרת שרה אשת ר' משה לאזאר הנ"ל, ב) מרת רוזינא ע"ה אשת ר' אהרן שלעזינגער ע"ה.

ר' ישעי' לאזאר הנ"ל (אות א):

ז) חתן ר' יהושע פנחס גינסבערגער ז"ל מפאפא

נולד בוואט [כהיום: Kulsovatz] ה' תשרי תרכ"ג (עפ"י מפקד הצענוס), נפטר א' חוה"מ פסח תרע"ב, מנו"כ בפאפא. [ברישום פטירתו בפאפא, נרשם: לאיאש גינסבערגער, גיל 52 [הרי נולד תר"כ לערך], זוגתו קאטאלין לבית באדאנצקי, בן אדולף [=אברהם] וטרעזיא [=ראנה] לבית שטייגל [=שפיגל], עפ"י מפקד הצענוס שם]. וברישום לידת בתו מרת פראדל י"ח תשרי תרנ"ז, נרשם: האב בגיל 38 נולד ב-Vath מחוז וואש.

נוסח מצבתו: פ"נ / האיש היקר והחשוב / ירא ה' מנעוריו / עשה צדקה וחסד כפי כלתו / והדריך את בניו ובני ביתו / בדרך הטוב והישר / כ"ה / יהושע פנחס

גינסבערגער / בן ראנה
ע"ה / נפטר בחצי ימיו /
לדאבון כל מכיריו /
ביום א' דחזה"מ פסח
תרע"ב / תנצב"ה.

זוגתו מרת **גיטל** ע"ה,
ילידת תרכ"ג, נפטרה י'
כסלו תרצ"ד, מנר"כ
בפאפא. [ברשימת פטירתה
בפאפא: קאטאלין לבית
באדאנצקי, אשת לאיאש
גינסבערגער, גיל 70, בת דוד

באדאנצקי ופלארע [=פראדל] גינסבערגער. וברישום לידת בתה מרת פראדל הנ"ל נרשם: האם בגיל 34 נולדה ב-Papocz [סמוך לבעלעד] מחוז וואש].

נוסח מצבתה: פ"ט / האשה היקרה החשובה / וצדקת / מרת **גיטל** אשת / כ"ה
ישוע פנחס גינסבערגער ע"ה / גמלת חסד עם הברואים / ידך פשוטה לאביונים /
טובה עם ד' ואנשים / לבעלך וצאצאיו אבן יקרים / נפטרה לדאבון לב צאצאיה / י'
כסלו תרצ"ד לפ"ק / וש"א פראדל ע"ה / תנצב"ה.

צאצאיהם: א) מרת פראדל הנ"ל, ב) ר' דוד ע"ה, ג) מרת רוזא? ניימאן ע"ה מפאפא, ד) מרת
ווייס ע"ה מסאמבאטהעלי נולדה פורים תרמ"ד, ה) מרת יאקאב ע"ה נפטרה תר"פ.
[במאטריקל פאפא נרשם לידת צאצאי ר' ישוע פנחס גינסבערגער: איגיון כ"ט תמוז תרנ"א, גיזא כ"ג
שבט תרנ"ג, זולטאן כ"א כסלו תרנ"ה.]

ח] בן ר' אברהם גינסבערגער ז"ל מוואט

יליד תק"פ, נפטר אחר תרכ"ח [במפקד הצענוס תרכ"ח בוואט מחוז וואש: אדולף [=אברהם]
גינסבערגער ראש המשפחה נולד 820', אשתו רעזי [=ראנה] לבית שפיגל נולדה 827', התאומים לאטי
ויוסף נולדו כ"ח אדר א' תרט"ז, בנם זשיגמאנד נולד ח' אייר תרי"ח, בנם לאיאש נולד ה' תשרי
תרכ"ג, בתם מארי [=גראס]. וראה עוד בסמוך].

זוגתו מרת **ראנה** ע"ה (עפ"י מצבת בנה ר' יהושע פנחס), לבית שפיגל (עפ"י מפקד הצענוס
ורשימות פטירת בנה ר' ישוע פנחס בפאפא).

צאצאיהם: א) ר' יהושע פנחס הנ"ל, ב) מרת מלכה ע"ה נפטרה כ' שבט תרפ"ב, אשת ר'
ישעי' שלום (ב"ר צבי דוב וקרינדל) גראס ע"ה נפטר י"ז תמוז תרצ"ד מנר"כ בפאפא.

ט] בן ר' משה גינסבערגער ז"ל מוואט

נפטר קודם תרכ"ח (עפ"י מפקד הצענוס, ראה בסמוך).

זוגתו **רבקה ע"ה**, לבית פישער. [במפקד הצענזוס הנ"ל, נרשם: רעבעקא [=רבקה] פישער נולדה 809' צ"ל 800], אלמנת גינסבערגער מ-Buks(?), באותה בית נרשם אדולף [=אברהם] גינסבערגער ומשפחתו כנ"ל. במפקד באד [Bod] מחוז וואש, נרשם: בערנארד גינסבערגער ראש המשפחה נולד 821' ב-Vath, האב מוזעס והאם רעבעקא לבית פישער, אשתו לינא לבית פוליטצער נולדה 831', בתו מאריא נולדה 851', בנו איגנאץ נולד 852'. ובמפקד וועפ [Vep] מחוז וואש, נרשם: יוסף גינסבערגער ראש המשפחה נולד 822', האב מוזעס והאם קעטי(!) לבית פישער, אשתו נעני לבית פישער נולדה 822', בנם איגנאץ 848', בנם מאריץ נולד י"ב תמוז תר"י, בנם ליפאלד 853', בתם דזשולי 855].

ר' יהושע פנחס גינסבערגער הנ"ל (אות ז):

[י] חתן ר' דוד באדאנצקיא ז"ל

יליד תקס"ו, נפטר י"ח אדר ראשון תר"ל, מנר"כ בבעלעד. [צילום מצבתו במכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה, באדיבות הרב זושא קינסטליכער, ממנו גם קבלנו צילומי מצבת זוגתו של ר' דוד בזו"ר מרת גיטל ע"ה (כנראה על שמה נקרא בתו מזו"ר מרת גיטל גינסבערגער), ומצבת בנו הב' אליקים ע"ה, מנר"כ בבעלעד].

נוסח מצבתו: פ"נ / התורני המופלג בתורה וביראה הקצין המפואר / זרע אמת בנן של קדושים / זכרונם לברכה / מוה"ר / דוד באדאנצקיא / בן הרב הגאון מו"ה געץ אב"ד דק"ק קערמענד / י"נ ביום ש"ק י"ח אדר ראשון תר"ל לפ"ק / דמוע תדמע כל עין על אבדן צדיק תמים / ויגדל המספד על השבר כי גדול כימים / דלפה מתוגה כל משפחתו ובניו הקטנים / בא שמשם כבה נרם שבתו מששונים / את הוד מעשיו לספר הלא נלאו שפתים / דרכיו מה נעמו כזוהר השמש בצהרים / אב ליתומים מעוז לדלים במנה אחת אפים / נכה רוח מוכתר בענוה ושפלות ברכים / צבי לצדיק כי הגה בתורה ד' לילות וימים / קרא ושנה ושמע ת"ח ויעש גם הו[א] מטעמים / יסורים צרפה עד שב לאדמתו נקי מכתמים / אשרי לו שאנן ינוה עד יקיצו הנרדמים / תנצב"ה.

זוגתו בזו"ר מרת גיטל ע"ה, נפטרה בדמי ימיה כ' מנחם אב תרט"ו.

נוסח מצבתה: פ"ט האשה החשובה וצנועה / גיטל / אשת כ"ה דוד באדאנצקיא / גם כי הלכת בגי[א] / צלמות לרום עלית / יען במעשיך נחמד אך נעים היית / טוב לעד יתנו אומללים רוית / לבבך הטוב רק למצות ה' פנית / עניים לדרדק ולגדל יתום ידיך נטית / ה' יגמל עליכי וישלם גדולת עשית / מתה בש"ט בשבת קודש ד' אב / תרס"ו לפ"ק / תנצב"ה.

זוגתו בזור"ש מרת פראדל ע"ה (עפ"י מצבת בתה מרת גיטל), לבית גינסבערגער (עפ"י רישום פטירת בתה מרת גיטל גינסבערגער בפאפא. כנראה שר' יושע פנחס גינסבערגער הי' קרוב משפחה לחמותו לבית גינסבערגער).

צאצאיהם, (מזור"ר: א) הב' אליקים ע"ה נפטר כ"ו אלול תרל"ט. מזור"ש: ב) מרת גיטל אשת ר' יהושע פנחס גינסבערגער הנ"ל.

יא] בן רבי אליקים געץ באדאנצקיא זצ"ל

אב"ד קובערסדארף וגערמענד

יליד צעהלים תקמ"א, משנת תקס"ד אב"ד קובערסדארף, ומשנת תקס"ח אב"ד גערמענד/קארמענד (Kormend) סמוך לסאמבאטהעלי [על אופן כתיבת שם העיר עי' שר"ת נודע ביהודה מהדר"ת אה"ע סי' קה-קו], מח"ס 'שר"ת נודע למשגב' ועוד בכת"י, נפטר יוה"כ תר"ה, מנר"כ בגערמענד. [והשיב לו נאמר כמ"פ בשו"ת 'חתם סופר' ראה 'אישים בתשובות חת"ס' אות פא. וראה עליו: 'קהילת צעהלים וחכמיה' (עמ' 215). הספד עליו נמצא ב'דרשות כתב סופר' (בודאפעסט תש"ב טו ע"א, ירושלים תש"ל עמ' פב), וז"ל: "...שאבדנו איזה צדיקים ת"ח יושבי כסאות למשפט מורי התורה, ה"ה הרב הגאון הגדול מו"ה געץ זצ"ל שהיה אבד"ק גערמענד שהיה מפורסם לת"ח מלא וגדוש, מעודו היה יושב אוהל תורה, בצדקתו השיב רבים מעון, הרביץ טהרה בקהלתו].

נוסח מצבתו: לזכר עולם יהיה צדיק, איש אלקים אמ"ו הרב הגאון האמיתי המפורסם כש"ת מוה"ר אליקים באדנצקי זצ"ל הנקבר פה, בן האשה רבקה קריסל ז"ל, נולד בק"ק צעהלים בשנת תקמ"א, ונתקבל לרב בקהל קובערסדארף בשנת תקס"ד, ועוד לא כלו שני שנים נתקבל לאב"ד פה בשנת תקס"ו, והיה כטל לישראל ט"ל שנים אשר ישב על כס הרבנות פה ק"ק קערמענד, פרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון, כשמן תורק כן שמו הולך בכל הארץ, עד אשר הביאו לפניו מקרוב ומרחוק לחרוץ משפטן על כל דבר קשה עליהם, ע"פ רוחב בינתו ודעתו הנשגבה, אשר המה בכתובים אשר קראם בשם 'נודע למשגב', גם היה דורש נאה ומוכיח עצום ומפורסם כנחל נובע ממקור החכמה, כן היו נופת צופים אמרי פיו כולם מלאים זיו ומפיקים נוגה כנראה מספר אגדה אשר קרא אתם 'משגב לעתות', האיש אשר תמיד

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, איננו כי לקח אותו אלקים, הוא עלה שמימה להתהלך לפני אלקים באור החיים אולם מהעיר פנה זיוה ופנה הדרה, נפלה זרה והורד לארץ כבוד ישראל בליל כל נדרי עת יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה, ונאסף אל עמו בכבוד גדול ביום "א תשרי שנת תר"ה לפ"ק.

(קהלת צעהלים וחכמיה, עמ' 215).

זוגתו מרת **שינדל ע"ה** (השם 'שינדל' עפ"י מצבת בנה רבי שמואל דומ"ץ בפאפא). [י"א שהיתה בת ר' יצחק שפיצער, אבל ברישום פטירת בנה ר' גרשון (קארולי) בפאפא י"ח שבט תרנ"ז, שנחתם ע"י בנו אדולף (=ר' אברהם ראה"ק פאפא), נרשם שם אביו גוזטאב רב מקארמענד, ושם אמו "שארלוטה לבית בלויא". על משפחת בלויא ראה 'עלי זכרון' ע"ה 5, וצ"ב].

צאצאיהם: א) רבי יצחק אייזיק זצ"ל אב"ד גערמענד וראב"ד פאפא, יליד תקע"ה, נפטר ז' אלול תרמ"ד מנו"כ בפאפא, זו' מרת רחל לאה ע"ה נפטרה ה' אלול תרס"ו. ב) רבי שמואל ז"ל מפאפא נפטר שם כ"ב אדר תרמ"ח, זו' מרת רילא (ראזענבערג) ע"ה נפטרה שם ב' סיון תרנ"ב, ג) ר' דוד מבעלעד הנ"ל, ד) ר' אהרן ע"ה מצעהלים, זו' בת רבי יצחק אייזיק קעניגסבערג ז"ל מצעהלים, ה) ר' משה לייב ע"ה מצעהלים, זו' מרת רבקה ב"ר יצחק (קערן) ע"ה, ו) ר' גרשון ע"ה יליד תקפ"ז, נפטר בפאפא י"ח שבט תרנ"ז, זו' קאטאלין (בלווא מבאניהאד) ע"ה נפטרה שם ב' ניסן תרנ"א, ז) הב' שלמה ע"ה, יליד תק"פ, נפטר בצעהלים ז' אייר תר"ן, ח) מרת שבע ע"ה אשת ר' אהרן (ב"ש שמחה)

ת"ר, ח) מרת שבע ע"ה אשת ר' אהרן (ב"ר שמחה) ירשום פטירת ר' גרשון באדאנצקיא בפאפא גראס ע"ה מראאב, ט) מרת רעזשינא ע"ה, ילידת תקפ"ד, אשת ר' יוסף (ב"ר מאיר זוו' לבית ראפאפורט) קרויס ע"ה נפטרה בפאפא ט"ז סיון תרמ"ד, י) חתנו רבי בנימין וואלף פרוסטיץ (בן רבי דניאל ראב"ד פרעשבורג) זצ"ל אב"ד לוגאש (ראה 'החת'ס ותלמידיו' עמ' פב).

יב] בן רבי יוזפא באדאנצקיא ז"ל

נפטר כ"ה תשרי תקמ"ב, מנ"כ בצעהלים. (עפ"י 'קהלת צעהלים וחכמיה' עמ' 81, מנ"כ אצל הג"ר אהרן ליב חלפן זצ"ל אב"ד צעהלים, עפ"י פנקס החברה קדישא, שם עמ' 362. נפט

ר בצעירותו בתוך שנה ללידת בנו רבי געץ).

26. cím.

Kelt: *Pápa*

1. sz. (vagy nyelvtanilag helyesnek mondható) évi
jarmára. *h. 21. (huszonegyedik)* évi.

Megjelöl az alábbi anyakönyvvezető helyezésre: *elott*

Bodvarzki Adolf

a kinek állása (foglalkozása): *tart. kassz. keli*

lakóhelye: *Pápa*

a ki f. a helyezésre anyakönyvvezetői
nemzet szerint ismeri

és jogelvezés a következő hallgatósági:

családi és utóneve: *Bodvarzki Károly*

vallása: *evangel.*

állása (foglalkozása): *tart. kassz. keli*

lakóhelye: *Pápa*

születési ideje: *Novemb.*

életkora: *20 (Húsvet.)* éves,

házasitvánként család és utóneve: *nem. Alon. Szabolcs*

átjártak család és utóneve, állása (foglalkozása) és lakóhelye:

nem. Bodvarzki György és neje. Novemb.

anyjának család és utóneve, állása (foglalkozása) és lakóhelye:

nem. Alon. Szabolcs. Szabolcsok, elv.
szomsz.

anyja: *Pápa. a 26. sz. szomsz. háza.*

ideje: *1877 (vagy nyelvtanilag helyesnek mondható)*

évi jarmára. *h. 21. (huszonegyedik)*

anyjának életkorát? *(21)* évi.

ok: *úrv.*

Megjegyzés: *Bodvarzki Adolf helyen
nem, hogy az elvett neje anyja volt*

Felvezetve:

holybágyasztott és *alvartott*

Sz. Gyula mk. Bodvarzki Adolf
helyen anyakönyvvezető *igazgató*

[בכמה ספרים וכתבי יחוס כתבו שרבי אליקים געץ ה' בנו של ר' גרשון באדאנצקי מצעהלים חתן הג"ר אהרן ליב חלפן אב"ד צעהלים. אך בקו' 'שלשלת היוחסין' בסו"ס כיצד מזמנין (הל' זימון, לונדון תשס"ב, אות 54) כתב: "זה שר' גרשון הוא אביו של הג"ר אליקים [געץ], הוא עפ"י השערה מידידי ר' דוב בעריש וועבער עפ"י פנקסים של קהלת צעהלים ועוד, אולם בס' 'קהלת צעהלים' (עמ' 81, 215) משער שאביו הוא ר' יוזפא בראנטש (ב"ר לייב מטריטש) חתן הרב [אהרן] לייב האמבורגער הנזכר להלן, שנפטר בצעהלים כ"ה תשרי תקמ"ב ומנ"כ [גם כן] סמוך לר' לייב". אבל לאחרונה כתב לי הרב וועבער שנתברר לו שלא נכון ההשערה שהי' בנו של ר' גרשון. וראה במקורות מס' 'קרית סופרים' הנעתק בסמוך. וכן מה שמשער ב'קהלת צעהלים' וחכמיה' (עמ' 81) שר' יוזפא הי' חתן הג"ר אהרן ליב חלפן ג"כ אינו נכון לפי היוצא מפנקסי מאטערסדארף שהי' חתן ר' משה מאנהיימר.]

נוסח מצבתו: פ"נ / הרבני מו"ה יוזפא / במ"ה ליב בראנטש / ז"ל מטריטש נפטר / ביום א' כ"ה תשרי תקמ"ב לפ"ק / ת"נ צ"ב'ה'. ('קהלת צעהלים' וחכמיה' עמ' 81).

זוגתו מרת **רבקה קרעסיל** ע"ה (עפ"י נוסח מצבת בנה הג"ר אליקים געץ הנ"ל אות יא), נפטרה כ"ג מרחשון תקע"ט, מנ"כ בגערמענד. [בשטר 'קרן קיימת' מיום כ"ד כסלו תקס"ו הנדפס בס' 'קרית סופרים' - מאטערסדארף (עמ' נא) עם חתימת מרן החתם סופר זי"ע: "האשה מרת קרעסיל אלמנת המנוח מו"ה יוזפא זצ"ל... לתיקון נשמת קרעסיל הנוולדת מן הענדל...". ושם (עמ' נד): "נאם קרעסיל בת מהו' משה זצ"ל... האשה קרעסיל הנ"ל נשתנה שמה בשעת חוליו ונקראת בשם רבקה קרעסיל בת הענדיל, ויום יאר צייט שלה כ"ג מרחשון שח"ל יום הנ"ל תקע"ט בק"ק גערמענט".]

[ג] בן ר' ליב באדאנצקי ז"ל

בהעתק נוסח מצבת בנו ר' יוזפא הנ"ל "במ"ה ליב בראנטש", כנראה היא טעות המעתיק וצ"ל באדאנצק' מטריטש במערהין. - זוגתו מרת **מלכה** ע"ה. צאצאיהם: (א) ר' יוזפא הנ"ל, (ב) ר' גרשון באדאנצקי ז"ל, חתן הג"ר אהרן ליב המבורגר-חלפן זצ"ל אב"ד צעהלים.

[ד] חתן ר' אהרן ז"ל מטריטש

"גדולת שמו מפורסם בכל מדינת מעהרין וביהם ואונגארן..." (עפ"י כתב יוחסין הנעתק ב'מגילת היוחסין של משפחות יהודיות הונגריות - כך ראשון, שלשלת היוחסין של משפחות מונק ופעלזענבורג, ע"י דר. דוב מונקאטשי, בודאפעסט ת"ש, עמ' 163-168, ומשם נעתק בקובץ 'צפונות', גליון יד עמ' צו).

[טו] בן ר' לעמל ב"ר אהרן ז"ל משוטענהאפען

עפ"י כתב יוחסין הנ"ל.

[טז] חתן רבי גרשון זצ"ל אב"ד לונגעליש בעסטרייך

עפ"י כתב יוחסין הנ"ל.

מפנקס הח"ק במאטערסדארף אודות ה'קרן קיימת' של מרת רבקה קרעסיל באדאנצקיא, עם חתימת החת"ס - מספר 'קרית סופרים'

ר' יוזפא באדאנצקי הנ"ל (אות יב):**יז] חתן ר' משה מאנהיים ז"ל**

ראש הקהל במאטערסדארף, נפטר כ"ה אייר תקמ"ו (עפ"י 'קרית סופרים' – מאטערסדארף, עמ' מ). חתימתו כבר נמצא בפנקס קהלת מאטערסדארף בשנת תצ"ז, מייסד החברה קדישא בק"ק ווינא שנת תקכ"ג (שם). - נוסח מצבתו:

פ"נ ונקבר משה בן ה' אהרן יוסף המכונה יוזבל ז"ל מאופיבאך / הנקרא בפי כל ר' משה מנהיים / י"נ ביום ג' ק"ה אייר תקמ"ו לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה. ('קרית סופרים' שם).

זוגתו מרת **הענדל** ע"ה (עפ"י שטר 'קרן קיימת' עם חתימת מרן החת"ס הנדפס ב'קרית סופרים' שם, עמ' נב).

צאצאיהם: (א) ר' שלמה ע"ה, (ב) מרת רבקה קרעסיל ע"ה אשת ר' יוזפא באדאנצקי הנ"ל, (ג) מרת רעכלה ע"ה אשת ר' וואלף שטאמפי ע"ה.

יח] בן ר' אהרן יוסף ב"ר משה מהענא ז"ל

המכונה יוזבל הענא מאופיבאך, נפטר ד' ניסן תצ"ט. [ב'קרית סופרים' (שם עמ' מא) העתק מספר 'הזכרת נשמות' דק"ק שפירא, הענא ואופיבאך ('הצופה לחכמת ישראל' שנה ח' עמ' 79): "יא"נ האלוף כמר אהרן יוסף בן כמר משה מהענא וכו', שהיה משא ומתן באמונה ומשכים ערב ובוקר לבית התפלה ומתפלל תפילתו בכוונה ויראה שמים, גם גומל חסד עם עניים ועשירים, וגם אשתו נתן מתנה לצדקה בעבורו וכו' גם היה ביסורין קשים על ערש דוי וקבלה באהבה וחיבה ונפטר בשם טוב ונקבר ביום ו' ד' ניסן תצ"ט? הנקרא בפי כל יוזפל הענא]. זוגתו מרת **פרידכה** ע"ה.

יט] חתן ר' אליקים געציל סג"ל ז"ל

יליד תנ"ד, נפטר תקט"ו לערך (עפ"י 'קרית סופרים' עמ' רסט).

זוגתו מרת **לאה** ע"ה (שם עמ' רנח).

צאצאיהם: (א) ר' אברהם ליב סג"ל ע"ה ראה"ק מאטערסדארף נפטר י' אב תקע"ד-תקע"ח ('פנקס המוהל חתם סופר' עמ' לה), זו' מרת מערל ע"ה נפטרה ב' דשבועות תקנ"ב ('קרית סופרים' עמ' רנח). (ב) מרת פרידכה הנ"ל.

כ] בן ר' שמואל זנוויל ב"ר אליקים געצל סג"ל ז"ל

יליד תל"ב נפטר תע"ו בערך ('קרית סופרים' עמ' רסט). אביו ר' אליקים געצל סג"ל ז"ל, למשפחת געצל, נפטר תמ"ה (שם).

הערה! הרבה מהנתונים מקורם ברישומי המאטריקל והממשלה, אבל ברובם לא נרשמו שמות הקודש (ראה 'שר'ת מהר"ם שיק' יר"ד סי' קסט), על כן העתקנו משם שמות הלעז, בתקוה שבעתיד נצליח לברר שמות הקודש שלהם.

תודתנו לכל אלו שהוסיפו הערות מחכימות, הרב אברהם שלום מענדלאוויטש, הרב ברוך אבערלאנדער רב חב"ד בודאפעסט, הרב דובעריש וועבער, העורך הרב זושא קינסטליכער, הרב יואל יעקב מייזליש, הרב יצחק נחמן שטראה

הרב שמואל יוסף כ"ץ

ירושלים

הרבנים הראשונים בקהלת ה. סאבאסלוי

לתולדות רבי אברהם וייסמאן ובנו רבי יעקב צבי ווייס

קהילה יהודית נאה וחסודה התקיימה ופעלה ביישוב ה. סאבאסלוי שבמחוז האיידו, סמוך לעיר דעברעצין. במשך שנות חיי הקהילה פיארה את כסא הרבנות שושלת הרבנים הגאונים לבית וייס – כ"ץ, שהחזיקו במשרה הרמה במשך ארבעה דורות. החל מהרב הראשון הג"ר אברהם וייסמאן, וכלה בנינו הרב האחרון, הוא זקני הג"ר יעקב צבי כ"ץ מח"ס 'לקט הקמח החדש'. השורות הבאות הוקדשו לתולדות חייהם של אב ובנו רבני העיר הראשונים, ה"ה הג"ר **אברהם ווייסמאן**, ובנו הג"ר **יעקב צבי וייס**, חתנו של הגה"ק ר' שמואל קאמאדער בעל 'אמרי שפר' מדאראג. כיון שלא ידוע הרבה אודותם, נבקש מכל מי שיש בידו אי אלו הארות והוספות, לבל ימנע טוב.

קהילת האיידו-סאבאסלוי

ההתיישבות היהודית בה. סאבאסלוי החלה בשנת תק"ס לערך. בשנת תקפ"ו לערך התארגנה קהילה יהודית במקום, אך בתחילה היתה כפופה לקהילת נאדודוואר ואח"כ לה. בוסערמין. רק בשנת תרל"ב התמנה הרב הראשון בקהילה הוא הג"ר **אברהם ווייסמאן** זצ"ל. בשנת תרכ"ט כשהתפלגו הקהילות בהונגריה, הצטרפה הקהילה לזרם האורתודוכסי. אוכלוסיית היהודים במקום גדלה בהתמדה, כשהשיא היה בשנת תר"ע, אז הגיע מספר היהודים במקום ליותר מחמש מאות משפחות. בשנת תרכ"ב נבנה בית הכנסת בעיר, אך מהר מאוד הוא נעשה צר מלהכיל את המתפללים תושבי העיר שמספרם גדל, לכן נבנה בשנת תרנ"ה בית כנסת חדש, גדול ומפואר. גם על קהילה זו עלה הכורת בימי הזעם, והשמיד רוב מנינה ובנינה. לאחר המלחמה חזרו מעט שרידים למקום, ביניהם הג"ר יעקב צבי כ"ץ זצ"ל רב הקהילה, אך לאט לאט עזבו את המקום. גם הרב עבר בשנת תש"ז לאמסטרדם.

הג"ר אברהם ווייסמאן זצ"ל

נולד בשנת תקס"ה בעיר טשאני [Csányi מחוז העוועש] לאביו ר' יעקב. התגורר בעיר טאקאי, אך בשנת תר"ג/ד התגורר בעיר מולדתו טשאני. לימים כיהן כדיין בסטראפקוב ובנירעדהאז, עד שנת תר"ל לערך (מליצי אש ט"ז שבט אות רמ"ד). בשנת תרל"ב התקבל לאב"ד דק"ק ה. סאבאסלוי, והיה שם הרב הראשון, למרות שהקהילה נתייסדה כבר לפני כן, כאמור.

שם זוגתו 'פאני' (בשמה הלועזי) נודע מרישום פטירתו, אך לע"ע לא ידוע בת מי היתה. מרישום הפטירה של בנה עולה ששם משפחתה היה ווייס.

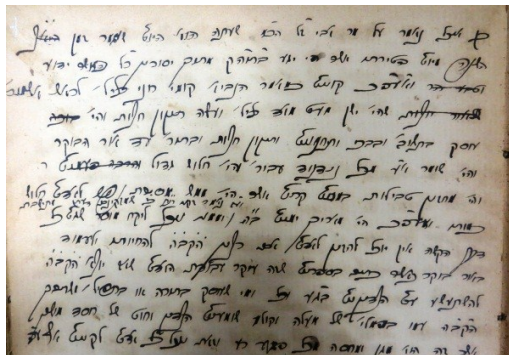
זכה לאריכות ימים ונפטר בן ע"ד שנה, ביום ט"ז שבט שנת תרל"ט, ונקבר ב"ז בו בעיר מגוריו ה. סאבאסלוי. על מצבתו שם נחרת:

פ' נ' / איש תם וישר ו"א / בן איש חי ורב פעלים / רועה נאמן ה' לק"ק סאבאסלא / הרב המאה"ג צדיק תמים / מהו' אברהם בן מהו' יעקב ז"ל / נפטר בט"ז שבט ונקבר ב"ז בו / תרל"ט לפ"ק / תנצבה.

על הליכותיו בקודש, ועל גדלותו וצדקתו, אנו למדים מדברי בנו ממלא מקומו שהספידו באריכות במלאות שנה לפטירתו, והרי קטע מתוך ההספד [בכת"י] שעוסק בשבחו.

...כן אוכל נאמר על מר אבי ז"ל הכ"מ, שעתה

הוא היום שנגמר זמן השנה מיום פטירתו, אשר היה יגע בתוה"ק מתוך יסורין ר"ל כאשר ידוע, ואעפ"כ קיים כמאמר הנביא קומי רוני בלילה לראש אשמורות, שהיה ישן מעט מאוד בלילה ועשה תיקון חצות, והיה עוסק בתשובה ובבכי ותחנונים ותיקון חצות ובתורה עד אור הבוקר, והיה שומר את עצמו מכל נידנו עבירה, והיה חלוש גדול והיה מחזיק טבילות במים קרים אשר היה ממש מסירת נפש לאדם חלוש כמותו, ואעפ"כ היה מאריך ימים ב"ה. וע"ז נאמר זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת, וממנו נוכל ליקח מוסר שגם כל דבר הקשה אין יוכל להזיק לאדם אם רצון הקב"ה להחיותו, ולעמוד באור בוקר כאשר כתוב בספרים שזה עיקר עבודת האדם, שאז יוצא הקב"ה

ההשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, ומי שעוסק בתורה או בתפילה משתבח הקב"ה עמו בפמליא של מעלה וקול שומעים הצדיק וחוט של חסד מושך אשר זה הוא מגן ומחסה מכל פגע רע, וזאת יוכל כל אדם לקיים אף עם הארץ שאינו בן תורה, ולא לילך אחר ההבלים...

גם בספר 'אגרא דהספידא' (מונקאטש תרמ"ו) מאת הג"ר אברהם אבלי זלנפריינד אב"ד קאשוי ישנו הספד [בעמ' לא:] על הגאון מוה' יצחק אהרן ז"ל שהי' אב"ד דק"ק גראסווארדיין, ועל הרב המה"ג מוה' אברהם אב"ד בק"ק סאבעסלוי ועל הרב

הצדיק מוה' אלי' נתן מקאליב זצ"ל. בתוך הדברים הוא מתאר את צדקתם ומדגיש את חסרונם, וז"ל:

לכן אחיי ורעיי חל עלינו לעורר ליבנו דהשתא בשריפת בית אלקינו נשארנו כאלמנות כמו דכתיב רבתי עם היתה כאלמנה בריש איכה, והכלל דמיתת צדיקים יותר משריפת בית אלקינו, ובדואי עכשיו שנפלה עטרת ראשינו אשר בא עלינו שבר על שבר, שלשה תלמידי חכמים גדולים, ה"ה הגאון המובהק מוה' יצחק אהרן שהי' אב"ד בק"ק גרוו"ד זצ"ל, והרב הצדיק חסידא ופרישא מוה' אלי' נתן זצ"ל מק"ק קאליב, והרב המה"ג מוה' אברהם שהי' רב ומורה בק"ק סאבעסלוי, נשארנו דור יתום וליכא אלמנות ויתומים יותר מאתנו... ולא לדרשה קאתינא כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, כי למה לי להאריך בשבחים, הכל הי' יודעין שהגאון המובהק מגרוו"ד... והרב הצדיק חסידא ופרישא מקאליב ג"כ זכה וזיכה רבים, וכן הרב מסאבעסלוי ז"ל... אבל בזמנינו בעו"ה מי זרח תחתיהם, וזה הוי פסידא דלא הדר, ונשאר דור יתום ואלמנה כמו שביארנו לעיל, ועיני עיני יורדה מים על גודל השברים האלו, ומי יתפלל בעדינו לפני מי שאמר והי' העולם, וכפי ראות עינינו בכל יום ויום התורה נתמעטת בעו"ה, אחיי ורעיי שמרו בניכם ובנותיכם הקטנים כדאיאתא במס' שבת דף נ"ו מפני מה מתו בניו ובנותיו של אדם כשהם קטנים מפני שלא בכו על אדם כשר, כ"ש וכ"ש על שלשה תלמידי חכמים גדולים וצדיקים אשר היו מגינים עלינו...

בס' 'דברי יוסף' (קאלאמעא תרמ"ה) להג"ר יוסף יוזפא רוזנברג אב"ד פ. לאדאני ישנה תשובה [סימן כ"ב] המופנית אל רבי אברהם בכבוד גדול: "ישאו הרים שלום לכבוד ידי'נ הרב המאה"ג כו' כקש"ת מוה' אברהם ווייסמאן נ"י אבדק"ק סאבאסלוי יע"א"

כמו"כ בספר 'אבקת רוכל' להרה"ק ר' הלל ליכטנשטיין מקאלאמייא, בכלל ב' פרט ט"ז (שאלה כ"ב) מביא ד"ת בשמו: "ובזה שמעתי מידידי הצדיק ורב מובהק מוה' אברהם מטאקאי ז"ל שהיה אז מורה הוראה (בישוב סאבאסלא)... ודפח"ח".

חידושינו במקצועות התורה שהעלה על הכתב, נאבדו בעו"ה בימי הזעם. נינו הג"ר יעקב צבי כ"ץ הדפיס בספרו 'לקט הקמח החדש' (ח"ג) קונטרס מיוחד בשם 'בית אברהם', לזכר נשמת זקנו הגדול, וחידושינו שנאבדו.

הג"ר יעקב צבי ווייס זצ"ל

נולד בשנת תר"ג/ד בעיר טשאני לאביו הג"ר אברהם ווייסמאן זצ"ל. את משנת תלמודו קנה אצל הגה"ק המפורסם רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ אב"ד ה. מאדע, בעמח"ס שו"ת 'קול אריה'.

בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו הצוה"ח מרת מלכה בת רבי שמואל פרענקל מב"ח אב"ד ואדמו"ר בה. דאראג. בעמח"ס 'אמרי שפר'. בשמחת נישואין השתתף הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע.

שער חיבורו בכת"י של רבי יעקב צבי ווייס

על מצבתו נחרת:

פ"נ / מורינו ורבינו / יקר ערך ספיר ויהלום / עץ
הדר ואוצר בלום / קדוש יאמר לו בכל מעשיו /
בחר ד' ליעקב / צבי ישראל שר התורה / בה יהגה
יומם ולילה / ידיד עליון ביראה טהורה / ה"ה הרב
הצדיק בוצינא קדישא / כקש"ת מ"ה יעקב צבי
זללה"ה / נשבה ארון אלקים בן מ"ה שנים / יום
יט אדר ראשון תרמ"ט לפ"ק / תנצבה.

פרשת גדולתו

נכדו הג"ר יעקב צבי כ"ץ זצ"ל משרטט קוים
לדמותו במכתבו שנדפס בס' 'תולדות אנשי ש"ם'
(עמ' ק"ד) וז"ל: "ומעבודתו מספרים פלאות, מי
ששמעו מקונן על חורבן ביהמ"ק ותיקון חצות
הרגיש התעוררות גדול. איש אחד סיפר לי
שתענוגו היה בעת שהיה באפשר לו לשמוע בחול
בבוקר תפילתו שהיה חוצב להבות אש. והיה בעל

מקובל גדול, ועסק בסתרי תורה...". ובספרו 'לקט הקמח החדש' (ח"ה - שער המלך)
מוסיף לספר: "ושמעתי לספר מזקנים ותלמידים, ביהמ"כ בשנה שנפטר ציוה קודם
נעילה לקרא לזוגתו הרבנית מעזרת נשים, ואמר נשים המה רכות לבב יתפללו
בעדו, שצריך בשנה זו רחמים גדולים. וכשנחלה טרם פטירתו שלח אחר הבני חברא
קדישא ואקרר"ט, ובירך אותם, ואמר שיש שעה אחת לחזור בתשובה, וציוה להם
מה שיאמרו ביציאת נשמתו, וגם כשיאמר להם ידליקו הנרות, ויצאה נשמתו באחד.
ודכירנא כד הוינא טליא הייתי במרחץ באטרפלד, ועמדתי בש"ק אצל השלחן של

נפלאות, ראה להלן. הוא היה
בפטירתו רק בן מ"ה שנים,
והי' לו עדיין בביתו שתי בנות
שטרם נישאו, וילד זקונים
קטן. אמנם לא במותו לקח
הכל, כי השאיר אחריו ברכה
כת"י מחידושו במקצועות
התורה, ומהם נשאו לפליטה
דרשותיו אשר דרש לעם ה',
מי יתן ונזכה להוציאם
לאורה.

בעל ערוגת הבושם, ושאלני על שמי, ואמר לי זקנך אשר נקראת אחריו הכרתי, הייתי עמו בבעלזא ושמעתי לברך שהכל על מים, וכששמעתי איך אמר את הברכה ראיתי שהוא אדם גדול וצדיק".

מעשה פלאי המעיד על גדלותו, התרחש בימי המלחמה האחרונה, כאשר בתו הרבנית מרת אסתר שהתה ברכבת בה ריכוזו הרשעים הרבה יהודים לקראת סוף המלחמה, ובמהלך הנסיעה הפציצו כוחות בעלות הברית שנלחמו בגרמניה. סכנה גדולה נשקפה לחיי הנוסעים, ובאחת הפעמים פתחו הגרמנים את דלתות הקרונות, ורבים ברחו כשהם מנסים להימלט מהירי. והיא נותרה בקרון, באומרה שבחלומה ראתה את אביה, שאמר לה: "אתם תינצלו, אינכם צריכים להתאמץ לצאת מהקרון ולברוח", ויהי למופת. [לפי גירסא אחרת הי' החלום עם נכדתו לאחר המלחמה, שחלתה בפעסט ובא זקנה בחלום שעדיין תחזור למשפחתה ולילדי' בבריאות הגוף].

הי חסיד הי עניו

רבני דורו נשאו עליו דברי הספד וקינה, ומהספדו של אדם ניכר מה הוא. בספר 'שבט מיהודה' להג"ר יהודה גרינוואלד אב"ד סאטמאר בדרוש לז' אדר שני (עמ' קכ"ב) מספידו, וז"ל בתו"ד: "ומטעם זה ראוי לנו להראות אנינות צער ובכי על הני שופרי דבלי בארעא, שהלכו מאתנו תרי צדיקי" ה"ה הרב המאה"ג הצדיק מו"ה משה פאללאק ז"ל אבדקה"י בבאנהאט, והרב המהא"ג הצ' מו"ה יעקב צבי ווייס ז"ל אבדק"ק סאבאסלוי, יע"א, אע"פ שרחוקים היו מאתנו פה, מ"מ הלא אנו חיים וקיימים בזכות הת"ח וצדיקי' שבדור, ולא לבד כשהם בחיים אתנו כי גם אח"כ" ... יצויין שבטעות נרשם שם שהוא דרוש לשנת תר"ע, אך ברור שזה טעות, שהרי הרבנים הנספדים שם נפטרו בשנת תרמ"ט.

גיסו הג"ר זאב וואלף ציטראן אב"ד ה. דאראג הספידו, כפי שמופיע בספרו 'אגדות מהרז"צ' (פרשת תצוה). לפנינו קטעים מההספד העוסקים בשבחו:

רשומי דברים מהספיידא שהספדתי בז' אדר על פטירת גיסי הרב הגאון הצדיק מו"ה יעקב צבי זצ"ל שנפטר י"ט אדר שנת תרמ"ט לפ"ק.

...הנה גם אנחנו עתה בהאי צערא כי שקעה שמש גיסי הרה"ג הצדיק זצ"ל בצהרים, וקשה יום זה לישראל שאבדנו אדם גדול בתורה וצדיק אשר שם לילות כימים לתורה ועבודה, הי חסיד הי עניו אשר לא נשא פני כל כופר, ולא החניף לשום אדם בעולם, הכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימות רשע, ואם בארזים כאלה נפלה שלהבת מה יעשו איזובי הקיר ... אמנם כן בימים אלו נחשכו עינינו ע"י פטירת גיסי הרב הצדיק שכל בני הישוב פה הכרנו אותו וידענו מרוב צדקתו ופרישתו וחסידותו, מה מאוד מוטל עלינו החיוב לקונן ולעורר עליו אבל והספד כראוי... לכן אהובי רבותי גם אנחנו נשתתף בהאי צערא שאבדנו אבידה גדולה, ונשים זאת אל לבנו ונשוב לד' על כל עונותינו, ונשא קו"ח אם בארזים נפלה שלהבת מה יענו איזובי הקיר... אבל אם נשוב

אל ד' ונקח מוסר מפטירת הצדיק הזה, ונוריד דמעות על פטירת אדם כשר וצדיק וגדול בתורה, בעל גמילות חסדים לעניים לחמו נתן מימיו נאמנים, אז יהיה מכפר בעדינו...

עם גדולי דורו

בספרי השו"ת מגדולי דורו מצאנו כמה תשובות המופנות אליו בכבוד גדול.

בשו"ת 'מהר"ם שיק' (יור"ד סימן ע"ג וע"ד) נדפסה תשובה שהשיב לו עוד בצעירותו בכבוד רב: "יצ"ו ה' את הברכה להרב המופלג בתורה מוה' **יעקב צבי נ"י ווייס** יושב בשבת תחכמוני בק"ק **דאראג** יע"א". ושם: "מכתבו קבלתי ואם אמנם שאני מונע א"א מלהשיב בדבר שאינו מוכרח כ"כ אפ"ה לכבודו השבתי לו כעת..."

חותנו הגדול באיגרת לבנו (אמרי שפר - ב"ב תשע"א, ח"ב עמ' קצ"ז) מבקש ממנו: "ולפב"ש כבוד חתני וכו' כקש"ת מו"ה **יעקב צבי נ"י** עם כבוד בתי מרת מלכה תחי' ועם בתם הילדה רחל תחי'..."

בשו"ת 'אהל אברהם' (סימן נ"ה) תשובת הגה"ק ר' שלמה שפירא ממונקאטש: "ב"ה לכבוד ידידי חביבי הרב המאה"ג החסיד ועניו החרף ובקי ותיק ונחמד ירא אלקים כש"ת מוה' **יעקב צבי נ"י** אבד"ק **סאבאסלוי** יע"א".

ושם בסימן ק"ה נדפסה תשובת הג"ר שרגא צבי טענענבוים אב"ד מ. טשאטה, וז"ל: "שפעת שוכ"ט לש"ב הרב המאה"ג הוותיק מלא עתיק החרף ובקי מו"ה ר' **יעקב צבי ווייס נ"י** אב"ד דק"ק **סאבאסלוי** יע"א".

בשו"ת 'בית שערים' (יור"ד סימן תכ"ז) להג"ר **עמרם בלום** אב"ד ה. מאדע: "שוכ"ט לידידי הרב הותיק מלא עתיק הגדול בתורה ובמעשים חכם חרשים ונבון לחשים כמו"ה **יעקב צבי נ"י ווייס** [ווייסמאנן] אבדק"ק ה' **סאבאסלא**".

בשו"ת 'בית היוצר' (או"ח סימן ב') להג"ר **יואל צבי ראטה** אב"ד ב. אויפאלו וחוסט: "השוכן בשמי שמים יכתוב ויחתום לחיים, את כבוד אהובי ידידי הרב המופלג בתורה וביראה הרוממות חר"ב כקש"ת מו"ה **יעקב צבי נ"י** אבדק"ק **סאבאסלוי** יע"א".

עזרתו בקודש

זוגתו הרבנית מרת **מלכה** ע"ה נודעה בצדקתה ובכשרון מעשיה. היא היתה בת חביבה לאביה הגה"ק רבי **שמואל פרענקל** מדאראג, שאמר עליה שאילו היתה בן היתה גדול מישראל (לקט הקמח החדש ח"ה – שער המלך).

נלב"ע ביום ט"ז אלול שנת תרע"א כשהיתה בת ס"ז שנה. נכדה הג"ר **יעקב צבי כ"ץ** זצ"ל, מתאר בספרו את מעמד פטירתה, וז"ל: "את פטירת זקנתי זוגתו הנ"ל הצדקת המפורסמת מרת מלכה ע"ה זי"ע, זכור אזכרונה כאשר חזרתי משיבת כ"ק אדמו"ר מאונסדארף בעל "באר שמואל" זי"ע. עמדתי בחצר כי כהן אני, ואספה כל כחותיה

ואמרה הוידוי שמע ישראל ועוד כל הק"ש, וכשהגביהה קולה ואמרה לא תתורו אחרי לבבכם וכו', כולם שעמדנו בחצר ובבית אחזתנו רעדה, אשר א"א לשכח. וכאשר נתאספו הרבנים מכל הסביבה להספידה געתה כל העדה בבכי ורב זקן עמד ואמר יוה"כ היום" (לקט הקמח שם).

על מצבתה נחרת: פ"נ / הרבנית הצדקת / המפורסמת / במעשיה הטובים / מרת מלכה בת / הקדוש מדאראג ז"ל / מתה ט"ז אלול תרע"א / ת.נ.צ.ב.ה.

צאצאיו

מיוצ"ח ידוע על בנו ושתי בנותיו, ואלו הם:

א] בנו מר"ה **אברהם ווייס** הי"ד [יליד תרמ"א]. נשא בחוסט את זו' מרת רבקה בת

רבי אברהם ווייס

הרבני מו"ה שלמה [ב"ר דוד לוי] שטערן משם, והתגורר שם לאחר נישואיו. היה ת"ח מופלג, בקי נפלא, ובעל מדות נשגבות. כשכיהן המהר"ץ דושינסקאי ברבנות חוסט, היה מתייעץ עמו בשאלות הלכה קשות. בשנת תרצ"ו בא על החתום בקול קורא בענין המחלוקת על רבנות חוסט, יחד עם הרבנים רבי משה רזנפלד [טעטשער] ורבי שמואל בן הג"ר שאול בראך. חידושי תורה שהעלה על הכתב נאבדו בימי הזעם. הוא עצמו נעקד"ה באושוויץ בערב שבועות, הי"ד.

ב] הרבנית מרת **רחל**. נולדה בב. אויפאלו בשנת תרל"ב, ונישאה בשנת תר"נ להג"ר **שלמה כ"ץ** זצ"ל בן הג"ר **משה כ"ץ** אב"ד טורטערעבעש [ראה עליו בעלה 29 עמ' י'], אשר עם נישואיו התמנה באותה עת לממלא מקום חותנו ברבנות ה. סאבאסלוי. מרת רחל נפטרה בצעירותה ביום א' דר"ח תמוז שנת תר"ס, והניחה אחריה ב' יתומים קטנים. בנה הג"ר יעקב צבי מספר (הקדמת 'לקט הקמח החדש' ח"ה) שהיתה חכמה וצדקת, ויכלה לחזור על הדרשה ששמעה מהרב בביהכנ"ס במלואה.

ג] הרבנית מרת **אסתר**. נולדה בה. דאראג בשנת תרל"ט. בעת פטירת אחותה הגדולה היתה

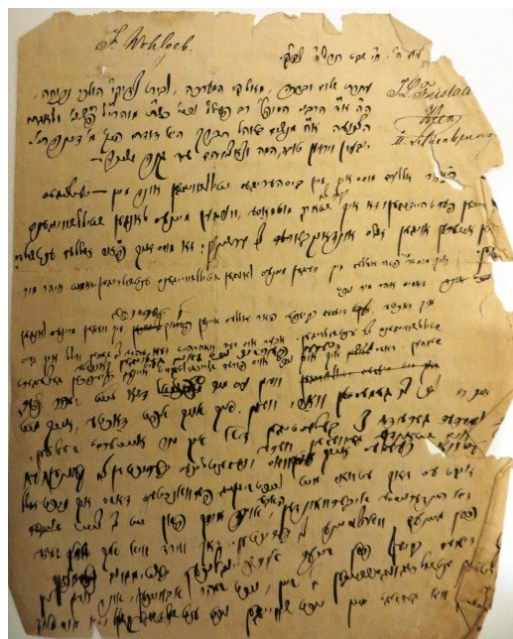
מאורסת להרב סיני זי"ל מקלויזנבורג [לימים יועץ הלשכה האורטודוקסית בזיבענברגען], אמנם בעצת אחד הגדולים עזבה את השידוך, ונישאה לגיסה הג"ר שלמה כ"ץ בכדי לגדל את ילדיו. על מסירותה אליהם כותב הג"ר יעקב צבי כ"ץ בהקדמה לספרו (ח"ה): "ואליך ה' נפשי אשא לברך את חורגת אמי היא אחות אמי, אשת חיל מי ימצא מרת אסתר תחי' שגידלה אותנו כאשר נשארנו יתומים קטנים, בפרט עם אחותי ע"ה להבהל"ח שטיפלה במס"נ ממש". כשנפטר הג"ר שלמה בשנת תרע"ט, נפטרה גם אשת הרב סיני זי"ק ואז נישאה לו בזיו"ש. האריכה ימים ונפטרה בשנת תשל"ז בירושלים.

התודה והברכה להרב שמחה בונם יוסף סיימון,
על עזרתו המרובה להכנת המאמר, תשוח"ח לו.

שמואל יוסף כ"ץ - ירושלים

בשולי המאמר:

כותב המאמר מסר לנו צילום שני עמודים מטיוטת מכתב שנשאר מעזבון משפחתו, שאולי הכותב הוא זקנו רבי יעקב צבי ווייס הרב מסאבאסלוי (אם כי אינו זהה

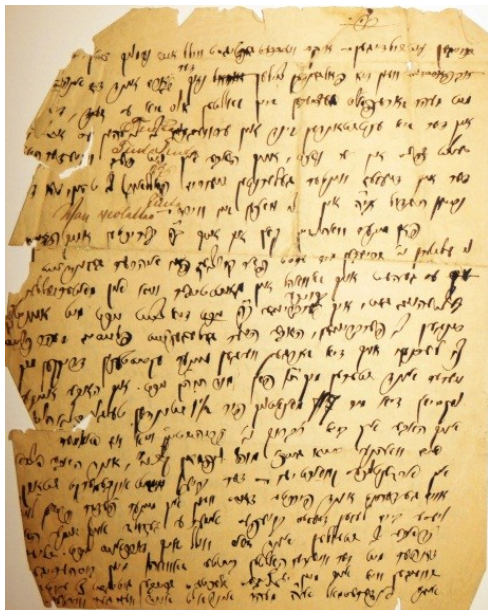
לגמרי לכתב ידו בשנים היותר מאוחרות). תאריך המכתב "אור ליום ה' ח"י שבט תרל"ד לפ"ק", ובראשו: "עתרת שלום וברכה, מאלקי המערכה, לבית צדיקי' הולכי נכוחה, ה"ה א"ד [=אדוני דוד] הרבני המופל' רב פעלים וכו' מוהר"ל פ"ש נ"י, ולזוגתו הצנועה א"ח מנשים באהל תברך היא דודתי היק' מ' דינה ת', יובעון ויריון טובה, המה וצאצאיהם עד זקנה ושיבה". [יש גם רישום בלועזית: י.ל. פרייטשטאט בוויען].

המדובר בתלמידו של החת"ס רבי יצחק יהודה ליב ב"ר מיכאל אליעזר פרייטשטאט מפרשבורג שעבר להתגורר בוויען ומנ"כ

בפרשבורג. זוגתו המוזכרת במכתב הנ"ל, מרת דינה, היא בתו של רבי יהודה ליב ווייס אב"ד גירבא-פינצעהעל, חמיו של רבי אברהם הכהן קארפלס ממלא מקומו כאב"ד גירבא-פינצעהעל ומח"ס שו"ת אהל אברהם. כאמור למעלה אמו של הרב

מסאבאסלוי רבי יעקב צבי היתה לבית ווייס, כך שאולי היא בתו של רבי יהודה ליב ווייס הנ"ל, ולכן מכנה במכתב את רבי יצחק ליב וזוגתו מרת דינה כ'דודי' ו'דודתי'.

אמנם מעיון בגוף המכתב שנכתב בלשון אידיש-דייטש, עולה ספק בנוגע לזיהוי הכותב, לאחר שמתנצל שלא כתב עד עתה, מזכיר את שיעוריו בחורף זה, וכן מזכיר שהוא אוכל ארוחת בוקר אצל 'ר' ברוך נ"י' ומתאכסן אצל 'גיסך מוה' ליפמאן ק"ש נ"י, ה"ה תלמידו של החת"ס רבי אליעזר ליפמאן קונשטאט חתן רבי מיכאל אליעזר פרייטשטאט הנ"ל, שהיה מתגורר כל ימיו בפרשבורג. האם הרב מסאבאסלוי הגיע ללמוד בפרשבורג לאחר שכבר היה נשוי איזה שנים, לא ידוע לנו. כך שיש ספק אם הוא הכותב.

לאחר עיון נוסף נראה שיש לקבוע

את זהות הכותב. כאמור רבי אברהם קארפלס אב"ד גירבא-פינצעהעל היה גיסו של רבי יצחק ליב פרייטשטאט. בשנת תרנ"ט יצא לאור ספרו 'אהל אברהם' שו"ת וחייוסו סוגיות, ע"י חתנו בזיווגו הראשון רבי שלמה כ"ץ חתנו (בזיווגו השני) וממלא מקומו של רבי יעקב צבי ווייס אב"ד סאבאסלוי. בהקדמתו לספר מציין המו"ל בנוגע לצאצאי רבי אברהם: "לא נשאר זרע אחריו... כי נלקחו מהם ר"ל פרי בטנם... ובראשם בנם... הגדול, חריף ובקי, צדיק ונקי הבחור ר' יודא ליב ז"ל... נפטר לדאבון אבותיו בשנת תרל"ו ביום רביעי לירח תמוז, ובתם היקרה היא זוגתי הראשונה אשת נעורי הצנועה מ' לאה נ"ע בשנת תרמ"ג י"ט אייר..."

על הב' יהודה ליב הנ"ל כותב ידידו רבי שמואל לייכטער [מנייהיזל-פרשבורג, תלמיד ה'שבט סופר' בפרשבורג] בעתון 'היהודי' (תרל"ז עמ' 115) בין השאר: "בימים האלה הציב הרב המאוה"ג החכם הכולל... אבד"ק גורבע אבן אזכרה על קבר בנו... יהודה ליב הכהן קארפעלעס ע"ה... אני אשר הייתי רעו ונפלאות היתה אהבתנו, אמרתי אל לבי להשתרע עלי גליון קצת מתולדותיו... אביו היקר קיים בעצמו ולמדתם את בניכם... מבית אביו יצא לביהמ"ד של הרב הגאון האמיתי כקש"ת מוה' יוחנן שפיטץ זצ"ל שה' אבדק"ק טאב... ובאחרית ימי חלדו למד כמה שנים בעוב"י פרעסבורג... בעיר פ"ב גברה עליו איזה מחלה בגרון באופן שהיה נאלץ

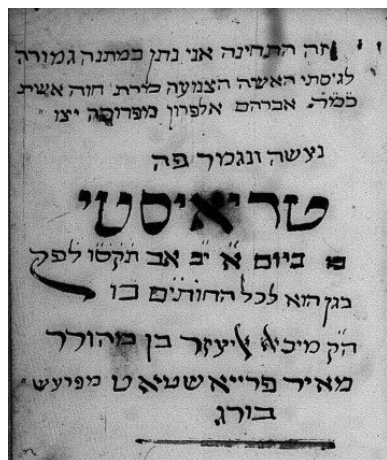
לשום פעמים לעיר הבירה וויען לבקש צרי... ולאחר ימים מעטים אשר שב לבית אבותיו, ונפשו התמימה התנשאה ודאה למקום מקדשה ושבה לבית אביה כנעוריה..."

לפי זה עולה שהב' יהודה ליב קארפלס למד בפרשבורג [אצל ה'שבט סופר'] בתקופה שנכתב המכתב הנ"ל, בשנת תרל"ד, כך שניתן כמעט לקבוע בבירור שהוא זה הכותב את המכתב אל 'דודי' רבי יצחק ליב פרייטשטאט ו'דודתי' מרת דינה, שהיתה אחות אמו הרבנית אסתר קארפלס. ומה שנמצא המכתב בעזבון רבני סאבאסלוי הוא פשוט, שכן רבי שלמה כ"ץ אב"ד סאבאסלוי ערך והוציא לאור כאמור את כתבי רבי אברהם קארפלס, אבי הב' יהודה ליב, ובין הכתבים הי' בוודאי גם טיוטת מכתב זה.

*

אגב, זיווגו הראשון של רבי יצחק ליב פרייטשטאט, מרת שינדל, נפטרה בוועין ה' טבת תרכ"ג ומנ"כ בפרשבורג. ב'החת"ס ותלמידיו' בערכו (עמ' רסד) רשמנו שהיתה לבית 'מפורגו מפאדובה' (איטליה), עפ"י זכרונות א' מצאצאיו רבי שלמה שפיצר מירושלים (קונטרס זקניך ויאמרו לך), שמכנה אותה 'לוטה מנדל למשפחת מופורגו מפדואה'. אמנם ב'פנקס המוהל חת"ס' בערכו (עמ' תקעז-ט), הבאנו לאחר בירור שהיא היתה בתו של רבי יאקב טעבען-מאנדל מפרשבורג וזוגתו מרת ליבא שהיתה כנראה אחות רבי יוסף קוטנפלד אב"ד שטאמפען. כך שצריך בירור מה השייכות ל'משפחת מופורגו', שהיא לכאורה משפחה ספרדית.

כעת נתעוררתי שאולי נתחלף בזכרוננו של רבי שלמה שפיצר בין אב לבנו, וזה עפ"י מה ששלח לי לאחרונה הרב יחיאל גולדהבר צילום שער בכתב ידו של רבי מיכאל

אליעזר, בזה הלשון: "זה התחנה אני [נ]תן במתנה גמורה לגיסתי האשה הצנועה מרת חוה אשת כמ"ה אברהם אלפרון מפדובה. נעשה ונגמר פה טריאסטי ביום א' י"ב אב תקס"ו לפ"ק... ה"ק מיכאל אליעזר בן מהורר מאיר פרייטשטאט מפרעשבורג". כך שאולי מרת אסתר טובה אשת רבי מיכאל אליעזר ואמו של רבי יצחק ליב היתה ממשפחת מופורגו מפדובה. יש גם לשים לב לשמה 'טובה' שאינו מצוי באשכנז, ומבדיקה של אלפי שמות נשים בפרשבורג, לא מצאתי שם זה רק אצל צאצאי רבי מיכאל אליעזר שנקראות כמובן על שמה.

הרב שמואל צבי שפיטצער
קרית יואל מאנרא יצ"ו

רבי וואלף באניהאדער

לתולדות רבי בנימין זאב שפיטצער מבאניהאד-נאנאש, בית אבותיו וצאצאיו

בעלי זכרון 12 עמ' כה-כו במאמר על הדיין מוואמוש-פירטש הג"ר **צבי הירש גראסמאן ז"ל**, מוזכר כי מוה"ר **משה זוסמאן ז"ל** מנאנאש יסד בכל האיזור של מקום מגורו את קופת צדקת רמבעה"ג, ושכיתת רגליו במס"נ לקבץ המעות מכל עיר ועיר. כן הובאו במאמר כמה קטעים מזכרונותיה של זוגתו הרבנית החשובה מרת **אסתר חנה גראסמאן ע"ה**, בת הרה"ח רבי **חיים אלטר זוסמאן ע"ה** מנאנאש. הנני בזה להוסיף ולהביא כמה קטעים מזכרונותיה משנת תשל"ג בענין התייסדות קופת רמבעה"ג שלא הובאו במאמר, מה שהעתיקתי לעצמי לאחרונה מהקלטה של אוצר זכרונותיה שקבלתי מבני משפחתה. ובשולי הדברים הנני מוסיף את תולדות ראשי משפחתי המוזכרים בדבריה.

זהה לשונה של הרבנית גראסמאן ע"ה:

"...קודם איז געווען דארט אין נאנאש רבי **וואלף שפיטצער** [ז"ל] מיט מיין זיידע רבי **משה זוסמאן** [ז"ל], זיי האבן געגרינדעט די צדקה פון רבי מאיר בעל הנס אין די גאנצע געגנט, עס איז נישט אזוי לייכט אנגעקומען ווי היינט, דאס איז נאך געווען פאר הונדערט יאר צוריק און נאך פריער, מען האט גענומען א וואגן און מען איז געפארן אויף דאראג, אויף סעמיהאלי, אויף בעסערמין, אויף מישקאלץ, אויף פעסט, און אויף אונגוואר, פון נאנאש ביז אונגוואר איז מען געפארן מיט וואגן, און פון נאנאש ביז מישקאלץ איז מען געפארן מיט וואגן, עס איז נאך דעמאלטס קיין באן נישט געוועזן, רבי וואלף שפיטצער איז מיט מיין זיידע רבי משה ארום געגאנגען מיט ביכער און מיט פאפירן, איינשרייבן מען זאל געבן דריי צענט צי וויפיל, מען האט איינגעפירט אז פאר'ן לעכט בענטשן זאלן די אידענעס געבן א פעני אדער וויפיל מען האט געהאט, און זיי זענען געפארן אויף די אלע פלעצער אום ראש חודש אלול צו צוזאם נעמען די אלע געלטער, און מען האט עס אויף ראש השנה געשיקט אויף ארץ ישראל, און די זעלבע אום ראש חודש אדר האט מען צוזאם גענומען און מען האט דאס געלט אויף פסח געשיקט, אז די אידן אין ארץ ישראל זאלן האבן אויף מצות."

[**תרגום:** ...מקודם היו בנאנאש רבי וואלף שפיטצער וסבי רבי משה זוסמאן, הם ייסדו את צדקת רמבעה"ג בכל האיזור, שלא עלה בידם כ"כ בקלות, זה היה לפני מאה שנה ועוד לפני. הם לקחו עגלה ונסעו לדאראג, סעמיהאלי, בעסערמין, מישקאלץ, פעסט ואונגוואר. מנאנאש ועד מישקאלץ ועד אונגוואר נסעו כך, שעדיין לא היה אז באן (רכבת). רבי וואלף שפיטצער יחד עם סבי נשאו עמם מחברות ודפים לרשום את ההתחייבויות. הנהיגו שלפני הדלקת נרות יתרמו הנשים פעני אחד או כמה שביכולתם. לשם כך הם נסעו בראש חודש אלול לאסוף את התרומות, ולשלחם לקראת ראש השנה לארץ ישראל. כן גם היה בראש

חודש אדר, כדי לשלוח לקראת חג הפסח, שיהי' ליושבי ארץ ישראל האפשרות לקנות מצות].

"זיי האבן דאס געלט צוזאם גענומען פון די אלע ארומיגע שטעט און דאס געברענגט אויף נאנאש. שפעטער איז רבי **אברהם חיים שפיטצער** [ז"ל] געגאנגען מיטן טאטן רבי **חיים אלטר** [זוסמאן ז"ל], מען האט געציילט די גרייזערס און מען איז געגאנגען אין די באנק און מען האט עס דארט איינגעוועקסלט, און מען האט גענומען א וואגן און געפארן קיין אונגוואר, רבי [חיים] **הערש מאנהיימער** [זצ"ל] איז געווען דארט דער רב, און מען האט אהין געפירט דאס געלט צו אים, און ער איז געווען מיט די אידישע קאנצעליי אין פעסט פארבינדן, און פון פעסט האט מען דאס געלט געשיקט קיין ארץ ישראל, פון דעם האבן זיי געהאט אויף פסח און אויף ראש השנה."

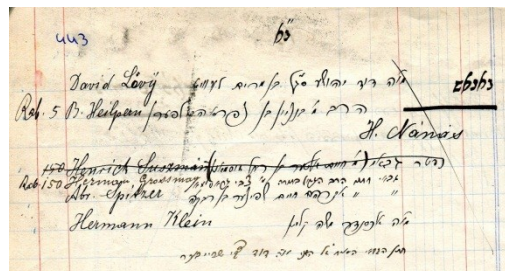
[**תרגום**: הם אספו זאת מכל הסביבה והביאו את הכספים לנאנאש. בתקופה מאוחרת יותר [כנראה אחרי שהנ"ל נפטר] הלכו רבי אברהם חיים שפיטצער ואבי רבי חיים אלטר [זוסמאן]. הם ספרו את המטבעות הקטנות, והלכו לבנק בכדי להחליפם בשטרות. לאחר מכן נסעו לאונגוואר, שם כיהן אז ברבנות רבי [חיים] **הערש מאנהיימער**, ומסרו לו את כל הסכום. הוא היה בקשר עם הלשכה הארצית של הקהלות בפעסט, שמשם נשלחו הכספים לארץ ישראל, בכדי שיהיה להם לצרכי פסח וראש השנה].

"שפעטער האבן זיי איינגעפירט די פושקעס, ביי אונז אין בוידעם איז געווען די פושקעס, די הנהלה פונעם כולל האבן אויך געשיקט פארשידענע מתנות פאר די אלע וואס האבן באשטייערט געלט..."

[**תרגום**: בתקופה יותר מאוחרת הם הנהיגו את ה'פושקעס' (קופות צדקה), שהיו מונחים בביתנו בעליית הגג. הנהלת הכולל אף שלחו מתנות שונות לכל הנדבנים...].

ע"כ מזכרונותיה של הרבנית גראסמאן ע"ה.

וכעת אוסיף פרטים על אלו המוזכרים בדבריה. כן רצוף בזה צילום מה שקבלתי

מהמשרד של כולל שומרי החומות מרשימות הגבאים מכל השנים שתחת ידם, ונזכרים הגבאים מק"ק נאנאש: 'נפטר גבאי רבי חיים אלטר בן רחל זוסמאן'. 'גבאי חתנו הרב הגדול בתורה מ' צבי גראסמאן', 'גבאי הרב אברהם חיים שפיצער בן רבקה'. מהכתב נראה כי ר' אברהם

חיים הוא ג"כ חתנו של ר' חיים אלטר, אבל זה לכאורה פליטת הקולמוס, כי ר' אברהם חיים לא היה חתנו. גם נזכרו בכתב: 'מו"ה דוד יושע סג"ל בן מרים לעווין', זהו כנראה דו"ר ר' דוד יושע לעווין ז"ל חתן אא"ז ר' בנימין זאב שפיטצער ז"ל ראה

עליו להלן. 'הרב מ' בנציון בן צפרא האלפערן', זהו הג"ר בנציון האלפערין זצ"ל שלימים נתקבל להאב"ד בק"ק נאנאש. 'מו"ה אלכסנדר משה קליין, הוא דו"ז הרבני החסיד ר' אלכסנדר משה קליין ז"ל מנאנאש, בן מוח"ז הרה"ח ר' יוסף זונדל קליין ז"ל מסיגוט. עוד נכתב שם 'חתן הגבאי המנוח ז"ל השני מו"ה דוד צבי שרייבער', הוא הי' חתנו של רבי חיים אלטר זוסמאן הנ"ל, ובנו של רבי נפתלי שרייבר דומ"צ קליינווארדיין.

רבי בנימין זאב שפיטצער מבאניהאד-נאנאש

בית אבותיו

"רבי וואלף שפיטצער" המוזכר בדבריה הוא אא"ז הרבני החסיד מוה"ר בנימין זאב שפיטצער ז"ל, שהיה מפורסם בשם "רבי וואלף באניהאדער", נולד לערך בשנת תקע"ה בבאניהאד לאביו מוה"ר ישכר דוב שפיטצער ז"ל וזוגתו מרת רחל ע"ה מבאניהאד, אין לנו ידיעה על תולדות ימי חייו של מוה"ר ישכר דוב ז"ל, נפטר כנראה לפני חודש אלול שנת תרכ"א, שאז נולד נכדו בן בנו ר' בנימין זאב ונקרא על שמו. (וזה דלא כמש"כ בכמה מקורות שנפטר בשנת תרכ"ט, וכן נעתק מקונטרס אמרי משה בעלי זכרון עלה 31 עמ' פ', ולפי"ז מסיק הכותב שם שר' שלמה שפיטצער ב"ר ישכר דוב שנפטר בשנת תרכ"ט, נפטר באותו שנה של אביו, וזה לכאורה אינו כמו שכתבתי). זוגתו מרת רחל ע"ה נפטרה כנראה לפני חודש ניסן שנת תרי"ח, שאז נקראה נכדתה בת בנה ר' בנימין זאב על שמה. לפי הידיעה במשפחה נטמנו בביה"ח הישן בבאניהאד, אין לנו ידיעה לע"ע על המצבה או על צילום ממצבתם.

מפי השמועה למדתי כי שם אביו של ר' ישכר דוב ז"ל היה ר' יעקב קאפל (מפי ש"ב הרה"ח הישיש מוה"ר ישראל שפיטצער הי"ו מירושלים), וראה להלן מה שכתבנו בזה.

מסופר במשפחה כי לאא"ז ר' ישכר דוב הנ"ל היה בבאניהאד משפחה גדולה של י"ז ילדים, חלקם נקראו בשם המשפחה "שפיטצער", וחלקם נקראו "זינגער" (כן סיפר נכדו ש"ב הרה"ח הישיש מוה"ר בנימין זאב ב"ר אהרן שפיטצער ז"ל, שנפטר ביום כ"ד אדר ב' שנת תשע"ו לפ"ק בגיל 103. וכן מספר יבלח"ט ש"ב מוה"ר ישראל שפיטצער הי"ו מירושלים, ומוסיף כי היה לר' ישכר דוב עשרה בנים, ששה קראו א"ע בשם 'שפיטצער' וארבעה קראו א"ע בשם 'זינגער').

גם מסופר כי בעת שבנו אא"ז מוה"ר בנימין זאב ז"ל העתיק את מושבו מעיר באניהאד לעיר נאנאש (כמסופר להלן) העתיקו יחד שנים עשר אחים ואחיות (מפי נכדו ש"ב הרה"ח הישיש מוה"ר בנימין זאב גרינוואלד הי"ו מבארא פארק, בשם הג"ר בנציון האלפערן זצ"ל אב"ד נאנאש).

על אף שכאמור היה לו לר' ישכר דוב משפחה גדולה, ידוע לנו כעת רק על שלשה מיוצ"ח, ה"ה:

א. הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר שלמה שפיטצער ז"ל
מזענטא-נאנאש, זוגתו מרת לאה ע"ה בת מוה"ר
נחמן מאנטאג ז"ל נכדת הגה"ק בעל אור החכמה
מדובענקא זצ"ל, נפטרה אחרון של פסח תרי"ג
ומנוח"כ בזענטא. על מצבתה נחרט: פ"נ / האשה
החשובה וצנועה / במעשים טובים מ' / לאה בת
דבורה / עטרת בעלה / מהו' שלמה שפיטצער /
נפטרה ביום ש"ק אחרון של פסח / בשנת תריג
לפ"ק / תנ"צ'ב'ה'. על דר"ז מוה"ר שלמה שפיטצער
ז"ל ראה עוד ב'עלי זכרון' עלה 29 עמ' צג-צד,
ובעלה 31 עמ' ע"ט.

וכ' שם שנפטר ביום
כ"ד תמוז שנת

תרכ"ט בן ס"ב שנים ומנוח"כ בנאנאש ולא מצאו את
מצבתו. מיוצאי חלציהם: 1. בנם הנגיד הנכבד מוה"ר
אברהם חיים שפיטצער ז"ל מנאנאש (רצ"ב צילום
מצבתו בנאנאש, קשה לפענח). 2. חתנם מוה"ר מנחם
מענדל שווארץ-שווארצקאפף ז"ל (מוזכר ב'עלי זכרון'
עלה 2 עמ' יד עיי"ש, ובעלה 31 עמ' פ עם רשימת
צאצאיו). 3. חתנם מוה"ר אברהם דוב שפיטצער ז"ל,
אבי מוה"ר דוד שפיטצער ז"ל מווינק, אבי האחים
מוה"ר שלמה שפיטצער ז"ל מהמנהלים של כולל
שומרי החומות בירושלים עיה"ק, ומוה"ר אליעזר ליפמאן שפיטצער ז"ל ראש הקהל
דק"ק עדת יראים וויען בוויילאמסבורג, חותנו של הרה"ג רבי משה וואלפסאן
שליט"א רב דקהל אמונת ישראל בבארא פארק.

ב. אא"ז רבי בנימין זאב שפיטצער ז"ל מבאניהאד-נאנאש, עליו ועל צאצאיו נאריך
להלן.

ג. בתם אשת מוה"ר אשר זינגער ז"ל מפאקש. מיוצ"ח: בנם הגה"צ רבי אברהם
יעקב קאפל זינגער זצ"ל אבדק"ק לאשאנץ, והג"ר יצחק צבי זינגער זצ"ל חתן הג"ר
דניאל פרויסטיץ זצ"ל ראבדק"ק פרעשבורג, ומוה"ר ישראל זינגער ז"ל מסעגדין-
אוהעל, אביו של הג"ר יששכר דוב זינגער זצ"ל רב בסאבאדקא.

זה שזוגתו של מוה"ר אשר זינגער מפאקש היתה בת זקני מוה"ר ישכר דוב
שפיטצער ז"ל נתגלה לי לאחרונה מ'עלי זכרון' 29 דף צג-צה, ששם מוזכר מכתב
מדר"ז ר' שלמה שפיטצער שמזכיר בו את "בן אחותו" ר' ישראל זינגער הנ"ל,

ומתברר מזה שאמו של ר' ישראל, היא זוגתו של ר' אשר זינגער מפאקש, היתה לבית שפיטצער, אחות ר' שלמה, ובתה של זקניני ר' ישכר דוב ז"ל מבאניהאד.
פרט זה מחזק השמועה הנ"ל שאבי ר' ישכר דוב שפיטצער היה שמו ר' יעקב קאפל, כי בנו של ר' אשר זינגער נקרא 'אברהם יעקב קאפל' (הלא הוא אבדק"ק לאשאנץ הנ"ל), וכנראה נקרא על שם זקינו אבי אבי אמו (בהוספת שם אברהם). (וכנראה הג"ר 'ישכר דוב' זינגער זצ"ל רב בסאבאדקא הנ"ל, נקרא ע"ש זקינו מוה"ר ישכר דוב שפיטצער ז"ל מבאניהאד). ואולי מה שנכתב למעלה כי לר' ישכר דוב היו בנים שנקראו בשם 'זינגער' אינו נכון ורק היתה לו בת בשם זינגער, ויל"ע.

חותנו

בהגיע רבי בנימין זאב לפרקו נשא את האה"ח מרת **רבקה** ע"ה ממשפחת הכהנים **ענגל**, שם הוריה ומקום מושבם לא ידוע לע"ע, רק זאת ידוע לנו כי אחיה היה הרה"ג רבי **יואל זוסמאן הכהן ענגל** ז"ל מנאנאש (רצ"ב) צילום מצבתו הישנה, שקשה לפענחה וכן צילום המצבה החדשה).

יוצ"ח של רבי יואל זוסמאן ז"ל: 1. בתו מרת **פערל** ע"ה אשת מוה"ר **יוסף שמואל הכהן גאטדינער** ע"ה. 2. בתו מרת **ריזל** ע"ה אשת הגה"צ רבי **מאיר פרענקל** ז"ל בן הגה"ק רבי שמואל קאמאדער זצ"ל אבדק"ק דאראג. 3. בנו הרה"ח מוה"ר **משה הכהן ענגל** ז"ל. 4. בנו הרה"ח מוה"ר **אהרן שלמה הכהן ענגל** ז"ל.

בקונטרס סדר יוחסין שסידר הרב דובעריש וועבער הי"ו לאחרונה לש"ב הרה"ג רבי אלעזר ווייס שליט"א כותב:

ברישום פטירת מרת רבקה שפיטצער ע"ה ביום אקטאבער 10 שנת 1909 [כ"ה תשרי שנת תר"ע] נרשם שם הוריה Adolf ענגל וזוג' Roza לבית היימליך, וניתן לשער שהשם אדאלף הוא אברהם, מאחר שיודעין כי אבי ר' שמואל הכהן ענגל מטאקאי היה שמו 'אברהם'.

(ובדרך השערה בעלמא חשבתי כי אולי משפחת היימליך הנ"ל הם קרובים עם משפחת המדפיס משאמלוי, שראש משפחתם נקרא ר' 'יואל זוסמאן' היימליך ז"ל

(ראה באורך בקונטרס 'המדפיס משאמלוי'). כי גם בנה של מרת Roza הנ"ל שהיתה לבית 'היימליך' נקרא בשם 'יואל זוסמאן', ה"ה הרה"ג רבי יואל זוסמאן הכהן ענגל ז"ל מנאנאש הנ"ל. כ"ז נאמר כהשערה בעלמא. אבקש מי מהקוראים שידוע פרטים על משפ' הכהנים ענגל יודיע נא בין עלי הגליון הנכבד (הדין).

בבניהאד ובנאנאש

אא"ז מוה"ר בנימין זאב ז"ל דר במקום מגורי אבותיו בבניהאד, ולכן היה נודע בכינויו "רבי וואלף באניהאדער". היה מתמיד עצום ושקד בתורה יומם ולילה, וסיפר נכדו ש"ב מוה"ר יחזקאל שרגא ליסויער ז"ל, כי פעם בליל 'ניטל' שהמנהג שאין עוסקין בתורה, הלך ר' בנימין זאב בביתו אנה ואנה כמי שאינו מוצא מקומו, והלך מזווית זו לזווית זו, והי' אומר: "איך ווייס ניקס וואס עס מאכן די וואס לארנאן ניקס". (ר"ל שהיא אינו יכול להבין מה עושין ואיך מתקיימין אלו שאין לומדים והוגים בתורה).

חוץ ממשרתו כגבאי דכולל שומרי החומות בירושלים עיה"ק כנ"ל בפתיחת המאמר, גם שימש ר' בנימין זאב בעיר באניהאד כגבאי צדקה וכלכל את עניי העיר.

באמצע שנות תר"כ העתיק רבי בנימין זאב את מושבו מבניהאד לעיר נאנאש, וקבע א"ע בין מתפללי ה"קלויז" החסידי בנאנאש. ונתפרסם שמו בין חשובי תושבי העיר נאנאש.

בצל הרה"ק מצאנו צוק"ל

רבי בנימין זאב הסתופף בצל הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, והי' דבוק אליו בלב ובנפש. מסופר במשפחתנו כי ר' בנימין זאב היה מהיושבים בצאנז אצל מרן הדברי חיים זצ"ל חדשים רצופים מידי שנה בשנה, ושנים רבות נסע לצאנז לחוג שם את חג השבועות. ופ"א לא אסתיע מילתא לנסוע לצאנז, ובכל החג היה כל מחשבתו של ר' בנימין זאב על רבו בצאנז, וחשב עכשיו עושה הרבי קידוש, עכשיו אומר אקדמות וכו' וכו', וכראות אשתו את גודל צערו על שלא נסע לרבו אמרה כי לשנה הבאה תעשה כל מה שבאפשרותה ואפילו למכור הנסרים ממטתה כדי שיוכל לנסוע לצאנז.

גם ידוע במשפחתנו עובדא שמורה על גודל חשיבותו של ר' בנימין זאב בעיני רבו הרה"ק מצאנז זי"ע. כי בעת שאנשי מקום מושבו ק"ק נאנאש ביקשו את מרן הק' מצאנז שישלח להם רב לעירם, שלח הרה"ק מצאנז את זקנינו ר' בנימין זאב לפאטיק שגר אז שם הגאון בעל אפסי ארץ צ"ל, ויצוה בשליחתו שיקבל את הרבנות בעיר נאנאש, וכך הוי.

רבי בנימין זאב נפטר ביום ד' אדר שנת תרנ"ב, ומנוח"כ בביה"ח בנאנאש יע"א. וזה נוסח מצבתו:

פ"נ / איש צדיק מפואר / במעלות ומדות / יראת
ה' אוצרו / מופלג בחסידות / מו"ה בנימן זאב /
במו"ה ישכר דוב ז"ל / נפטר בשמ"ט / ביום ד'
אדר תרנ"ב /

בחסק זה חלקך
נפש מעמלך כחשיכה כאורה
יגעת בתורה אכלת יגיע כפך
מצאת אשרך
נעימות בניך לימודי ה'
בגמרא וסברא נשארו אחרך
ת' נ' צ' ב' ה'

בשנות תש"נ לערך חידשו את המצבה על מקום
מנוחתו, ומשום מה לא חרטו עליו את הנוסח
המקורי. וזה הנוסח על המצבה החדשה:

פ"נ / האבן הזאת שמנו מציבה על קבר זקנינו /
הגדול בתורה וצדיק במעשים טובים / מו"ה
בנימין זאב ע"ה / ב"ר ישכר דוב ע"ה / שפיטצער /

שנפטר פה ביום ד' אדר
תרנ"ב / ומפני טשטוש
הכתב לא יכולנו / לקרוא
את הכתוב עליו / וחידשנו
את המצבה לכבוד נשמתו /
ובזכות זה ימליך בעדינו
בגנזי מרומים / ת.נ.צ.ב.ה. -
המצבה נתחדשה ע"י
משפחת שפיטצער שיחיו
מאוצה"ב יזכו כולם לכל
טוב סלה.

זוגתו מרת רבקה ע"ה נפטרה ביום י"א חשוון תרס"ט,
ונטמנה בביה"ח בנאנאש. אין לנו תמונה מהמצבה
המקורית, המצבה הרצ"ב נתחדשה ע"י צאצאיה לפני
הרבה שנים, ומאיזה סיבה לא נחרט שם אביה, ולכך
לא ידוע לנו לע"ע שם אב'י, רק שהיתה ממשפחת

ענגל כ"ל. (יום הפטירה היא כפי שנחרת על מצבתה החדשה, עיין למעלה שמרשימות העיר יוצא שנפטרה כ"ה תשרי תר"ע).

צאצאיהם

ואלו צאצאי הרה"ח מוה"ר בנימין זאב שפיטצער ז"ל וזוגתו מרת רבקה ע"ה:

א. בתם האה"ח מרת ריזל מערץ ע"ה

אשת הרה"ח מוה"ר דוד צבי מערץ ז"ל מנאנאש. נולד לערך בשנת תר"ח, תלמיד

מהגה"צ רבי חיים צבי מאנהיימער זצ"ל אבדק"ק אונגוואר, ומהגה"צ רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ זצ"ל בעל קול ארי'. אחר חתונתו עם מרת ריזל ע"ה התיישב בעיר נאנאש, ונבחר יחד עם גיסו אה"ז רבי אברהם חיים שפיטצער ז"ל להיות ממנהלי ביהמ"ד ה'נאנאשער-קלויז', והסתופף הרבה בצל צדיקי דורו נפטר ביום י"ז תשרי, א' דחזה"מ

סוכות, תרצ"ו ומנוח"כ בנאנאש, זוגתו מ' ריזל ע"ה נפטרה ביום כ"ח טבת תרח"ץ.

צאצאיהם: 1. בתם מרת רחל ע"ה אשת מוה"ר חיים יוסף ליסויער ע"ה. 2. בנם הרה"ג ר' חיים לייב מערץ ז"ל דומ"ץ במונקאטש, חתן דודו הרה"ג ר' משה שפיטצער ז"ל דומ"ץ מונקאטש. 3. בנם הב' מנחם מערץ ע"ה. 4. בנם מוה"ר אברהם יצחק מערץ ע"ה. 5. בתם מרת חנה ע"ה אשת מוה"ר אברהם שפיטצער ע"ה. 6. בנם הרה"צ רבי יואל זוסמאן מערץ זצ"ל מח"ס הר יראה (אביו של הרה"ק המפורסם רבי יחזקאל שרגא מערץ זצ"ל, אבדק"ק תולעת יעקב ומח"ס תפארת יחזקאל). 7. בנם הב' שמואל מערץ ע"ה.

ב. בנם אה"ז הרה"ח מוה"ר אברהם חיים שפיטצער ז"ל מנאנאש

תולדותיו וצאצאיו יתפרסמו בעז"ה באחד העלים הבאים.

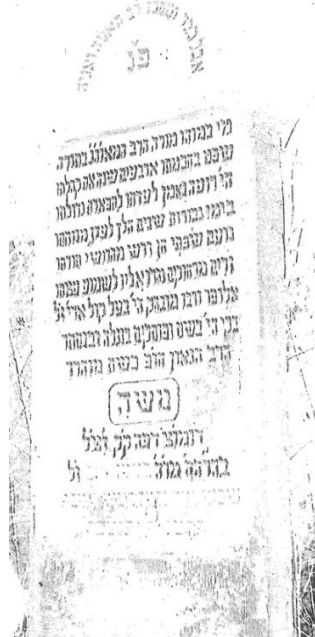
ג. בנם הרה"ג רבי משה שפיטצער זצ"ל דומ"ץ בק"ק מונקאטש

נולד ביום כ"ד אדר ב' בשנת תרט"ז לפ"ק, היה תלמיד מובהק מהגה"צ רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ זצ"ל בעל קול ארי', נשא את זוגתו מרת הענדל ע"ה בת הרבני

הנגיד ר' **מרדכי פארבענבלום** ע"ה ממונקאטש, רבי משה היה תלמיד חכם מופלג ובעל הוראה, בשנת תרנ"ה נבחר לדיין בהב"ד בק"ק מונקאטש, גם נבחר בהסכמתו של הגה"ק בעל שם שלמה ממונקאטש זצ"ל לעמוד בראש החבורה "תמימי דרך" שנתייסדה בשנת תרמ"ט במונקאטש (ראה בספר אגרות שפירין מכתב כ"ד, כ"ה). נפטר ביום ה' טבת שנת תרצ"ג ושם מנ"כ.

נוסח מצבתו ומצבת זוגתו (צילומם קבלתי מש"ב מוה"ר יונה צבי שווארץ ה"ו נכד דר"ז רבי שלמה שפיטצער ז"ל ובעל נכדת אחיו אא"ז רבי בנימין זאב שפיטצער ז"ל, תשוח"ח לו. כהיום המצבות אינן קיימות):

אבל כבד ומספד רב תאניה ואניה / פ"נ / מי כמוהו מורה הרב המאוה"ג בתורה / שפט בחכמתו ארבעים שנה את קהלתו / ה' רועה נאמן לעדתו לתפארת גדולתו / בימי גבורות שנים הלך לעדן מנוחתו /

נועם שפתי חן דרש מחדושי תורתו / זרים מרחוקים נהרו אליו לשמוע עצתו / אלופו ורבו מובהק ה' בעל קול ארי' ז"ל / בקי ה' בש"ס ופוסקים בנגלה ובנסתר / הרב הגאון חו"פ כש"ת מוה"ר / משה / דומ"צ דפה ק"ק זצ"ל / בהרה"ח מוה"ה בנימין זאב ז"ל / שנפטר ... / תרצג לפ"ק ת"צ'ב'ה'.

ונוסח מצבת זוגתו: פ"נ / האשה חכמת לב במדות נאמנות מעוטרה / עשתה רצון בעלה אשה כשרה נפש יקרה / נוות ביתה עטרת בעלה כתר בניה / דור ישרים זכתה לראות מצאצאיה / לבעלי תורה הדריכה גם בנותיה / ... תמה מאושרה רב טוב דרכה כל ימיה / האשה הצנועה הרבנית הצדיקת / מרת הענדל ע"ה בת מוה"ה / מרדכי ז"ל, אשת הרה"ג וכו' מוה"ר / משה שפיטצער נ"י ה"ו דומ"ץ דפה / נפטרה ט"ז כסליו תרפ"ח ת"צ'ב'ה'.

צאצאיהם: 1. בתם מרת **אסתר** ע"ה אשת הרה"ג ר' **חיים לייב מערץ** ז"ל הנ"ל דומ"ץ במונקאטש, בן דודה

מוה"ר דוד צבי מערץ ז"ל הנ"ל. 2. בתם מרת חיה ע"ה, אחר פטירת אחותה מרת אסתר ע"ה נישאה להרה"ג ר' חיים לייב מערץ ז"ל הנ"ל. 3. בתם מרת לאה ע"ה אשת מוה"ר אלימלך גוטמאן ע"ה. 4. בתם מרת זיסל ע"ה הי"ד אשת מוה"ר יצחק גליק ע"ה הי"ד, בן מוח"ז הגה"צ רבי ישראל מאיר גליק זצ"ל רב דחברה ש"ס בק"ק קעזמארק מח"ס אמרי ישראל. 5. בתם מרת רחל ע"ה אשת הרבני הנגיד מוה"ר אפרים פישל ב"ר יהודה ארי' פריעדמאן ע"ה מבערעגסאז. נהרגו עקה"ש כ"ה אייר תש"ד. 6. בנם מוה"ר שמואל יהודא שפיטצער ע"ה ממונקאטש. 7. בנם הרה"ג ר' שלמה שפיטצער ז"ל הי"ד אבדק"ק באגדאן. זוגתו מרת חיה יטל אלטא בת רבי משה דוב בער ווייסבערגר אב"ד נאדי-טארקאן. 8. בנם מוה"ר בנימין זאב שפיטצער ע"ה הי"ד מקראלי. זוגתו מרת מלכה הי"ד בת רבי משה שמואל פעלברמאן אב"ד געוויץ.

ד. בתם האה"ח מרת רחל ענגל ע"ה

נולדה ביום ג' ניסן תרי"ח, ונקרא ע"ש זקינתה מרת רחל ע"ה אמו של אביה מוה"ר בנימין זאב ז"ל. ביום ז' אלול שנת תרל"ח לפ"ק נישאה להרה"ח מוה"ר משה ב"ר שמואל הכהן ענגל ז"ל מטאקאי.

צאצאיהם: 1. בנם הרה"ח המפורסם הנגיד מוה"ר שלמה הכהן ענגל ע"ה מטאקאי, מגדולי המקורבים אצל הרה"ק רבי ישע"לע קערעסטירער זצ"ל. 2. בתם מרת חנה ע"ה אשת מוה"ר דוד הלוי לעווי ע"ה מפרעשבורג (בנם הרה"ח הישיש מוה"ר שמואל יצחק לעווי הי"ו בבני-ראם בארה"ק, ואחיו הרה"ח הישיש מוה"ר בנימין זאב לעווי הי"ו מנייטרא מאונט קיסקא). 3. בתם מרת לאה ע"ה אשת מוה"ר אהרן לעווי ע"ה מטאקאי.

ה. בנם הרה"ח מוה"ר ישכר דוב שפיטצער ז"ל מהוניאד

נולד ביום ה' אלול תרכ"א, ונקרא ע"ש זקיניו מוה"ר ישכר דוב ז"ל אבי אביו מוה"ר בנימין זאב ז"ל. נשא את זוגתו ע"ה בת מוה"ר נפתלי יעקב קליין ז"ל. - מצאצאיהם: בנם הרה"ח מוה"ר יואל זוסמאן שפיטצער ע"ה מדעעש (בנו הרה"ג דוב בער שפיטצער אב"ד אגראד; בתו מרת חנה לאה ע"ה אשת הרה"צ רבי אליעזר עהרענרייך זצ"ל ממאד).

ו. בתם האה"ח מרת מרים ראזענבערג ע"ה

נולדה ביום י"ג חשוון תרכ"ה. ביום ז' כסלו תרמ"ה נישאה להרה"ח מוה"ר יודא מנחם מאניש ראזענבערג ז"ל מגראסווארדיין. - צאצאיהם: 1. בנם מוה"ר אפרים פישל ראזענבערג ע"ה מגראסווארדיין. 2. בתם מרת רחל ע"ה. 3. בנם מוה"ר יואל זוסמאן ראזענבערג ע"ה מטאקאי. 4. בנם מוה"ר שאול ראזענבערג ע"ה. 5. בנם מוה"ר אברהם בער ראזענבערג ע"ה. 6. בתם מרת ריזל ע"ה. 7. בתם מרת אסתר

ע"ה. 8. בתם מרת עלקא ע"ה אשת מוה"ר זרח גליק ע"ה (מיוצ"ח: בנם מוה"ר עוזר גליק ע"ה מברוקלין).

ז. בתם האה"ח מרת חנה מארקאוויטש ע"ה

נולדה ביום י"א שבט תרכ"ח. ביום י"ד כסלו תרנ"ב נישאה להרה"ח מוה"ר אברהם מרדכי מארקאוויטש ז"ל מנאנאש. נפטרה י"ז סיון תש"ד ומנ"כ בנאנאש. נוסח מצבתה: פ"נ / האשה החשובה והיקרה / מרת חנה בת בנימין זאב / שפיטצער ע"ה / נפטרה י"ז סיון בשנת ת'ש"ד' לפ"ק / יוחקו לזכרון נשמת כל משפחת / הנפטרת שנהרגו ונשרפו / על קיה"ש בשנת ת'ש"ד' הי"ד / לז"נ בעלה ר' אברהם מרדכי / בן הרב מו"ה עזריאל מארקאוויטש / לז"נ בתה חי' רחל / לז"נ חתנה הרב מו"ה יושע זרח / ולז"נ כל יר"ח הי"ד / לז"נ בתם ריזל בת הרב מו"ה יושע זרח / לז"נ בתה פערל וחנה / בת מו"ה יושע עפשטיין / ת'נצ"ב'ה. - מצאצאיהם: בתם מרת חיה רחל אשת הרה"ח ר' יושע זרח גאלדענבערג ע"ה סופר סת"ם בנאנאש, בן רבי שלום גאלדענבערג אב"ד סוואליווע.

ח. בתם האה"ח מרת שרה לאווי ע"ה

נולדה ביום ט' חשון תרל"א. ביום ז' אלול תרנ"ה נישאה להרה"ח מוה"ר דוד יושע לאווי ז"ל. נפטר ל"ע פתאום בהיותו על ראש השנה בצל הקודש בבעלזא, ושם מנוח"כ. איני יודע אם היו להם צאצאים.

כמה פרטים שבמאמרי שאבתי מתולדות המחבר שבקונטרס אמרי משה (חידושים בסוגיות הש"ס ובהלכה ואגדה מא"ז הרה"ג רבי מאיר משה שפיטצער זצ"ל, י"ל ע"י חתנו דודי הר"ר חיים ישעי' גראס שליט"א). ומקונטרס דורות ישרים ומבורכים שהר"ל ש"ב מוה"ר דוד צבי מערץ הי"ו.

בהיות שאני עוסק בס"ד לסדר ספר מתולדות משפחת אא"ז רבי בנימין זאב שפיטצער ז"ל מבאניהאד-נאנאש, ומבנו אא"ז מוה"ר אברהם חיים שפיטצער ז"ל מנאנאש וצאצאיהם, אבקש מהקוראים החשובים שיש להם מידע נוסף על משפחה חשובה הלזו שיפרסמו את דבריהם בין דפי "עלי זכרון", וייש"כ למפרע.

הרב חיים אריה רייניץ
ירושלים

רבי מרדכי הלוי יונגרייז ז"ל אב"י בק"ק נייעפעסט
ותולדות בנו רבי אשר אנשיל יונגרייז אב"ד זילאה, חתנו רבי חיים דוב הלוי פישער

רבי מרדכי הלוי יונגרייז

רבי מרדכי הלוי יונגרייז נולד בק"ק סעטשע שנת תרט"ו לערך, לאביו רבי שרגא פייש האב"ד שם [עליו ראה 'עלי זכרון' עלה כ"ג עמ' ט-כג].

לאחר נישואיו בשנת תרל"ד לערך עם זוגתו מרת בלימה לבית קאהן גר בק"ק האטוואן, כמופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס 'אהל מועד - אהל יוסף', ביק, תרמ"ב, פוללעק, הרב ברימא סאמבאט מו' מאיר יונגרייז, ואחיו מהאטוואן. וברשימת מעות קדימה ע"ס אמרי שפר-דאראג, מונקאטש תרח"ס. - רבי מרדכי הלוי יונגרייז מהאטוואן.

מאוחר יותר עבר לגור בק"ק נייעפעסט, כמופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס פורת יוסף, ויטריאל, מונקאטש תרס"א - ניא-פעסט, ר' מרדכי יונגרייז.

רבי מרדכי נלב"ע שם ביום כ"ה תשרי. זו' מרת בלימה נפטרה שם בר"ח כסלו.

צאצאיו:

(א) בנו רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז ז"ל, אב"ד דק"ק זילאה.

(ב) בתו מרת לאה אשת רבי חיים דוב הלוי פישער.

(ג) בתו מרת בילא בק"ק דיאנדיש.

בנו רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז אב"ד זילאה

רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז
אב"ד זילאה

רבי אשר אנשיל הלוי נולד בשנת תרל"ו בק"ק האטוואן, ונקרא על שם ד"ז רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז אב"ד טשענגער בעל מנוחת אשר, שנלב"ע ביום ה' כסלו תרל"ד. למד אצל רבי שמחה בונם סופר אב"ד פרשבורג בעל שבט סופר.

בסעבען

בחודש תמוז שנת תר"ס נשא את זוגתו מרת רבקה [נולדה ביום ז' אב תרל"ט] בת התורני רבי אברהם פאללאק מק"ק סעבען [עליו אי"ה במאמר נפרד]. בקובץ וילקט יוסף מיום ט"ו לחודש תמוז תר"ס מופיע ברכת "מזל טוב לכבוד הרבני הנגיד המופלג החסיד

וכו' מו"ה אברהם פאללאק נ"י בק"ק הערמאנשטאדט לחתונת בתו תחי', עב"ג הב' החתן החרף מו"ה אנשיל יונגרייז נ"י".

לאחר נישואיו גר ליד חמיו בק"ק סעבען [=הערמאנשטאדט], חמיו החזיק בו, והוא ישב ועסק בתורה ועבודת ה'. והיה בקשרי מכתבים עם גדולי הדור, [ראה להלן מכתבו של הבית שערים אליו מיום ג' שופטים תר"ס].

רב דק"ק זילאה

אודות העיר זילאה עיר המחוז של סילאג', מובא בחכמי טראנסילוואניה, מאת הר' יצחק יוסף כהן. [עמ' יג] "לעיר המחוז זילאה לא היה רב עד תר"ע, כי יהודיה היו מעטים וקהילתה קטנה. בשנה זו בחרה את ר' אשר אנשיל יונגרייז לרב". - "זילאה. עיר מחוז סילאג'. עיר הונגרית זו לא אהבה יהודים ולא נתנה להם דריסת רגל בתוכה שנים הרבה. אחד האמצעים לכך שיהודי העיר לא יתרבו היתה קביעת יום השוק השבועי לשבת. רק רב אחד שימש ברבנות בעיר זו, ר' אשר אנשיל הלוי יונגרייז. לפני כן היתה הקהילה כפופה לעיירה הסמוכה סילאג'-צ'ה [שם עמ' 270].

בספר שם הגדולים לגדולי הגר, מערכת א' סי' רע"ו כתוב: בשנת תר"ע נתמנה לאבד"ק זילאה. אמנם בשו"ת בינת יששכר חיו"ד סימן כ"ב, נמצא תשובה אליו מתאריך "אור ליום ד' חיי שנת תרס"ח, לכבוד אהו' ידידי הרב החור"ב האברך כש"ת מו"ה אשר אנשיל יונגרייז סג"ל נ"י כעת אבדק"ק זילאה והגליל". משמע שכבר משנת תרס"ז היה אב"ד זילאה. >אם לא שנאמר שזו הוספה מאוחרת, כפי שנהוג בהרבה ספרי תשובות, ולכן נכתב: 'כעת'<

נכדו רבי אברהם יונגרייז ב"ר שרגא פייש מירושלים מוסר, כי זקינו רבי אשר אנשיל היה עוסק בפדיון שבויים, היות שבית הסוהר הראשי של מחוז זו היה בזילאה, וגם פגש איש אחד שסיפר לו שהרב מזילאה פעל להוציאו על יו"ט. כמו כן מוסר, שלא אכל חמץ עד ל"ג בעומר, מפני שלא רצה לסמוך על היתר מכירת חמץ.

מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס סמא דחיי, תרס"ו: הערמאנשטאדט, מחו' של המח' שהי"ח הרב ר' אשר אנשיל יונגרייז נ"י. שערי חכמה, תרס"ז: הערמאנשטאדט, הרב החסיד ר' אברהם פאללק נ"י וחתנו הרב החרף שלשלת היוחסין ר' אשר אנשיל יונגרייז נ"י. חפץ ה', תפר"ח: זילאה, הרה"ג ר' אשר אנשיל הלוי יונגרייז, אב"ד. ראשי בשמים, תש"ב: זילאה, גיסי הגאב"ד שליט"א.

רבי אשר אנשיל ז"ל נהרג עקה"ש עם זו' הרבנית רבקה ע"ה ונכדתם הילדה בלומא ע"ה [בת בנו רבי שרגא פייש], באוישוויץ "א סיון תש"ד. הי"ד.

מתורתו ותשובות אליו:

ילקוט המאירי, רבי אברהם מאיר איזראעל אב"ד הוניאד. מסכת ביכורים פרק ב' משנה ז': ודכירנא שבימי בחרותי בשבתי בשבת קודש פרשת אחרי שנת תרצ"ד

בעיר מולדתי זילאה, שמעתי מהג"מ ר' אשר אנשיל יונגרייז ז"ל אב"ד שם הי"ד, לתרץ...

ראשי בשמים, פרק כ"ב כללי ברכות סימן ב' [העיר אותי גיסי הרב הגאון מו"ה אשר אנשיל יונגרייז שליט"א אב"ד דק"ק זילאה]. פרק ס"ה עניני ברכת שהחיינו סימן ד' [מיהו גיסי הרב הגאון מו"ה אשר אנשיל יונגרייז שליט"א אב"ד דק"ק זילאה, השיב...]. פרק ע"ו כללי ברכות הנהנין סימן ב' [העירני מדברי החיי אדם כבוד גיסי הרב הגאון מו"ה אשר אנשיל יונגרייז נ"י האב"ד דק"ק זילאה]. לוח המפתחות [ועוררני הרב חריף מו"ה בצלאל שטערן נ"י מנאווע-זשאמקין... וגיסי הרב הגאון מו"ה אשר אנשיל יונגרייז שליט"א אב"ד דק"ק זילאה השיב עליו...].

תל תלפיות, שנה יב [תרס"ד] עמ' 155 [הערה ממנו].

שו"ת בית שיערים חלק **יורה דעה** סימן קנט [שיל"ת ב' איפאלא ג' שופטים תר"ס לפ"ק. שוכ"ט להרבני המופלג, מלא פלג, כמו"ה אשר אנשיל הלוי נ"י יונגרייז בהערמאנשטאדט: מכתבו קבלתי בזמנו ולא חשתי להשיב יען אין דעתי נוחה במנהגי הדור אשר צעירי ימים יחישו מהר בהוראה נגד פניהם, רק מפני ששלח מארקע [בול], הנני משיב אבל רק ראשי פרקים, ושאלתו שהניחו בשר לצלות ע"ג גחלים באש אשר על פני השדה ושמו שם גם קדרה חולבת ובתוכה חלב והיתה מונחת בצד אחד על הבשר ושניהם רותחין ואין בכל אחד ס' נגד השני ופשיטא ליה דאסור באכילה כמ"ש הש"ך סי' ק"ה סקכ"ג בדבר שיש בו רטיבות אוסר כולו ובשר שנצלה על הגחלים עינינו רואות שיש בו רטיבות אך מסופק אם אסור בהנאה... ובזה הנני חותם בברכה ברכת התורה ישקוד על דלתותיה עדי ירווהו דדיה: **עמרם** הק' **בלוהם** בק"ק הנ"ל].

שו"ת יד יצחק חלק ג' סי' סו [להרבני המופלג חו"ש מו"ה אשר אנשיל הלוי נ"י בעיר הערמאנשטאדט יע"א... היוצא מזה דיפה הורה...], רעז [להרב המופלג האברך חו"ש מו"ה אשר אנשיל הלוי נ"י בק"ק הערמאנשטאדט יע"א. מה ששאלני אודות חמיו הרבני המופלג החסיד מו"ה אברהם נ"י].

שו"ת שם משמעון אר"ח סי' כ [בעזה"י גר"ו א"ח דפסח תרפ"ז לפ"ק. שוכ"ט לכבוד אהו" ח"א הרב המאה"ג חו"ב משנתו זך ונקי קולע אל השערה, בסברה ישרה, כש"ת מו"ה אשר אנשיל יונגרייז נ"י אב"ד ק"ק זילאה].

שו"ת בינת יששכר יור"ד סי' כב [ב"ה, אור ליום ד' חיי שנתרס"ח לפ"ק פה ערד"א סענזשארץ יע"א. שוכ"ט לכבוד אהו' ידידי הרב החו"ב האברך כש"ת מו"ה אשר אנשיל יונגרייז סג"ל נ"י כעת אבדק"ק זילאה והגליל יע"א. אדש"ת מכתבו עם ח"ת הגיעני אולם מחמת טירדות שונות הנחתי מכתבו מן הצד והיום מצאתי דאתי לידי מכתבו ועיינתי בו קצת והנני להשיב לו מפני הכבוד כפי שעלה על רעיוני. הנה מ"ש לחלק בדברי ר"ת דלא אמרי' ההיתר נהפך לאיסור אלא אי ילפי' טעם כעיקר ממשרת אבל אי ילפינן טעם כעיקר

מגיעולי מדין, אז לא שייך לומר שנהפך ההיתר לאיסור... אך מ"ש כ"ת דדוקא למ"ד נותן טעם לפגם אסור איכא למילף טעם כעיקר מגעולי נכרים... ועל השנית אני בא מה שכ' ליישב קושית העולם מנ"ל למילף דטעם כעיקר מגעולי נכרים דילמא ציורה התורה להגעיל משום בליעת בשר בחלב דלכולי עלמא מן התורה... א"ד ידידו הדוש"ת ומצפה להרמת קרנו בכבוד].

זכר צדיק לברכה

בגליון "כתב-עת" של היהדות הדתית הרומנית. שיצא לאור בבוקרשט, אייר תשכ"ט, למלאת חצי יובל לשואת יהודי צפון טראנסילבניה. תחת הכותרת "שלוש דמעות", כתב ר' שלום פולק על שלשה רבנים מטרנסילבניה: הראשון הוא על רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז רבה של קהילת זילאה.

"... היה מהלך ברקיע אנה ואנה והיה רואה מזבח סמוך לכסא הכבוד. אמר לגבריאל: מה זה? אמר: מזבח הוא. וכי יש מזבח למעלה? אמר: הן, כל מה שיש למטה יש למעלה. ומה אתם מקריבים עליו, יש לכם פריס, כבשים ואילים? אמר: נפשות של צדיקים אנו מקריבים עליו בכל יום". (מדרש "אלה אזכרה")

אין בין העיר הטרנסילבנית זאלאו, או זילוי ביידיש, ובין הערים סאטמר, קראלי, דעש, מארגיטא, טאשנאד ושימלו, אלא מהלך של שלוש שעות בנסיעה בלבד. ולמרות זו מה גדול היה הפער שבין הקהילה היהודית הזאת לבין הערים והאימהות השכנות שקהילותיהן הצטיינו בחיים יהודיים תוססים, באדמוריהן, רבניהן, חסידיהן וישיבותיהן! ניתנה האמת להיאמר: יהודים שומרי תורה עקפו את העיר וניזהרו מלהשתקע בה. היתה זו קהילה אורטודוכסית בצורתה. ובכל זאת הביטו עליה כעל קהילה יוצאת דופן.

שורשה של כל הרעה היתה העובדה. שהשלטונות קבעו את יום השבת היהודי ליום השוק הקבוע. שבו נהרה אל העיר האוכלוסיה מכל האיזור, מהידאלמאש ועד ז'בו, מסאן-פטרו-אלמא-שלויי ועד שומקוטה-מארה. לקנות ולמכור, בעיקר לקנות. וממילא לא יכלו הסוחרים מאחב"י לעמוד בניסיון. התוצאה היתה: חנויותיהם של אחב"י רובן ככולן היו פתוחות ביום השבת, וגם זה שבא להתפלל בביהכ"נ, - עפרונו תחוב לו מעל לאוזנו.

רבה של הקהילה הזאת היה הרב אשר אנשיל הלוי יונגרייז הי"ד.

וכשאומר אתה "יונגרייז", משמעותה: הרב הצדיק מצ'גור, אשר אנשיל יונגרייז בעל מחבר ספרי "מנוחת אשר" וכל השושלת הרבנים המסתעפת שיצאה ממשפחה מפארה זו. - רבות עמל ויגע הרב בכדי להעביר את תאריכו של יום השוק לאחד מששת ימי החול. לפני כל בחירות פארלמנטריות הבטיחה כל מפלגה ומפלגה לתקן את המעוות. אך בבואה להגה הממשלה, נשאר, כמובן, הכל כמקדם. היו גם כאלה שהוציאו לעז אפילו על יהודי העיר עצמם, שבעוד שרבעם השתדל להעביר את התאריך. פעלו הם בכיוון הפוך, בכדי להיפטר מסוחרים יהודים מתחרים ממקומות אחרים... אלא שהיה

למלאת חצי יובל לשואת יהודי צפון-טראנסילואניה

הוא יתקן את המערכת. "אנחנו יודעים שיש לנו בעיה", אמר, "אנחנו יודעים שיש לנו בעיה".

[illegible]

היה מהלך ברוכים אלה ואחרי
זה ראה משה שמדן כלבא ה-
כבוד, וזאת נבדל: מה חל
אמר: משה הוא: כל ביש משה
לפסלה: אמר: חל: כל מה שיש
לכסח: לפסלה: ומה
אחם מקליב: פקדו: יש
לכס פריס: בשמי ואליס: אמר:
נפשות שם צורקים את מקליב
עליו בכל יום.
(פריס, אלה אוכרת)
א
ררר

[illegible]

...ואחריהן הוציא את ר' אלעזר ליון שהיה ל'אשר' בראי דה"ס, הינה ויצאה נשמתו בחיבת אלהים, יצאה בחי'קול ואחריו אחריו אחריו! בעולם הזה היה דומה לאלהים ויצאה נשמתו ב"אלהים".

ב. הצדק

כתוב = ניח

ב"ה בוקרשט
מספר 207
אייר תשכ"ט

חצי יובל לשואת יהודי טראנסילבניה הצפונית

שבועות תש"ד - שבועות תשכ"ט מאי 1944 - מאי 1969

וזהר סיני עשן כולו...

סאת
ד"ר דוד משה רון
הרב מנחם

אחת, את שארית הפליטה, אם ברצונם של
האזרחות, אולם, לעצב מחדר הסובלת את
תנאי מוסרי, חוקי, והיא תהיה תחת פיקוד
השר השני החלום מנוח ולתת מוסר,
כדי לשנות בכוונתו אתרים, באמצעות
עולמית, כשנושם שכוחם להכחיד את העולם.
כל עוד שפועל האחד של העולם אם
במסגרת, תחוק יסודות, ככח את מי החלש
ואת יסודי כבסס את זכותו לנשות, אסור של
אישור ירדני אורב כל לאנושות, עליו
שארית ישראל, שתהווה את ארצות הפליטה
גדולה, מוסלת החובה, לא לשכוח, אשר
לזול בערכם של אלה הפליטה להשגת
עם, החינוכי, במ כאן חסר פועל עושים

...המאות תשע"ח של חור הבורע באש עז
אשחיתת רכסו בנוי שילחות אשחיתת
שכנו, פיל אלהים סוכר סוכר חור האש
חורא

[illegible][illegible]

ההרב טיפוס של "האיש כמוני יברח?" למרות מה שהפצירו בו קהילות אחרות להיות להם לרב, סרב לעזוב את קהילתו. וב"מים הנוראים" שחלו בשנת תש"ד לא בחודשי אולול-תשרי, אלא בימי הספירה דוקא, יחד עם צאן מרעיתו, מחללי-השבת, עם רעייתו ויחד עם נכדה קטנה. קידש שם-שמים בכבשן אושוויץ.

ספר לא חיבר. ישיבה לא ניהל ולא העמיד תלמידים. אף בצל אדמור"ים לא הסתופף. אפילו הכובע העגול המסורתי של חסידי הונגאריה לא חבש. פה ושם, בספרי שאלות-ותשובות, של הרב גליק מטולצ'ב "יד יצחק" ועוד, כתובות אליו תשובות אחדות. איש עניו היה ואת הפירסום לא אהב.

במעלות קדושים וטהורים נעלה-נא גם את זכרוננו, זכרון רב אשכנזי צנוע מטראנסילבניה.

»נכדו הרב אברהם יונגרייז מערער על התיאור השלילי במאמר הנ"ל בקשר לשמירת שב"ק של בני הקהלה בזילאה, שכן הם היו יראים ושלמים כולל ראש הקהל. כן בקשר לתיאור במאמר על זקנו כ'רב אשכנז', הוא מציין שהוא התפלל לעצמו ב'נוסח ספרד', וכששאל אותו לפשר הדבר, ענה לו זקנו שכן הוא מנהג בית אבותיו. מעניין לציין שדודו-זקיני הגה"ק בעל המנוחת אשר' מטשענגער התפלל כידוע ב'נוסח אשכנז', כנראה שבמשפחת אחיו הרב מסעטעשע התפללו ב'נוסח ספרד'.

בנו רבי שרגא פייש הלוי יונגרייז

רבי שרגא פייש הלוי יונגרייז נולד בסעבען בשנת תרס"ג לערך. בשנת תרפ"ג למד בבק"ק קראלי אצל האב"ד רבי שאול בראך. מחידושיו בזמן שלמד בישיבה נדפסו

בבית ועד לחכמים: תרפ"ג ר"ח טבת סי' רפג [ב"ה, קראלי... הק' שרגא פייש הלוי יונגרייז בן לאאמ"ר רב אבדק"ק זילאה, לומד בישיבה הרמה דק"ק הנ"ל]; ר"ח שבט סי' שט [ב"ה, קראל יע"א... הק' שרגא פייש הלוי]; ר"ח ניסן סי' שעב [ב"ה קראל יע"א... הק' שרגא פייש הלוי יונגרייז לומד בישיבה הרמה דפה]. תרפ"ד חודש ניסן סי' תרסז [ב"ה, זילאה... הק' שרגא פייש הלוי יונגרייז בן לאאמ"ר הגאב"ד דפה שליט"א].

בחודש שבט תרפ"ט התארס עם בתו של הנגיד רבי יצחק גרובער מק"ק מאסיעף. ברכות לרגל המאורע הופיעו בקובץ בית ועד לחכמים שיצא לאור בסאטמאר.

רבי שרגא פייש הלוי יונגרייז

בגליון שיצא לאור בחודש אד"א תרפ"ט, המערכת מביעה ברכת מזל טוב לכבוד הרב הגאון ר' אשר אנשיל יונגרייז אב"ד בזילה להתקשרות בנו עם בתו של הנגיד המפורסם מו"ה יצחק גרובער נ"י ממאסיעף. כמו כן מופיע שם: ברכה משולשת מעמקי דלבי לכבוד ש"ב הב' כארזים החרף ובקי מו"ה שרגא פייש נ"י בן הרב הגאון המפורסם מו"ה אשר אנשיל יונגרייז נ"י מעיר זילא. [חתומים] חיים יושע – שלום פאללאק. וכן שם בחודש ניסן תרפ"ט: מזל טוב לש"ב הב' החו"ב טובא, מוכתר בנמוסין, מו"ה שרגא פייש הלוי יונגרייז בן דודי הגאב"ד ק' זילאה שליט"א לארושיו. שאול טשענגער, שאמלא.

בסביבות חודש אלול תרפ"ט נשא רבי שרגא פייש את זו"מרת טויבא ע"ה. בת רבי יצחק גרובער ומרת פרידה. בקובץ בית ועד לחכמים מחודש אלול תרפ"ט, מופיע ברכת מזל טוב לנשואיו: מעומק לבבי אני מברך את ראש ידידי ש"ב הרב הגאון מו"ה אשר אנשיל יונגרייז אב"ד מזילאה ליום חתונת בנו הרב החרף ובקי מו"ה פייש נ"י. יהא רעויא שזויגו יעלה יפה ויבנה בית נאמן להשם ולתורתו. חיים יודא שלעזינגער דומ"ץ דקה"י בבודאפסט.

רבי יצחק גרובער

חמיו רבי יצחק גרובער [נלב"ע ה' אדר תרצ"ו, ומנו"כ בווינה] היה בנו של רבי משה יעקב גרובער ממאסיעף. - מיוצ"ח: בנו רבי אליהו חתן רבי שמואל אלי' פערל מרעזאווליע [בית ועד לחכמים, תרפ"ז]. רבי צבי, רבי ברוך.

אביו רבי משה יעקב גרובער מוזכר באילה שלוחה וכתבי הר"ן לרבי נפתלי הכהן שווארץ, אב"ד ה' מאד, מכתב לז, לבנו רבי מנחם ישעי' "זקנך ידיד נפשי הגביר

מתן אדם ירחיב לו

בע"ה בארשא סתו מאמאראש תענית אסתר

מתן אדם ירחיב לו ולמני גדולים נתנו (משל)
 עזר בסלים לא אכל, מנהיג בשערים תהלה איש קר
 ונכבד כמחזונו ה"ה הנביא החסיד המפורסם לתהלה מוה"י ש"ס
 יעקב נר ער נ"ל. אשר הראה לדעת מה יקרה לו סמות
 נמית חסד. ביחוד מנחם יתדותי על דכ"י מאור עינינו הרשבי"א
 ז"ל בתשובותיו הקפ"א שכתב: וסודת התורה הוא שהיה כותב
 ומסרסת עושה מצוה, ואם התורה עשהה כן צריכין אנו להלך
 אחר מדותיו של תורה שהן דרכי נועם וכ"י יע"ש, הרבנים האלה
 הרוחבני לבוא בדברי בשערי הקפ"א אשר שוש ישיש לבשר
 את היסוד המוכן והישר בישראל ולספר נרבת נרבי לב השש
 דעשות צדק בגולה זה כשלשה חרשים סעת אשר בא ארץ
 נבדד בנבולו, הוא כבוד הרב הצדיק מנחם מנחם מענדל
 סודרשטוב בן ראוות צדיק עיר קרש'ה סהרי"א ז"ל, וסדי עברו
 מה סר לבית הנביא מוה"י משה יעקב הג"ל בישוב סאסנת
 וזאתאכסן בביתו, ימים אחרים לשבתו בביתו חלה הרב הצדיק ז"ל
 שלישי"א מחלה עזה ונוראה מאד וכאבני אגוזים וקשים, ורגלי
 בצקן וכל ראש לחי, וכל גופו מראשו עד רגליו נפת, מלכד
 רמיון האפוסמא אשר לא יכל להתנוט משום מאכל, וכסעת נלאו
 הרגומים לסצוא סתח חקה להתחוו ולרמציא סודו ותרומה לגנעי
 בשורו, ויתן ה' בלב הנבדד ה' ששיע חרשים וחמלה, ויסיחורו
 בצלו ובאברתו סכך עליו כנשר עד אפיוחיו, ודא סנע כל
 השתדלות מוכה וצדקה בצרכי רפואתו רופאים ורקחים כרים
 זכסחות וחליפות שסלות, וכך דוי לחמו אשר רדוש לחולה, והכל
 ברוח נרבה וכלל כוב וספתי רצון, ולא לבד הרבנים הנצרכים
 לחולתו כ"י גם לכל האנשים אשר באו אחר סאו בואו ואלים
 אליו בכל דרכיו, ולאלה אשר באו מסביבותיו לבקר את החולה
 גם לרבות את אשתו הרבנית ובני יחיו אשר באו סראות את
 שלום ולעמוד עליו עד ישלח ה' דברו ורפואתו, כלם כסחו יחד
 דיו כבני ביתו, סמוכים על שלחנו ספסם יאכלו וסכסו ישתו,
 והכל ססבר סנים ימות וסאירות עד היום הזה כרים הראשון ואחר
 חרש כבואו, ואם נבוא חשבון לא אנוס כי הרצאותו עולות יותר
 סאלמים ולי כסוטנים, סרכד מרחתו בהלתי משוערת, וסורת כל

ביב אשתו ובני סאו עד הנה, אשר כסעס הפקיר את ביתו לסען
 התולה וחקיכים אליו וכרסו שלו לא יסור. — נודה לה' סודו
 ונפלאותיו לבני אדם כי שלח רפואתי סססים וספלותי ססחיות,
 ונהה הרצ"א שלישי"א אנהי בעה"י בסכב השלום, ואורכוהו ספסרת
 תסמס סרפא שלום סרפא חיים, ורב סרכות וסודאות תחיק לרבי
 לב הח"י ששיע על צדקת סודוהו, סוכו וחסדו אשר לא אונד
 לבסא בשספתם, ישלח ה' פעלו וססכסותו שריסות, הן ועוסר
 ישכנו כביתו עד קנה וסריב, ישסרתו ה' אותו ואת אשתו בני
 ובנותיו סכל מחלה וננע וכל רקת לא תאונה להם, וסשו ורבו
 כעגלי סרכב וכעדר הקצבות אשר סוס וסכולה אין בהם, ויקים
 בו הכתוב דודק צדקה וחסד יסצא חיים צדקה וכבוד, וס' יתן
 ויספר אחינו ב"י ססעשותו למסול סרב וחסד וסחיות לכ נדכמים
 איש איש ל"י ערכו וכו'. י.א.וו.

קול מחזיקי הדת - על צדקת פזרונו של
 רבי משה יעקב גרובער

מו"ה משה יעקב גרובער נ"ל. בנחלת צבי
 קובץ יד עמ' קכט: אבי משפחת גרובער
 המפורסמת בגודל צדקתם ופזרונם בעד
 אחב"י, שתורה וגדולה התאחדו על שולחנם.
 ובירחון "קול מחזיקי הדת" שנדפס
 בלעמבערג אדר תרנ"א (עת פטירתו) מובא
 באריכות הסיפור איך שמסר נפשו במסירות
 נפש נפלאה על הצלת הרה"ק רבי מנחם
 מענדל מזידיטשוב ז"ע, בן הרה"ק רבי יצחק
 אייזיק מזידיטשוב ז"ע.

מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס תולדות
 אברהם, אילנוב, תרמ"ב: קרעטשניב, כפר
 מיסיעף, ר' משה יעקב גראבר חתנו ר' חיים
 יחיאל גאלדשמיד. רביד הזהב, תרל"ה:
 קרעטשניב, כפר מיסיעף, ר' משה יעקב
 גראבר חתנו ר' חיים יחיאל גאלדשמיד. ערך
 ש"י, תרנ"ב: מאסיעף, הגביר ר' משה יעקב
 גרובער

זו' של רבי יצחק גרובער מרת פרידה [נפטרה
 בשנת תש"ד] היתה בתו של רבי אברהם
 חיים הגר מוויסעווא [נלב"ע כ"ב אייר
 תרמ"ו], בן רבי צבי הגר אדמו"ר
 מפעטשיניזין הסמוכה לקולומייא [זה נוסח
 מצבתו: הצדיק אבד פה מנוחתו כבוד / ראש
 קהילתו עטרת ראשינו / בנן של קדושים הרב
 החסיד / ר' צבי הירש אב"ד קהילתו / צדיק בן
 צדיק הרב המפורסם / בצדקתו וקדשתו תפארת
 / ישראל קש"ת מ' דוד ז"ל / בן הרב הק' מנחם
 מענדל / ז"ל מקאסוב נ' י"ג מרחשון / תרנו.
 תנצבה]. בן האדמו"ר רבי דוד מזאבלטוב [נ'
 כ"א אב תר"ח] בעל צמח דוד [זו' הרבנית
 פעסא לאה בת האדמו"ר רבי משה ליב
 מסאסוב], בן האדמו"ר רבי מנחם מענדל מקאסוב, בעל 'אהבת שלום', בן רבי יעקב
 קאפיל חסיד מקאלומיי.

זו' הרבנית של רבי צבי הגר מרת שיינדל בת רבי אברהם חיים הורוויץ מלינסק [נ' כ"ה מנחם אב] בן רבי נפתלי צבי מראפשיץ בעל זרע קודש, כנראה שעל שמו נקרא נכדו ר' אברהם חיים הגר.

זו' של רבי אברהם חיים הגר מרת אלטא חי' גיצא ב"ר שמואל פרוכטר [נפטר ביום כ"ז ניסן תרל"ט] מק"ק איובער-ווישאוו [ב"ר אליהו פרוכטר שנפטר בצפת כ"ח חשון ב"ר שלמה פרוכטר], ומרת מלכה בת רבי נחמן כהנא מסיגעט, שנפטר בליל ראשון של פסח תר"א ומנ"כ בסיגעט [וזו' מרת פרידא רבקה ב"ר אריה ליב לוונשטאם]. בן רבי יהודה כהנא אב"ד סיגעט בעל קונטרס הספיקות [גלב"ע כ"ז ניסן תקעט].

מיוצ"ח: בנם רבי גרשון הגר אב"ד פעטשיניזין. בנם רבי נפתלי הגר מווישווא, נפטר י"ב טבת תש"ו ומנ"כ בהר הזיתים [זו' פעריל טויבא ב"ר אלעזר קלונימוס פערלשטיין]. בתם אשת רבי נחום מבורשטינא מגזע סטרעטין. בתם פסיה לאה אשת רבי שמואל זנוויל רוזנברג ב"ר יודל אברהם עיבר, נעקדה"ש באושוויץ כ"ג חשון תש"ב, בנה רבי ברוך רוזנברג, נלבע ט"ו ניסן תש"ן, כשהוא בן צ"ג שנה, ומנ"כ בנתני'.

רבי אברהם חיים מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס נזיר השם וסמיכות משה, תרכ"ט: אברווישווע, ר' שמואל פראכטיר, בנו ר' יהודא ליב, חתנו ר' אברהם חיים. אבן שהם, תר"מ: אויבער ווישווע, ר' אברהם חיים האגיר. אריה דבי עילאי, תר"ם: אויבער ווישווע, ה"ר אברהם חיים האגער. זכרון שמואל, תרמ"ב: אבער ווישווע, ר' אברהם חיים האגער. תולדות אברהם, איילנוב, תרמ"ב: אבערווישווע, ר' אברהם חיים האגער. ליקוטי תורה, שמות, תרמ"ג: אבער ווישווע, ר' אברהם חיים האגיר, בנו ר' מנחם הצעיר. עץ הדעת טוב, מסכת שבת, תרמ"ו: אובער ווישע, ר' אברהם חיים האגיר.

כן נזכר בספרי רבי נפתלי הכהן שווארץ אב"ד מאד: שער נפתלי, תרס"ג – עמ' קה, "ואעלה בזה לזכרון נשמת דר"ז המנוח הרבני החסיד הנגיד בנש"ק מו"ה אברהם חיים האגיר ז"ל (מק"ק אויבער ווישווא). בית נפתלי על התורה (ב עמוד ב) - ואגב אעלה בזה לזכרון נשמת דר"ז המנוח הרבני החסיד הנגיד בנש"ק מו"ה אברהם חיים האגיר ז"ל מאויבער ווישווא, מה שפירש... (יב עמוד א) – ונשאלתי בזה מאז מדר"ז המנוח יד"ל הרבני החסיד בנש"ק מו"ה אברהם חיים האגיר ז"ל מאויבערווישווא.

צאצאי רבי שרגא פייש:

1) רבי אברהם הלוי יונגרייז. זו' מרת שרה בת רבי אהרן קינסטליכר [בן רבי צבי אב"ד סעבען] וזו' מרת דבורה גיטל ב"ר בנציון צאהלער מסיגעט. >עליו ועל משפחת חמיו ראה ב'עלי זכרון' 8 עמ' לב, ולפנינו בסוף המאמר. בבית ועד

לחכמים, תר"ץ הנהלת המערכת מברכת ברכת מזל טוב כבוד הרבני הרבני הנגיד החסיד מו"ה **בן ציון צאהלער** נ"י מעיר מ' **סיגעט** לארושי בתו תחי'. ר' בנציון נזכר ברשימת מעות קדימה ע"ס שערי חכמה, תרס"ז: מונקאטש, מחו' של המח' ר' **בן ציון צאהלער** נ"י. מנחת ערב, תער"ב: מונקאטש, ר' **בן ציון צאהלער** נ"י. אמרי אבא, סיגעט תרפ"ו: סיגעט, ר' **בן ציון צאהלער**. בכורי ראשית, שאמלויא תרפ"ו: סיגעט, ר' **בנציון צאהלער**. שו"ת או"ח קרן לדוד, תרפ"ט: מו"ה **בן ציון צאללער סיגעט** נ"י.

(2) **רבי יצחק הלוי יונגרייז**, זו' מרת יהודית ב"ר אברהם.

(3) בתם **בלומא** ע"ה היל"ד ילידת סעבען תרצ"א, כשהיתה בביקור אצל סבה רבי אשר אנשיל נלקחה ונעקדה"ש באוישוויץ י"א סיון תש"ד.

רבי שרגא פייש עלה לארץ ישראל בחודש סיון תש"י. נלב"ע ד' חשון תשד"מ, ומנו"כ בהר הזיתים. זו' מרת **טויבא** ע"ה, נלב"ע י"ז אלול תשמ"ו, ושם מנו"כ.

נזכר **בשם משמעון** יור"ד סי' כז [בעזה"י גר"ו יע"א ב' וישב תרפ"ט לפ"ק. שלום וכ"ט לאהו' ש"ב הרבני המופלג בתו"י יניק וחכים טובא מו"ה **פייש יונגרייז** נ"י בן הרה"ג האב"ד דק"ק **זילאה** נ"י... דודך אוהבך. שמעון פאללאק]. מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס **חנוך בית יהודה**, ליכטנשטיין, תרצ"ז – **סיביאו** מ' **פייש יונגרייז** נ"י. **ראשי בשמים**, תש"ב - הערמאנשטאט, ש"ב מו"ה **שרגא פייש הלוי יונגרייז** בהגאב"ד דק"ק **זילאה**.

בתו מרת לאה אשת רבי חיים דוב הלוי פישער

נכדו רבי **הילל הלוי פישער**, בהקדמה לספר שהדפיס מזקינו בשם 'חידושי תורה', כותב: "זקינינו איש מורם מעם הרב **חיים דוב הלוי פישער** נולד בעיר **קעמערע** בחודש שבט שנת תרל"ה לאביו הרב **ברוך דוד אריה הלוי**, בשנות בחרותו הלך ללמוד אצל הגאון ר' **שמואל דוד הלוי יונגרייז** זצ"ל אב"ד ור"מ ק"ק **פעהערדיארמאט** בעמח"ס שו"ת **מהרשד"ה**, עלה ונתעלה והי' לאחד מטובי וחריפי הבחורים עד שרבו שידכו לבת אחיו הרב **מרדכי הלוי מעיר נייפעסט**, חתונתם התקיימה בשנת תר"ס ויתיישבו בעיר **נייפעסט** [משך זמן התגוררו בישוב דאניאד אצל דיארמאט].

"ויהי כפרוץ מלחמת העולם הראשונה גייסו אותו לצבא וברבות הימים נתגלגל לאיטליא של יר"ן מצולה, והי' שם איזה תקופה שלא הי' להשיג מזון ללא חשש איסור והוא בהיותו חייל בצבאות ה' התקיים כל אותו זמן באכילת עשב השדה.

בגלות אמריקה

"בשנת תרפ"א היגר בגפו לארה"ב לתור מקום מנוחה, במשך השבוע התאכסן בשכונת וויליאמסבורג ובשבתות עבר הגשר שמעל האיסט ריווער לבהכנ"ס

הנקראת 100 קענען שבשכונת איסט סייד, ובאין רצונו להסתמך על כשרות בית אכסנייתו, הטמין בבהמ"ד מלפני השבת פת לחם וכמה ענבים וכה ישב כל יום השבת בבית ה' ככה יעשה מידי שבת בשבתו קור וחום קיץ וחורף לא ישבותו.

"בשנת תרפ"ו באו אחריו זקניתינו לאה ע"ה, ועמה בניהם זקני הרב שמואל בנימין שהי' אז בן י"ד שנה, אחיו הגדול ר' אשר אנשיל ור' מרדכי, ואחיותיו חנה (ראזענפעלד) ואסתר (דעוויד) זכר כולם לברכה. ובהיותו יושב על החומרי"ת כיוון לבו לבית קדשי הקדשים ועל אף השממון הרוחני שהיתה נחלת רוב הכלל בעו"ה הצליח ע"י פקחותו תמימותו ואדוקותו בתורת ה' ורצונו, לגדל בנים וביותר בנות - שלא הי' עבורם בתי ספר חרדיים - שומרי דרך ה' עושי צדקה ומשפט, כשתמצא לומר - התמזגות פקחותו ותמימותו כאחד בד בבד עם מסירת נפשו היא היתה סוד חייו.

"בשמיני עצרת שנת תשי"ח נלב"ע והובא למנוחות בחלקת ק"ק סטראפקוב [הנקרא 100 קענען], זקניתינו לאה נפטרה י"א חשון תשי"ג.

'קונטרס חידושי תורה'

"קונטרס זה כתבו זקנינו בסביבות שנת העשרים שלו, וחויץ במקומות דמוכח שהוא פליטת הקולמוס לא שניתי מלשונו כלום ובחביבותא תליא מילת"א.

"הגם שבמשך השנים נסתפקו אם הם דברי עצמו או שהעתיקם מכתבי רבו המהרשד"ה יונגרייז זצ"ל אבל אחרי העיון נראה ברור שמפי עצמו אמרם ואכמ"ל בזה. - עד כאן מהקדמה הנ"ל.

דברים בשם אמרם

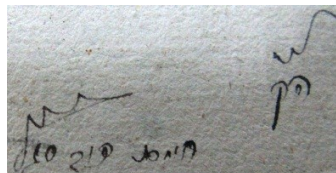
כנראה שבכל זאת חשש המו"ל אולי החידושים אינם משל זקינו לכן השמיט מנוסח השער את המילה 'מאת'. וזה נוסח השער:

קונטרס חידושי תורה / הרב / חיים דוב הלוי פישער / זצ"ל / יו"ל ע"י הילל הלוי פישער / כסלו תשס"ט / ברוקלין ניו יארק.

כאשר ראיתי את הספר מיד הבחנתי בסייעתא דשמיא שיש כאן דברי תורה מאת זקני רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז אב"ד דק"ק טשענגער בעל מנוחת אשר, שהיה חמיו של רבי שמואל דוד הלוי יונגרייז, אב"ד דק"ק פעהער דיארמוט, בעל מהרשד"ה, רבו של רבי חיים דוב הלוי פישער.

ידוע ומקובל במשפחה שאצל **המהרשד"ה** היו העתקות מחידושי **המנוחת אשר**, אשר כמה מתלמידי הישיבה העתיקו מכ"ק של **המנוחת אשר**. וכמו כן העתיקו מתורת רבם **המהרשד"ה**. ואולי רבי **חיים דוב הלוי פישער** אשר היה ממובחרי התלמידים היה אחד מהם. בפרט שעל כתב יד מחידושי **המהרשד"ה** אשר צילום ממנו נמצא אצלי. מופיע חתימה בשם: **חיים דוב סג"ל**, ואולי זה חתימתו של רבי **חיים דוב הלוי פישער הנ"ל**.

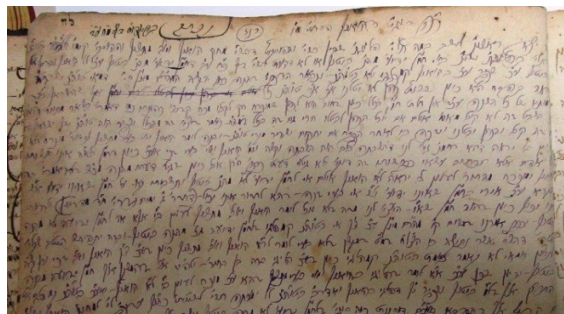
חתימת רבי חיים דוב סג"ל

ובכן חלק נכבד מחידושי אגדה בספר זה (להלן: ח"ת), הם מכתבי **המנוחת אשר** ונדפסו בתוך ספרו **תורת מנוחת אשר** (להלן: תמ"א), ואציין כאן פירוט מההשוואות:

(א) ח"ת כ-כג = תמ"א יב, א; (ב) ח"ת כג-כה = תמ"א שסא, א; (ג) ח"ת כה-לג = תמ"א שסב, ב; (ד) ח"ת לד-לו = תמ"א קנט, א; (ה) ח"ת לו-לח = תמ"א קס, ב; (ו) ח"ת מה-נג = תמ"א קלו-קמב; (ז) ח"ת נד-נה = תמ"א עז, א-עח, א; (ח) ח"ת נו-נח = תמ"א שנה, ב-שנז, א; (ט) ח"ת נח-נט = תמ"א צו, ב-צז, ב; (י) ח"ת נט-סג = תמ"א צז, ב-צט, ב; (יא) ח"ת סג-סה = תמ"א קז, א-קח, ב; (יב) ח"ת סה-סו = תמ"א צט, ב-ק, ב; (יג) ח"ת סח-עב = תמ"א קח, ב - קיא, א; (יד) ח"ת עב-עו = תמ"א קב, א-קה, א; (טו) ח"ת עז-פב = תמ"א קיא, א-קיד, ב; (טז) ח"ת פג-צב = תמ"א קיט, ב-קכה, ב; (יז) ח"ת צב-צה = תמ"א קמה, א-קמז, ב [וכן הוא בסוף מנוחת אשר ח"ב]; (יח) ח"ת צו-ק = תמ"א קמב, ב-קמה, א.

וכן כמה חידושי סוגיות שנדפסו בספר, נמצאים בחיבור חידושי סוגיות **מהרשד"ה** אשר עדיין בכת"י. ונציין אותם: (א) סוגיא **דחזקיה ור"א**; (ב) סוגיא **דהואיל**.

לדוגמא נביא כאן צילום מסוגיא **דהואיל** מכת"י חידושי **מהרשד"ה**, שהוא מילה במילה כמו שנדפס בקונטרס חידושי תורה. אמנם יכול להיות שחלק מהדברים המובאים בקונטרס חידושי תורה, הם כן מחידושי רבי **חיים דוב הלוי פישער**.

כת"י חידושי מהרשד"ה

אשר ו**המהרשד"ה**. - מגלגלים זכות על ידי זכאי, ושכרם ישולם מן השמים.

צאצאי רבי חיים דוב

רבי אשר אנשיל, רבי מרדכי, רבי שמואל בנימין [חתן רבי שמואל עהרנפעלד אב"ד מאטעסדארף. נפטר ח' כסלו תשס"ח. מו"ח בנו רבי משה מנחם הלוי פישער], בתם מרת חנה רוזנפלד, מרת אסתר דאוויד.

מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס שערי אפרים, תרצ"ב: מו"ה חיים דוב הלוי פישער, נוויארק.

*

כנספח למאמר, אודות רבי בנציון צאהלער מסיגעט שהזכרנו למעלה. - קבלנו גזיר עתון, ובו כותב אחד בשם 'מנחם כהן' מזכרונותיו בעת למדו בסיגעט והיה סמוך על שולחנו של רבי בנציון. דברים המדברים בעד עצמם על בית נכבד זה. המאמר תורגם מאידיש:

זכרונותי משיבת סיגעט

הייתי בחור צעיר כאשר באתי ללמוד בסיגעט, בישיבתו של הרב מבערבעשט [רבי יקותיאל יהודה גרוס], מיד אחרי פטירתו של העצי חיים זצ"ל.

כמו שהיה מקובל אז, שבחורי ישיבה אכלו "טעג", [כל יום אכלו אצל בעל בית אחר מבני העיר], מטלתי הראשונה אם כן היתה לדאוג לי ל-"7 ימים", מיד נאמר לי כי 3 ימים בשבוע אני מסודר אצל 3 מעשירי העיר, שנותנים לאכול לכל בחור יום אחד בשבוע.

רבי בן ציון צאהלער מסיגעט

הלימודים החלו מיד בשבוע הבא, התאספנו 30 בחורים והלכנו לרחוב 'ווארגע' שנמצא ממול לבית הכנסת של התלמוד תורה, נכנסנו לחצר ועלינו מספר מדרגות כשקיבל אותנו עם חיוך רחב ובברכת "ברוך הבא" הבעל צדקה ומכניס אורחים הידוע ומוכר מסיגעט, ר' בן ציון צאללער ז"ל בכבודו ובעצמו, הוא הביא לנו מים ומגבות והושיב אותנו ליד שולחנות ארוכים ערוכים בחן.

במטבח התעסקה ובישלה אשתו הפעילה של ר' בן ציון צאללער. היא מילאה את הצלחות במרק, והגישה אותם

בשמחה לבעלה שהגיש לכל בחור בחרדת קודש את צלחתו ואיחל לנו בתאבון. הוא התאמץ כדי שהבחורים שלא היו רגילים לאכול בשולחנות זרים, ירגישו עצמם כמו בבית ושלא יצטרכו להתבייש. כך גם דאגו ר' בן ציון ואשתו ביחידות לכל בחור וקיימו את מצוות הכנסת אורחים בשלמות. לבחורים מכפרי מארמראש העניים, דאג לביגוד, לאחד מכנסיים, לשני מעיל או זוג נעליים וכך הלאה.

כשלמדתי לפני תשעה באב את האגדה של חורבן בית המקדש, כמו שמסופר על כלבא שבוע, שמביתו כל רעב יצא שבע, תיארתי לעצמי שזה ר' בן ציון צאללער, שהכניס לביתו 30 בחורים רעבים ושלח אותם שבעים עד מאד. ועוד יותר, הוא נהג ג"כ לשלוח עם הבחורים אוכל לאכסניא שלהם. כשנדמה היה לו שעשה איזה טעות כל שהוא, הוא השתדל לתקן זאת בשבוע הקרוב. ר' בן ציון ואשתו עשו כל מה שרק יכלו והיה להם מזה עונג רוחני.

כשהסתכלו על ר' בן ציון, איך שהוא משרת את בחורי הישיבה, עשה רושם כאילו שאדם זה עושה ממש את עבודת הכהן גדול בבית המקדש.

אם אני כבר כותב על בעל מכניס אורחים הגדול, אני רוצה לספר לכם עובדה מעניינת אודות בנו ר' חיים מרדכי צאללער ז"ל >ראה עליו ב'עלי זכרון' 8 עמ' לב. נפטר בשנת תשכ"א<, מי שבאמת אפשר לומר עליו: "מעשה אבות סימן לבנים".

גם לר' חיים מרדכי היתה מסירות נפש גדולה להכנסת אורחים. ובמיוחד התאמץ לקבל אורח לשבת. כל שבת, כשהצליח להביא הביתה אורח זר או בחור ישיבה, היה זה אצלו 'כמוצא שלל רב', ולהיפך כשלא היה לו שום אורח לשולחן השבת הופרע לו עונג השבת.

עובדה זו אירע עמי שנה אחת בערב סוכות, פגש אותי ר' חיים מרדכי ברחוב ושואל אותי "מענדעלע! האם אתה נשאר ליום טוב בסיגעט?" עניתי לו שהגעתי ליום טוב לאדמו"ר מקרעטשינווער [רבי אליעזר זאב רוזנבוים] ואני מוזמן לאכול במשפחתי בסיגעט. ר' חיים מרדכי לא עזב אותי וביקש ממני שאבוא אליו לשבת בסוכה. ואני עניתי לו בשלילה כי רציתי להיות במשפחתי, אבל הוא לא עזב אותי והבטיח לשלם 20 ל"י על הטובה שאעשה לו, ואז העלה את הסכום ל-40 ל"י, וכשלא הסכמתי הוא הבטיח לי 100 ל"י.

כשראיתי את המסירות נפש הגדולה מצידו כדי שיהיה לו אורח בסוכה, שלפי ספרי החסידות הקדושים זו מצווה גדולה. הסכמתי להיות אורחו. לא אשכח לעולם את השמחה הגדולה של יהודי זה בעונג יום טוב הגדול, שהיה לי אצלו.

במוצאי יום טוב, כשרצה לשלם לי את ה-100 ל"י, סירבתי כמובן לקחת. חוץ מזה שהיה מנהג לעזור לבחורים עניים עם כסף, הוא שלח לי את הכסף עם שליח.

כאלה אנשים היו בסיגעט של פעם. הוא היה אחד ממאות מכניסי האורחים בעיר זו. שקיימו במסירות נפש גדולה ושמחה עצומה עם כל הלב את המצווה הגדולה של הכנסת אורחים - חבל על דאבדין!

ברכת יי"כ לש"ב הרב שרגא פייש הלוי יונגרייז מברוקלין
על החומר שמסר להעשיר את המאמר

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (8)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהילות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית: Hagyomány (מסורת) (להלן בקיצור Hag); Egyenloseg (אחדות) (להלן בקיצור: Egy); Juedische Presse (יידישע פרעסע) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט) (להלן בקיצור: Is); Zsidó Ujság (עתון היהודי) בעריכת הרב ארי' ליב גרוסברג (להלן בקיצור: Zs. U.)

הונגריה - ידיעה על אודות קהילות בהן אין רב. בהונגריה המצומצמת ישנן כיום 130 קהילות אורתודוקסיות בהן מכהנים רבנים. מאידך ישנן 17 קהילות בהן לא מכהן רב. ואלו הן: צ'עץ, צעצע, צעלדומולק, דונהפולדוואר, ארדובענע, גורבעפינצעהעלי, יאנושהאלמא, קונסטנטמארטון, נאג'לעטא, נ'ראצ'אד, פומאז, סאבאדסאלאש, טיסאבעאו, ווארושסאלונאק וזאלאמיהאלי. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 11)

ה' בעסערמין - לפני ראש השנה [תרפ"ו] הוקם מצבה בהידובוסורמעני' על קבר רבה של הקהילה גינז יעקב [יוסף] זצ"ל שנפטר לפני כשנה. בבית הכנסת נשא הספד חתנו ציטרון יוזף [רבי יהושע] שירש את תפקידו. בבית הקברות הספידוהו הרבנים [רבי מנחם מנדל] שטרן מפולדעש, [רבי זאב וואלף] ציטרון מהידודורוג, [רבי יצחק] רוזנברג מהידוהאדהאז, [רבי חיים שלמה זלמן] מושקוביץ מטוקאי וכן בנו של הנפטר גינז יענו [רבי יהושע אב"ד אפץ]. כמו כן השתתפו משלחות שונות מהסביבה, ביניהם מהיוצ'אבא שם שימש הנפטר כרב במשך 9 שנים. לאורך כל האירוע כל החנויות של יהודי העיר היו סגורות ובטלה כל מלאכה. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 10; EGY כ"ט תשרי תרפ"ו עמ' 15)

פאפא - אבל גדול בקהילה עקב פטירתו הטראגית של גינסברגר זולטן [שמואל, בכ"ז אלול תרפ"ה] נשיא חברת 'תפארת בחורים'. הוא שימש בתפקידו רק במשך שנתיים, אבל בתקופתו גברה פעילות החברה ללא הכר. קבורתו היתה בערב ר"ה בהשתתפות רבים מבני הקהילה. (Egy ה' חשון תרפ"ו עמ' 18)

חברת 'תפארת בחורים' ערכה ב-ו' חשון את האסיפה השנתית בנוכחות הרב פרסבורגר מיהאלי [מיכאל] ונשיא הכבוד מארטון איגנאץ [ר' יצחק יהודה ליב]. ניהל את הישיבה סגן נשיא החברה רפפורט אלברט. הוא הזכיר את פעלו של הנשיא גינסברגר זולטן שהלך לעולמו באופן טראגי. נבחרו בעלי תפקידים, כנשיא החדש נבחר נוימן זולטן. (Zs. U. גליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 11; Egy י"ב חשון תרפ"ו)

טשענגער - הרב [אשר אנשיל הלוי] יונגרייז מודיע שבאפשרותו לקבל 10 בחורים חרוצים לשיבתו בצ'ענגער. (Egy י"ד תשרי תרפ"ו עמ' 19; Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 12)

פעלעדהאזא - הקהילה האורטודוכסית בקישקונפעלאג'האז בישיבתה ב-י"ז אלול בחרה לנשיא הכבוד של הקהילה בפראנק איגנאץ הן כמייסד הקהילה והן כנשיאה במשך 40 שנה. ב-ט' תשרי הגישו ראשי הקהל את תעודת הכבוד להנ"ל ובו זמנית נבחר בנו מיקשה כנשיא החדש. בין המברכים היה גם הרב הולנדר ברנט [חיים דוב]. (Egy כ"א תשרי תרפ"ו עמ' 15)

שארואר - פישר שרי [חיה שרה] האחות הגדולה של רבה של שארואר פישר איגנץ [רבי מנחם הכהן] התארסה עם שטיין מוריץ [רבי מרדכי] ממישקולץ [רב בסומבוטהעלי-מושב הזורעים]. (Egy י"ד תשרי תרפ"ו עמ' 16; Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 13)

טשעטשאווין - מודיעים מקאשוי שהרב [שמואל מנחם קליין] מגאלסץ' (צ'עצ'וביץ) עקב ניתוח במעי העיוור הגיע לעיר. אך לצערנו לא עמד במאמץ ונפטר ביום ראשון של חג הסוכות בן 41, אביו היה קליין אלברט [רבי שלמה זלמן] ז"ל רבה של סילשעהאל (סילאדי-טשעה) נכדו של הרב שמעלקא קליין רבה של סעלליש. חותנו היה הרב גלזר משה [שמואל] ז"ל רבה של קולוז'ואר [קלויזנבורג] שנפטר לפני שנה בירושלים. הנפטר שימש כרב בעירו למשך שנתיים. היה תלמיד ישיבת פרשבורג והצטיין בלימודיו ונחשב לאחר מהרבנים הצעירים החשובים בדור הזה. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 9; Egy ו' חשון תרפ"ו עמ' 16)

מודיעים מקאשוי שמשרת הרב של גאלסעצ' (סעסובצע) שהיתה פנויה במשך 8 שנים, וכעת עקב פטירתו הטראגית של הרב לא ימלא את מקומו אף אחד, אלא יחכו לבנו של הרב שהוא כעת בן 16 שיתבגר ויוכל למלא את מקום אביו. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 10)

בודאפעסט - ביום ג' דחוו"מ סוכות היתה ישיבת הנהלת חברת הש"ס. נשיא החברה קליין מרקוס [רבי מאיר שרגא הכהן] נתן דו"ח על פעילות החברה כולל השיעורים השונים. נוסד מוסד מטעם החברה 'יושב אוהל', ומטעמו הועסק פפער מור [רבי משה], והוא יעמוד לרשות החברים למתן שיעורים. המוסד ישכון בבית אורצי וצויד בספריה עשירה לכל מאן דבעי לאורך כל היממה. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 9)

הנהלת הקהילה האורטודוכסית פרסמה כרוז ובו הודעה בדבר הלבוש הצנוע שעל הנשים ללבוש בבית הכנסת תוך פירוט על סוגי הלבוש השונים. כמו כן נאסר באופן חד-משמעי להתקהל גברים ונשים ביחד בחצר בית הכנסת. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 10)

הקהילה האורטודוכסית בבודפשט, על אף הוצאתיה המרובות דואגת לכלל חינוך הנוער. לאחר שהתלמיד סיים בית הספר היסודי קיים מוסד בשם 'תורת אמת' ששם לומדים גם קצת לימודי חול. לפני שנים אחדות הורחב גם ה'תלמוד תורה' עם מכינה לישיבה בראשות רבה של טינץ' וועלץ ישראל. הועדה של הקהילה העוסקת בנידון בראשות א-בודאי פרוידגר אברהם דנה בישיבתה האחרונה בנושא זה. בהתאם

להרצאתו של ד"ר דויטש אברהם הוחלט להקים מיד את מוסד ה'חדר', לתת מענה להורים שרוצים לחנך את בניהם רק לפי רוח ישראל סבא אך ורק בלימודי קודש בלבד. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 11)

הבוקר חנכה הח"ק של הקהילה האורתודוקסית בבודפשט את השטח המוגדל של בית העלמין ברחוב גראנטוש. בית העלמין נוסד ב-ט"ו טבת תרפ"ד, אך תוך פרק זמן קצר התברר שהשטח הוא קטן מדי ויש צורך להרחיבו. הנהלת הח"ק תחת נשיאותו של ד"ר פרידמן איזידור [ישראל] פעלה בהתאם ואת בית העלמין הרחיקו, וכך ניתן להשתמש בשטח באופן מדי. חנוכת השטח החדש נעשה ע"פ המסורת המקובלת [מועתק כל סדר אמירת המזמורים וכו']. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 12; Egy ו' חשון תרפ"ו עמ' 16)

ב-ב' חשון נערכה בבודפשט אסיפת ועידה של חברת 'מחזיקי הדת' בראשות הרב זוסמן ויקטור [פישל] ונשיאה לשעבר של החברה אובודאי פרוידגר ליפוט, במטרה לחדש את פעילות החברה. הרב זוסמן פתח את הישיבה וביקש מהנוכחים שיביעו את דעתם בנידון. ראשון הדוברים הרב שטייף יונתן הביע את שמחתו בדבר חידוש פעילות החברה שתביא רק ברכה לציבור. עוד דיברו: אובודאי פרוידגר אברהם, אובודאי פרוידגר קארולי [יקותיאל קויפמן], שלזינגר אדולף [אברהם], ד"ר דויטש אדולף [אברהם] ואחרון הדוברים היה פראנקל אדולף [אברהם] שביזמנתו הוחלט להקים ועדה של 9 חברים שיזונו על פעילות החברה לעתיד. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 10)

מונקאטש - הודיעו משם שהמשרד האורתודוקסי של אוגוואר פיטר את הרב [חיים אלעזר] שפירא מלהיות הרב של מונקאץ'. אירוע זה שעשה רעש גדול בקרב היהודים וקיבל את אישור השלטונות, קשור עם החלטות נוספות של הממשל. הנושא בכללותו קשור עם פעילותו של פקיד ממשלה יהודי שהשיג את משרתו בדרכים לא כשרות. הענין גורם לויכוח גדול בין המחנות השונות וכרגע מתנגדי הרב ידם על העליונה. (Egy כ"א תשרי תרפ"ו עמ' 8. הפיטורין שלמעשה לא יצאה לפועל היתה עקב הלשנות מצד מתנגדי הרב)

רבי יעקב קאפל רייך

בודאפעסט - [מאמרו של קורין דז"ר תחת הכותרת: אצל רבינו הגדול]. בסיום החג ביקרתי את רבה הישיש של קהילתנו את נשיאה של מועצת הרבנות האורתודוקסית, את הרב קופל רייך חבר בבית העליון, שהיה גם ידיד טוב של אבי. ישבתי מולו והאזנתי לדבריו הנבונים ונזכרתי במה שנכתב בכתבי הקודש על משה רבינו ש'לא כהתה עיני ולא נס לחו'. ואמנם אין לא משקפיים והוא איתן במצבו הרוחני והגופני. הזיכרון שלו מפליא ביותר ולא לחינם הוא נכדו של רבה של ווערבוי המכונה קופל חריף. החגים קצת עייפו אותו, בין השאר התפלל לפני העמוד בתפילת נעילה של יום הכפורים, על אף התנגדות רופאיו. לכל מבקריו יש לו מילה טובה ומתעניין בשלומם ובמצבם ואהבת האדם

ממלא את כל ישותו. הוא רועה רוחני במלוא מובנה של המילה ואת בעיותיהם של בני קהילתו הוא נושא על לבו ומייעץ להם בחכמה מתוך ניסיון החיים הגדול שלו. לעניים ולנזקקים הוא משמש כאב רחמן ורבים מהם מהווים את בני ביתו ואוכלים מפתו ונותן להם את סיפוקם. מאידך הוא נחשב מגדולי פוסקי ההלכה, לא רק רבני המדינה פונים אליו בשאלות, אלא אף מרחבי העולם. הוא בעצמו מטפל בדואר היומי ומשיב לשואלים בכתב ידו הברור להפליא. בהזדמנות זו הזכרתי את תקופת ה'קונגרס' ושאלתי אותו האם מלבדו נותר עוד עד ראייה בחייו? מדבריו הבנתי שכעת רק והוא ומזאי מור נשארו בחיים מאלה שהשתתפו ב'קונגרס היהודי' בשנת תרכ"ט. [בהמשך הוא מספר על ה'קונגרס']. אין זה מתפקידי לתת סקירה והערכה על ה'קונגרס', זו משימה להיסטוריונים. רציתי רק בהזדמנות זו של הביקור לתת לציבור הרחב תמונה על מצבו האיתן של הרב הראשי של קהילת החרדים. (Egy כ"א תשרי תרפ"ו עמ' 13-12)

נירעדהאזא - בניית בית החולים היהודי בנ'ראג'האזא עומד לפני הסיום ומתוך תקווה שיגויסו סכומים לצורך הגמר בהקדם. גם הממשלה והעיריה לוקחים חלק בהוצאות ומקווים לגייס תורמים לצורך השלמת הבניה. לאחרונה נערכה מגבית והרב ד"ר ברנשטיין בלה [דוב בער] רבה של קהילת סטטוס קוו דיבר, וכן נשיא הקהילה האורטודוקסית פרידמן הנריק, נשיא קהילת סטטוס קוו בודור ז'יגמונד ונשיא הח"ק שוורץ אדא. ע"י הרב הנ"ל הובטח מזון כשר למהדרין לחולים. על קול קורא עבור תרומות חתומים הרבנים החרדים של בידסנטמיהאלי [רבי שמעון גרינפלד], נא'קאלו [רבי מנחם ברודא], פעהרטו [רבי שאול רוזנברג], מטעסאלקא [רבי מנשה גרינבוים], פולגר [רבי מנחם מנדל למברגר] ובאלקנ' [רבי יקותיאל ליכטנשטיין]. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 10)

נייפפסט - מחלוקות בקהלת אויפשט על אודות הרב המקומי גולדמן יוזף [רבי יוסף]. חלקם ראו בו לא ראוי לתפקיד עקב התנהגותו החסידית וכן התנגדו על פסקי הדין שלו ועל התערבותו במינויים בקהילה. כבר ב-תרע"ב הקימו ועדת בוררים בנידון. הרב התעלם מראש הקהל וולנר, ועקב כך הוא פוטר. הפלג שעמד בצדו התעלם מכך, וכך נוצר חשש של פילוג רשמי בקהילה החרדית של אויפשט. הלשכה המרכזית מינתה ועדה בראשות הרב פעללנר יואל משאטוראליאויהעלי - שבינתיים הלך לעולמו. בסוף דצמבר 924 החליטה הועדה לאסור על קהילת "וולנר" לעסוק בנושאים הלכתיים. התמנה ועדה הלכתית של 5 חברים וכן הגבילו זמן בכדי להקים הנהלה בת 13 חברים שיהיו מורכבים משני הפלגים, 6 מבין הפלג של הרב גולדמן ו-7 מפלג של המתנגדים. בסופו של דבר ההחלטה לא יצאה לפועל, כי כל חברי הנהלה היו מבין תומכי הרב. המחלוקת נשאר בעינה והדבר גורם לחילול השם! (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 6 - שם בגליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 10 פורסמה תגובתו של וולנר שאמו בה הוא מכחיש שכלל לא יצא נגד הפסקים ההלכתיים של הרב וההוכחה לכך שהועדה בחרה בו כחבר בוועדה ההלכתית הנ"ל).

אוזד - הרב קצבורג מיקשא [רבי ירחמיאל הכהן] מודיע שפעילות הישיבה במקום שנפסקה בימי המלחמה (מחה"ע הראשונה) מתחדשת תחת הנהלתו ומתקבלים בחורים רציניים, חכמים, יראי שמים ואוהבי לימוד תורה. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 12)

במסגרת שמחה משפחתית דיבר הרב קצבורג מיקשה אודות התפתחותה של הקהילה. הוא הצביע על הצורך בבניית ישיבה וכן בייסוד מקווה טהרה במקום. הוא הביע את תקוותו לאיחודם של קהילות בוליוג וואשוואר עם קהילתו ובכך תתחזק האורטודוכסיה בחלק הזה של המדינה. (Zs. U. גליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 10)

קאבא - מודיעים על פתיחת מנזה בישיבה בקאבא במיוחד עבור בחורים נצרכים וכן לאלה שלא נמנים על בני המקום. (Zs. U. גליון 2 כ"ח תשרי תרפ"ו עמ' 12)

ב' יארמוט - בבלשא-יארמוט הוכנסה ספר תורה בשבת פ' בראשית [כ"ט תשרי]. התהלכה יצאה מבית הנדבן שוורץ אהרן. לפני כן נשא דרשה עורך ה'תל תלפיות' הרב דוד [צבי] קצבורג. ציבור גדול ליווה את הס'ת לבית הכנסת (קיים עירוב בעיר). לאורך המסלול סגרו הגויים את חנויותיהם. לקראת הבאים הוציאו את כל ס'ת מארון הקודש והחזן שר את מזמור 'שאו שערים ראשיכם'. בבית הכנסת דרש הרב הג' מר"ה יוסף [ישראל] דייטש ושייב את הנדבן. בבית הנדבן נערכה הסעודה השלישית. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 10)

מישקולץ - קבלנו משם הודעה משמחת שע"פ יוזמת הרב הראשי שם אוסטרליץ שמואל יוקם בנין עבור פנימיה של הישיבה, שבו יהיו גם בית מדרש, חדרי אוכל, ספריה ובית מרחץ. לפי מביני דבר לא קיים במדינה ישיבה בהיקף כזה של בניה. יש לברך גם את נשיא הקהילה פלדמן מור. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 12; Egy ו' חשון תרפ"ו עמ' 5)

אייזנשטאט - בחירת רב בקישמארטון (אייזנשטאט) נערכה ב-א' חשון, בה נבחר הג' מר"ה עקיבא קליין למשרת הרב הראשי. כסא הרבנות היה פנוי במשך שנים אחדות עד שנבחר פה אחד הרב של בעקעשצ'בה שפעל שם במשך יותר מ-10 שנים (לא מזמן היה מבין המועמדים לרבה של פאפא). לפניו כיהן רב כאן אחיו ד"ר קליין הרמן [זאב צבי הכהן] שעבר לברלין והוא משמש כרבה של קהילת 'עדת ישראל'. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 10; Egy י"ג חשון תרפ"ו עמ' 17)

סומבאטהעלי - רבה הראשי של העיר [רבי מרדכי מאיר בנט-בנדיקט] מתאבל על פטירת אביו מר"ה אשר לעמיל בנעדיקט שנפטר בגיל 97 ביום שלישי השבוע [ב' חשון] בבודפשט. היה ת"ח ולמדן גדול ובעל יחוס, נכד מהר"ם בנעט [אב"ד שטאמפען]. בקבורה נספד ע"י הרב זוסמן ויקטור [פישל] והרב גרוס י.י. [יאקב יוסף] מבודא. בנו הרב נעדר מהלויה כי הוא עומד לעבור ניתוח. (Zs. U. גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 12; Egy ו' חשון תרפ"ו עמ' 18)

טאפאלטשאן - מירושלים הגיעה הבשורה המרה בדבר פטירת ר' מאנדל דויטש [ביום ג' חשון תרפ"ו], שנעקץ ע"י דבורה. לפני עלייתו לא"י שימש למשך שנים רבות (כמלמד)

[כדיין] בטפולצ'ני. [חמיו של הגר"ח זוננפלד בזיווגו השני] (J.P.) י"ב חשון תרפ"ו גליון מס' 44 עמ' 289)

ביום כ"א חשון נערך בבית הכנסת בטפולצ'ני הספד על הה"ג מנחם מאנדל דייטש זצ"ל שנפטר באופן פתאומי בירושלים. עד לעלייתו לא"י לפני 3 שנים שימש כדיין בקהילה. לאחר תפילת מנחה הספיד הרב הראשי [רבי אברהם אליעזר] ווייס בדברים שהשאירו רושם רב על המשתתפים שהגיעו בהמוניהם על אף מזג האוויר הסוער. הרב הזכיר שהמנוח מלבד חסידותו וצדקותו היה גם מרביץ תורה לרבים. במשך 35 שנות פעילות בקהילה טרח לשמור על רוח היהדות והיראה במקום. הוא שאף בכל מאודו לעלות לאר"י ולקיים שם פשוטו כמשמעו את הצו של והגית בו יומם ולילה. בסוף הוא הגשים את חלומו, אך לא יכול היה לשבת בשלווה כאשר ההתקפות נגד חרדי א"י התרבו ונאלץ לשנס את מתניו ויצא להגנתם בכל התקיפות. מותו היא מכה לא רק לבני המשפחה אלא לכל כלל ישראל. (J.P.) ג' כסלו תרפ"ו גליון מס' 47 עמ' 310)

ראאב - שטרן גרשון מקומארום אירס את שרי בת הרב ברטלן [בן ציון] סנידרס רבה של הקהילה החרדית בג'ור (ראאב). (Zs. U.) גליון 3 ה' חשון תרפ"ו עמ' 12)

ווייען - ביום א' ז' חשון היתה בוינה הלוייה של משה יואב ווייס ז"ל ממטרסבורג [מאטערסדארף]. הספידו אותו הרב [יוסף] באומגרטרן, הרב [חיים יצחק] ירוחם, הרב [שמואל יוסף] בנדיקט וכן מר א. הניגסבר. הנפטר בהיותו מלמד במטרסבורג כמעט כל בני הקהילה נחשבו בין תלמידיו. הוא הצטיין בדרכי הוראתו וגם מבוגרים נהנו משיעוריו. הוא הועבר למטרסבורג ושם - לאחר הקפות סביב המטה בבית המדרש - הספידוהו הרבנים [שמואל] אהרנפעלד ו[אשר עמנואל לעמיל] בנדיקט. (J.P.) י"ב חשון תרפ"ו גליון מס' 44 עמ' 289)

בודאפעסט - ב-ח' חשון היתה הקמת המצבה של ה'רבנית מטולג'עש' שנפטרה לפני שנה, היא היתה אלמנת הירש הנריק [רבי יצחק חנוך] רבה של טולג'עש [ורב ביהכנ"ס בבודאפעסט]. קהל גדול השתתף ונשא דברי הספד בנה הרב הירש שאלומן [רבי אברהם שלמה] מברגסאס חתנו של רב הראשי שם שרייבר ש. [רבי שלמה סופר]. בין הדברים הוא הזכיר את זכות אמו בחינוך ילדיה במשך 40 שנה לתורה ולמצוות, כמו כן ביקש את סליחתה שבעלה הרב נעדר עקב מחלה. (Zs. U.) גליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 10)

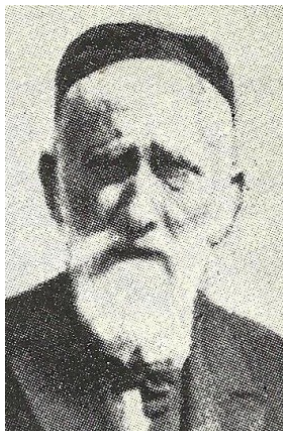
נייפעסט - נערכה ישיבה של הנהלת חברת 'מחזיקי הדת' באויפשט והוחלט על 5 סעיפים מחייבים את החברים. בין השאר שעל כל החבר בקהלה להצטרף לחברה, כל ימי א' חייב כל אחד להשתתף באסיפה. ממטרות החברה לדאוג בדבר הכשרות של תשמישי קדושה, תמיכה בתלמידים עניים ועוד. (Zs. U.) גליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 10)

קאשוי - הוחלט להרחיב את בית הכנסת שנעשה כבר צר להכיל את הציבור ולצורך זה נערכה מגבית. - אשה נדיבת לב גב' זלצר תרמה סכום גדול למען קרן קיימת לתלמוד תורה. (Zs. U.) גליון 4 י"ב חשון תרפ"ו עמ' 11)

וואלענדארף - לרגל מינויו של הרב המקומי בספיסקע-וולאכי (וואלענדארף) ב[רוך] י[וסף] פלדברנד למנהל ה'סודי התורה' בברטיסלבה [פרשבורג], נערכה מסיבת פרידה חגיגית מטעם הקהילה ביחד עם הח"ק וחברת המשניות. נאמו האדונים רוט, [גבריאל יוסף] פירסט וקראוס, אחריהם נשא דרשה תורנית הרב ונפרד בחמימות מבני קהילתו. (J.P. י"ט חשון תרפ"ו גליון מס' 45 עמ' 399)

גראסווארדיין - נסיעתו של הרב ד"ר יואל פולק [מוויען] לרומניה. בתחנתו הראשונה באוראדעא-מארע נתקבל בתחנת הרכבת ע"י משלחת. משם המשיך את דרכו אל הרב הראשי [רבי בנימין] פוכס. שם הם דנו על אודות המצב הכללי של אגו"י בטרנסילבניה. לאחר מכן הוא ביקר אצל הרבי של ויז'ניץ [רבי ישראל האגער]. בנו של הרבי הרב של וולכוביץ [רבי חיים מאיר האגער] הצהיר את תמיכתו הבלתי מסוייגת באגו"י. באסיפה שנערכה לכבודו נאמו מר פרוינד הי"ר, האורח, מר מ. פוללק, הרבנים בנימין האואר, יצחק שטרנברג והרב של וולכוביץ. משם נסע האורח לסקליהיד ומשם לערמיהליפאלבא ולאחר מכן לשבת לסאטמר. (J.P. כ"ו חשון תרפ"ו גליון מס' 46 עמ' 303)

מאטערסדארף - נערכה במטרסבורג אסיפה כללית של כל הקהילות החרדיות של בורגנלנד. הגיעו רבנים וראשי קהל. יו"ר האסיפה היה נשיא קהילת מטרסבורג מר איזידור [ישראל ב"ר יועץ גוטליב] דויטש. נאם גם הרב [שמואל] אהרנפלד. (J.P. ג' כסלו תרפ"ו גליון מס' 47 עמ' 309)

רבי זלמן ליכטנפלד

פרשבורג - מר סאלומון [רבי יקותיאל זלמן] ליכטנפלד [תלמיד ה'כתב סופר'] חגג לא מזמן את יום הולדתו ה-80. לרגל המאורע הוא נתברך מנשיא הקהילה וכן מהנהלת הישיבה. הוא העניק לספרית הישיבה ספרי ש"ס ופוסקים. בכך הוא עזר לבחורים שלאחרונה הרגישו מחסור בספרים. מר ליכטנפלד שימש במשך שנים רבות כמלמד ב-'סודי התורה', ועדיין נותן שיעורים לפני ציבור גדול. עד מאה ועשרים שנה! (J.P. ג' כסלו תרפ"ו גליון מס' 47 עמ' 310)

אגרום (זאגרב) - האוטונומיה השניה של הקהילה החרדית. היא נוסדה לפני שנים רבות ע"י סוחר בשם יוסף אנגלסמן ממאטערסדארף, ובס"ה היו בה 3 משפחות. בעקבות שינוי בתחיקה [עם העברת המקום ליגוסלביה לאחר מלחמת העולם הראשונה], שקבעה שרק קהילה אחת יכולה להיות, נלקחה ממנה העצמאות מהקהילה החרדית. רק לאחרונה בעקבות עצמאות קרואטיה הוחזרה האוטונומיה. היום יש בקהילה החרדית 54 חברים. (J.P. ג' כסלו תרפ"ו גליון מס' 47 עמ' 311)

עוללות

לעלה 31 - ידיעות נוספות על משפחת ביכלר

צאצאי רבי אהרן ביכלר אב"ד יאסברין - ראה עליו ב'עלי זכרון' 28 עמ' ס. צאצאיו עפ"י הרישומים ביאסברין (Jasbereny): (א) גולדא נולדה בשנת 862 [תרכ"ב]. נישאת לדודה רבי יהושע זליג ביכלר [הנזכר ב'עלי זכרון' 31 עמ' לו] אב"ד אלבערט-אירשא בשנת 883 [תרמ"ג]; (ב) רחל לאה/לענורא Lenora [נזכרת שם עמ' מז] נולדה בשנת 864 [תרכ"ד]. נישאת לאברהם ריינר בשנת 887 [תרמ"ז]; (ג) מרדכי נולד בשנת 865 [תרכ"ה]. אב"ד אראשהאזא; (ד) טשארנא/ז'אני Zsanny/Charna נולדה בשנת 867 [תרכ"ז]. נפטרה בשנת 868 [תרכ"ח]; (ה) אסתר נולדה בשנת 868 [תרכ"ח]. נישאה ליעקב מילר Jakob Muller בשנת 891 [תרנ"א]; (ו) פרומט/פאני Fani נולדה בשנת 869 [תרכ"ט]. נישאת לאיזידור לאזאר הילף/האראס Izidor Lazar Hilf/Haras בשנת 893 [תרנ"ג]; (ז) יוליאנה Julianna נולדה ונפטרה בשנת 870 [תר"ל]; (ח) יהודה/יודא Juda נולד ונפטר בשנת 870 [תר"ל]; (ט) יהודה/דיולא Gyula נולד בשנת 874 [תרל"ד]. אב"ד מינדסענט; (י) צארטל/צילי Czilli נולדה בשנת 875 [תרל"ה]; (יא) פיליפ Fulop [אולי שמו היהודי: פאלק] נולד בשנת 879 [תרל"ט]. נפטר בשנת 885 [תרמ"ה]; (יב) שימון Simon נולד ונפטר בשנת 881 [תרמ"א].

צאצאי בעטי הערץ - בת רבי דוד ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' לה, מח עם חלק מצאצאיה: (א) פערענץ Ferencz נולד בשנת 864 [תרכ"ד]. נפטר בשנת 902 [תרס"ב]; (ב) יאקוב Jakob יליד תרכ"ו, נפטר בשנת 867 [תרכ"ז]; (ג) גולדא נולדה ונפטרה בשנת 867 [תרכ"ז]; (ד) נאני Nani ילידת תרכ"ט, נפטרה בשנת 868 [תרכ"ט]; (ה) מטילדא Matilda נולדה בשנת 869 [תרכ"ט]. נפטרה בשנת 894 [תרנ"ד]. מסופקני אם פערענץ ומטילדא נישאו. יש להניח שהם קבורים בפאסטא.

לצאצאי צילי/צארטל צינער - בת רבי דוד ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' לו, מח עם בעלה וצאצאיה. שם הבכור היה אודון Odon שנולד בט' אדר תרכ"ט, נזכר שם ללא שם, אמנם לא ראיתי שום דבר המעיד על כך שהוא מת לפני הברית מילה. בנה השני פערי Feri אכן נפטר בשנת 872 [תרל"ב] בשנה שהוא נולד כפי ההשערה שם.

צאצאי מירל/מילי הרצוג - בת רבי דוד ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' לו. נישאה בגיל 19 ביום 21 ינואר 873 [כ"ב טבת תרל"ג] לרבי יהושע/שימון הרצוג Simon Herzog. צאצאיהם: (א) יאקוב Jakob נולד ביום 8 ינואר 874 [י"ט טבת תרל"ד]. התחתן עם יוליה שווארץ Julia Schwartz בשנת 896 [תרנ"ו]; (ב) גבריאל Gabriel נולד ביום 28 אוקטובר 875 [כ"ט תשרי תרל"ו]; (ג) גולדא Golda נולדה ביום 9 מרץ 877 [כ"ד אדר תרל"ז]. התחתנה עם משה שווארץ Moshe Schwartz בשנת 898 [תרנ"ח]; (ד) לאה Leah נולדה ביום 25 דצמבר 878 [כ"ט כסלו תרל"ט]; (ה) יטל

Yittel נולדה ביום 2 יולי 882 [ט"ו תמוז תרמ"ב]; ו) אמיליה Emilia נולדה ביום 21 יוני 884 [כ"ח סיון תרמ"ד]. כולם נולדו בסעטע Szette. ב'עלי זכרון' 28 עמ' סא נזכר עוד בן: חיים יהודה ליב. לא מצאתי רישום שלו. >לפי רשימת תלמידי הישיבה בפרשבורג מהשנים תר"ס ותרכ"ב, הוא יליד סעטע 5 ספטמבר 880, שמו הלוועזי ליפוט.<

אליזבט אשת רבי זאב וואלף ביכלר - הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' לז. נפטרה בשנת 858 [תר"ח].

לצאצאי מאלי אולמער - בת רבי חיים חנוך ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' מו עם ילדיה הראשונים. יש להוסיף ילדים נוספים: ג) יוסף Josef נולד בשנת 858 [תר"ח]; ד) יהודה Juda נולד בשנת 860 [תר"כ]; ה) קרולינה Karolina נולדה בשנת 861 [תרכ"א]; ו) מרקוס/מאיר ליב Markus/Mayer Leib נולד בשנת 864 [תרכ"ד].

לצאצאי מרת מירל שאנפלד - בת רבי משה ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' נ עם ילדיה הראשונים, יש לעדכן ולהוסיף: ב) עלעאונורה Eleonora ילידת תרל"ו, נפטרה בשנת 883 [תרמ"ג]; ג) לאיוש Lajos נולד בשנת 877 [תרל"ז]; ד) קלמן Kalman נולד בשנת 880 [תר"מ]. נפטר בשנת 883 [תרמ"ג].

צאצאי צילי שווארץ - ברצלר - בת רבי יהושע פאלק ביכלר הנזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' מב. להלן רשימת צאצאיה משני זיווגים.

מבעלה הראשון גבריאל שווארץ: א) יוליא/ייטל Julia/Yittel גלאזער הנזכרת שם, נולדה בשנת 857 [תר"ז]; ב) פרנץ/פאלק Franz/Falk נולד בשנת 859 [תר"ט]. התחתן בשנת 882 [תרמ"ב] עם ליאונורה דויטש Leonora Deutch; ג) אלברט/אהרן Albert/Aron נולד בשנת 861 [תרכ"א].

מבעלה השני אדולף ברצלר: א) ליאופולד/יעקב ליב Leopold/Yakov Leib נולד בשנת 865 [תרכ"ה]. [זהו נכד נוסף של רבי יהושע פאלק ששמו יעקב ליב, ראה 'עלי זכרון' 31 עמ' לד-לה]; ב) רוזינא/רחל לאה Rosina/Ruchel Leah נולדה בשנת 867 [תרכ"ז]; ג) יוליוס/יוסף שלמה Julius/Yosef Shloma נולד בשנת 868 [תרכ"ח]; ד) גיעזלא/גיטל Gizella/Gittel נולדה בשנת 870 [תר"ל]; ה) מאלוינא/מרים Malvina/Miriam נולדה בשנת 872 [תרל"ב].

איגנאץ Ignacz ביכלר - יליד תרכ"ב בן רבי זאב וואלף ביכלר, הנזכר ב'עלי זכרון' 31 עמ' מז. נשא את גיזלה לבית שטיינר Gizela Steiner בשנת 892 [תרנ"ב] בפעשט.

לצאצאי רבי פנחס ב"ר חיים חנוך ביכלר - הנזכרים ב'עלי זכרון' 31 עמ' מז. יש לעדכן ולהוסיף: הבת מילי שאשענהויז נולדה בשנת 869 [תרכ"ט]. כן מצאתי בת נוספת: רוזי/גיטל Rosi/Gittel שנולדה ונפטרה בשנת 871 [תרל"א].

לצאצאי רבי מאיר ביכלר - ב"ר אהרן ב"ר מאיר ביכלר הנזכרים ב'עלי זכרון' 31 עמ' נא-נב. יש לעדכן ולהוסיף: (א) פערזי [אולי שמו היהודי: פאלק] נולד בשנת 876 [תרל"ו]. נפטר בשנת 882 [תרמ"ב]; (ב) שאמועל Samuel, נזכר שם; (ג) גיזלה Gizella ילידת תר"מ, הנזכרת שם עמ' נז ללא זיהוי הוריה. התחתנה עם יוסף בארוק Josef Barok בנו של שאנדור בארוק Sandor Barok וזוסאנא לבית גרינבוים Zsussana Grunbaum (בתו של רבי שמשון גרינבוים); (ד) אילונה Ilona ילידת תרמ"ה, נזכרת שם עמ' נב; (ה) קארולי Karoly נולד בשנת 886 [תרמ"ו]; (ו) יענו Jenő יליד תרמ"ט, נזכר שם; (ז) הרמינה Hermine קורלנדר ילידת תר"נ, נזכרת שם; (ח) לאורה Laura ילידת תרנ"א, נזכרת שם.

לצאצאי רבי אשר פאזשאני - המוזכרים ב'עלי זכרון' 31 עמ' נג-נד, יש להוסיף: (א-ב) התאומות מארי Mari ויולי Juli נולדו בשנת 851 [תר"א]. מארי נישאה בשנת 871 [תרל"א] ליאקוב פרסבורג-פאזשאני Jakob Pressburger/Pozsonyi. יולי נפטרה בשנת 853 [תר"ג]; (ג) אדולף Adolf נולד ונפטר בשנת 853 [תר"ג]; (ד) רעבעקא Rebeka נולדה בשנת 864 [תרכ"ד]. - לצאצאים שהוזכרו שם יש לעדכן: (א) בעטי קליין ילידת תר"ג לערך. מצאתי רישום לידת בנה דוד לבל David Lobl בשנת 864 [תרכ"ד], בן עמנואל קליין Emanuel Klein ובעטי לבית פרסבורג-פאזשאני Betti Pressburg/Pozsonyi; (ב) מילי מייזנער ילידת תר"ו לערך. מצאתי רישום נישואין של בתה רוזא Roza בת פערענץ מייזנער Ferencz Meisner ומילי לבית פרסבורג-פאזשאני Milli Pressburg/Pozsonyi, עם מיהאלי עהרליך Mihaly Ehrlic בשנת 892 [תרנ"ב]; (ט) אדולף Adolf יליד תרכ"ד, נפטר בשנת 864 [תרכ"ד]; (י) לעני Leni ילידת תרכ"ה, נפטרה בשנת 865 [תרכ"ה].

רבי אהרן ביכלר - ב"ר יהושע פאלק, הנזכר ב'עלי זכרון' 28 עמ' סו, 31 עמ' מב. יתכן שהוא וזוגתו קבורים ביאסאפאטי Jaszapati.

כעת אנסה לזהות מספר רישומים מבני משפחת ביכלר הלא מזוהים שבעלה 31 עמ' נה-נו. בעמ' נה: לידה בדיאנדיאש בשנת תרס"ב, בעלא בן הופמן דוד בן 44 וביכלר רעזי מלורניצי בת 36 [ילידת תרכ"ה לערך]. - שתי משפחות ביכלר גרו בלורניצי. הראשון היה רבי אלעזר ביכלר ב"ר אהרן ביכלר אב"ד סערדאהעלי שהיה נשוי לטערעז זלצברג, שהיתה להם בת רעזי שנולדה בשנת תרכ"ה, מוזכרת ב'עלי זכרון' 31 עמ' מג. - האפשרות השנייה היא שהאמא היא רעבעקא Rebeka ביכלר שנולדה בשנת תרכ"ה לרבי דוד ב"ר חיים ביכלר מאשתו השנייה רוזי שמידל, מוזכרים ב'עלי זכרון' 31 עמ' מ. השערתי שרעזי הופמן היא בתו של רבי אלעזר.

אגב, מצאתי את שם אשתו הראשונה של רבי דוד ב"ר חיים ביכלר הנ"ל, יענטל לבית דייטש. הם נישאו בשנת 862 [תרכ"ב], והיא נפטרה כעבור כמה חודשים בשנת תרכ"ג ומנ"כ בטשעטשע Csecse. כהיום קיים רק החלק התחתון של

מצבתה, וזה הנוסח: ... בעלה / עשתה רק טוב כל ימי מגורה / נשמתה עלתה למרום לקבל שכרה / טוב טעם ודעת עמה נתיחדה / לעולם לא תשכח שמה משאר בשרה / היקרה מרת / יענטל / אשת ה' דוד ביכלער / ובת ה' יעקב דייטש / מתה ביום ה' כ"ז חשון / תרכ"ג לפ"ק ת"נצ"ב'ה / ושם אמה ריזל.

בעמ' נו: נישואין בפאסטא בשנת תר"ע, של זינגר יענו בן שווארץ הרמן וביכלר אידה, עם סילארד עללא Ella Szilard. - זהו יענו שוגר Jeno Sugar [ולא זינגר],

בנה של אידה ביכלר/שווארץ בתו של רבי אליעזר ב"ר יהושע פאלק ביכלר מפילעק, הנזכר ב'עלי זכרון' 28 עמ' סד. להלן רשימה מעודכנת של צאצאי הוריו הרמן/צבי הירש ואידה שווארץ: (א) אולגה Olga נולדה ונפטרה בשנת 877 [תרל"ז]; (ב) נעללא Nella הנזכרת שם, נולדה בשנת 879 [תרל"ט]. התחתנה עם מיקלוש גלמבוש Miklos Galambos; (ג) לאיוש Lajos יליד תר"מ הנזכר שם. התחתן עם אידה שטוקס Ida Stux; (ד) שארלוטא Sarolta ילידת תרמ"א הנזכרת שם. התחתנה עם מור קעמעני Mor Kemeny; (ה) אטל Etel נולדה בשנת 883 [תרמ"ג]. התחתנה עם קראוס Krausz; (ו) אירנה ראדו Rado Irene נולדה בשנת 885 [תרמ"ה], נזכרת שם כילידת תרמ"ב; (ז) יענו Jeno הנזכר למעלה. נולד בשנת 887 [תרמ"ז]; (ח) יולן Jolan דויטש ילידת תרמ"ח, נזכרת שם; (ט) ארפד Arpad יליד תרנ"ו, נזכר שם. - כל משפחת שווארץ שינו את שם משפחתם לשוגר.

בעמ' נו: לידת זאלי בת ביכלר היינריך. עיינתי ברישום הזה. נראה לי שרשום 'בוכבינדר' (ולא ביכלר), זה שם שמופיע ברישומים נוספים מאזור זה.

בעמ' נז: לידת משה אהרן בן לאזאר ביכלר ונעטי וויינער >בהעתק תאריך הלידה שם יש טעות, וכנראה צריך להיות: "א כסלו תר"כ, שזה זהה ל-7 דצמבר 859. זהו בנו של רבי אלעזר בן רבי אהרן ביכלר אב"ד סערדאהעלי הנזכר למעלה, אלא שנפלה כאן טעות בהעתקה, כי האמא היא טערעז זלצברג ולא נעטי וויינער. >ב'עלי זכרון' 19 עמ' ח כתוב שמשה אהרן נולד בשנת 861.

בעמ' נז: לידת גיזלה בת מארטון ביכלר. היא בתו של רבי מאיר ביכלר, ונזכרת למעלה בין צאצאיו.

לעלה 19, 28 - מצבות ממשפחת ביכלר בפילעק

מצילומי מצבות בבית החיים בפילעק מצאנו ידיעות נוספות על משפחת ביכלר. התודה למר שאנדור באטשקאי על הצילומים.

רבי יהושע ביכלר - ב'עלי זכרון' 28 עמ' סג רשומים צאצאי רבי יהושע [פלך] ביכלר מפילעק [בן רבי אליעזר מפילעק בן רבי יהושע פאלק אב"ד סעטשין] ואשתו מרת מלכה: (1) בתם מ. ביכלר ילידת תרמ"ג. (2) בנם ליוש ביכלר יליד תרמ"ה. (3) בנם ה. ביכלר יליד תרמ"ז. [ואחר כך עוד 5 ילדים].

שלושת ילדים אלו נפטרו בילדותם ונקברו בפילעק. הראשונה שמה מירל נפטרה בת שנה ביום כ"ז אייר תרמ"ה, וזה נוסח מצבתה: מ'קום] ק[בורת] / הילדה מירל בת / ר' יהושע ביכלר / בת שנה אחת נפטר' / מ"ב למב"י תרמ"ה / תנצב"ה.

הילד השני שמו אליעזר נפטר בן ד' שנים ביום כ"ט שבט תרמ"ח. הילד השלישי שמו חנוך נפטר בן שנתיים באותה שנה ארבעה ימים לפניו ביום כ"ד שבט תרמ"ח. על קברם הוקמה מצבה משותפת וזה נוסחה: מ'קום] ק[בורת] / הילד / אליעזר - חנוך / בן ד' שנים - בן ב' שנים / נ' כ"ט שבט - נ' כ"ד שבט / תרמ"ח / בני ר' יהושע ביכלר / תנצב"ה.

ילדם הרביעי נולד בשנת תרמ"ט ונקרא בשם אברהם אליעזר [וחי ארבעים שנה, 'עלי זכרון' שם]. זה נעשה כנראה כמו שמובא בשם הגר"א (עליות אליהו לד ע"ב בהערה נא, הובא גם ב'פנקס המוהל חת"ס' עמ' תרפח בהערה): 'סגולה לקיום בנים, שהילד אשר יולד יקראוהו בשם אחיו המת אשר מת לפניו באחרונה, עם הוספה שם שני חדש, והחדש לראשונה ושם המת לאחרונה'.

רבי מאיר ביכלר - ראש הקהל בפילעק המוזכר ב'עלי זכרון' 19 עמ' ו-ז [עם צילום מצבתו, שאולי הוא בנו של רבי אהרן (ב"ר אהרן אב"ד סערדאהעל) ביכלר בפילעק מזיווגו הראשון] עם זוגתו מרת מירל לבית מאהלר. לפנינו צילום ונוסח המצבות של בתם מרת ריזל ובעלה רבי אברהם יהודה דיאמנט:

'פ"ט / אשה יקרה טובת לב אהובה לבעלה ולבניה / עטרת בית משפחתה נקטפה בימי עלומיה / רק שבע עשרה שנה עברו מעת חתונתה / מרת ריזל דיאמנט ע"ה / אשת החבר ר' אברהם יהודה דיאמנט נ"י / והיתה בת אהובה להחבר ר' מאיר

ביכלער נ"י / ואשתו
מ' מירל תי' והיא
כיבדה אותם מאוד
באהבה / נפטרה
לדאבון יודעיה
ומכריה בת ל"ו שנים
/ ביום כ"א אייר
תרע"ה לפ"ק ונקברה
למחרתו / תנצבה"ח.
פ"נ / אדם יקר
ונעלה עשה רב
צדקות / פעל ועשה

הרבה לטובת הקהלה / ולטובת הח"ק רחים ומוקיר רבנים / כה"ר אברהם יהודה
ע"ה / דיאמאנט / בן החבר ר' אלחנן נפטר בן נ"ט שנה / ביום ח' כסלו תרצ"ב
ונקבר בו ביום / ושם אמו אסתר / תנצב"ה.

שלמה וייס - מערכת 'עלי זכרון', בני ברק

לעלי זכרון 16, 24 - ר' יוסף קרויס, רש"צ נויבירט

בעלי זכרון 24 במאמרי על משפחת קרויס, מוזכר הרה"ג
ר' יוסף קרויס שו"ב ומר"ן בסאמאטאר, ושיערתו שהוא
בן הר"ר מאיר קרויס מווארשאני. כעת מצאתי צילום
מצבתו שם, וכך נחרת עליה: פ"נ / ירא ושלם סתרו
פעלים / בהילו נרו / מעודו איש יקר רוח / הרב המופלג
ותיק וחסיד / משמש בקודש דיין מצויין / מר"ה יוסף / בן
מר"ה מאיר זצ"ל נפטר יום / ...

בעלה 16 עמ' יב במאמר על ר' שמעון קוטנער נכתב שלפי
מסורת המשפחה היתה א' מבנותיו מרת יוכבד א"ר שאול צבי נויבירט. מצאתי
רישום נישואיהם בסעדראהעלי: שאמואל בן שאלאמון נויבירט בן 24, נשא
בסעדראהעלי 24 מאי 864, את סאלי קוטנער בת שימון ולעני בת 22. החתן גר
באלישטאל [העלישטאבא] והוריו גרים בהאדי. כמובן שזה מאשר את המסורת
המשפחתית.

כמו"כ מצאתי רישום נישואין של בתם: רעסו בן יואכים לאווי וילי' קאהן יליד
פרסבורג בן 27 נשא 6 אפריל 886 באלישטאל את אילונה בת שאמו נויבירט וילי'
קוטנער בת 22. <אולי היא הבת מרת לאה הי"ד הנזכרת בעלה 12 עמ' סג>

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

לעלי זכרון 31 - ר"י גראס וגיסו ר"מ בעהם

אני רוצה להוסיף כמה פרטים על שנכתב שם במאמר על ר' ישראל יעקב גראס, זו יכולה להיות תוספת מעניינת למשפחת גראס.

ר' מנחם (ב"ר יצחק) בעהם, שהיה גיסו של ר' יעקב ישראל גראס, נולד בשנת ת"ר בקרולה ונפטר ביום כ"ב אב תרע"ח (31 ביולי 1918) במערק כפר קטן 15 קילומטרים מקרולה. אשתו, אמה (חיה גראס) נפטרה שנתיים קודם לכן, בשנת תרע"ו י"ז שבט (22 בינואר 1916), בגיל 75. למרבה הצער, במערק כבר אין מצבות בבית קברות. לר' מנחם נולדו כמה בנים במערק, ביניהם, קארולי (קופל?) בשנת תרל"ו, ושאמו בשנת תר"מ, שניהם נרצחו בתש"ד.

הבן הגדול צבי בעהם נולד בשנת תרט"ו לערך (כך לפי הרישום הרשמי בפטירתו שהיה בן 72, ואילו על מצבתו צוין שהיה בן 65, דהיינו יליד תרכ"ג לערך. מאידך ברישום נישואיו בשנת תרמ"ב צוין שהוא בן 23, דהיינו יליד תרי"ט לערך, כן גם

ברישום לידת בתו מארגיט בשנת תרנ"ו צוין שהוא בן 36). נשא את אסתר בת מנחם פלדמן מסערענטש. החתונה הייתה בשנת תרמ"ב בנירעדהאזא (Nyíregyháza), מסדר הקידושין היה [הסבא] הרב איגנץ (יצחק) בעהם מירושלים. צבי ואסתר חיו בנירעדהאזא, שבה נולדו להם מספר ילדים. צבי בעהם נפטר בג' כסלו תרפ"ח (26 נובמבר 1927), ועל מצבתו בנירעדהאזא [ומימינו אשתו] נחרטו השורות הבאות:

הצבי ישראל על במותיך חלל / צדקה וחסד עשה
/ בדרכי השם הלך / ירא השם מנעוריו / בניו
הדריך במעגלי יושר / משפטי השם אהב / נחמד
לשמים ולאדם / חבר הי' ליראי השם / ממשפחת
יראים מחצבתו / נשיא הי' לעדת יראים הרבה
שנים / נהנה מיגיע כפו באמונה איש תם וישר /
מ"ה צבי בן מנחם ז"ל / ונכד להרב המפורסם ר'
יצחק באהם מקראלע / נפטר בן ששים וחמש
שנים ג' כסליו תרפ"ח / ת"נצ"ב'ה' – ובקבר הימין
שהוא לימין הקורא נטמנת אשתו / אשה כשירה

שעשתה רצון בעלה / סככה בכנפי' על בנים שלשה ובנות ששה / תמימה סדרכי' וצנועה במעשי' / רנה ותפלה תשא בעד הנשואים מיוצאי חלצי' / מרת אסתר ע"ה בת מ"ה מנחם ז"ל / נפטרה בת ע"ד שנה י"ג אב תר"ח'ק' / ת"נצ"ב'ה'.

נחזור לר' מנחם בעהם ממערק, אשתו אמה גראס נולדה סביב תר"ד ב-אער (Ör) כפר קטן באזור מאטעסאלקא (Mátészalka), לכן בדקתי בפנקסי הרישום של ואיא (Vaja) הסמוכה ובמפקד יהודי משנת 1848. בהתאם לכך, אני חושב כי שם המשפחה גראס היה אמור להיות Szlori או היה Sztroli (סלורי או סטרולי).

העתיקתי רישום של בני זוג במפקד של ואיא, משנת 1848, אני חושב שהם יכולים להיות הוריו של ר' יעקב ישראל ואחותו אמה (חוה), ר' משה אלכסנדר ושרה:

ראש המשפחה: סנדר סלורי (Szlori), עבודה: חוכר אדמה (איכר), בן 32, נולד ב-Vaja. אשתו: שרה יונאש (Jónás), 29, נולדה ב-קרולה. ילדים: הרשלי בן שש שנים, אווה בת 4, מארצי(?) בן שנתיים, שארי בת חצי שנה. אווה בת ה-4 כנראה שהיא זהה לאמה (חוה), שהיתה אשתו של ר' מנחם בעהם ממערק.

בין התמונות שלי מבית הקברות ב-ואיא מצאתי את מצבתה של שרה, אמם של ר' ישראל יעקב גראס ואמה (חוה) בעהם, וזה נוסח המצבה: "פ"נ / ותמת שרה ביקרת / הרבה צנוע' ונדיבה / מרת שרה אשת מו' משה אלכסנדר ז"ל / נפטרה ח' אייר / כתר לפ"ק תנצבה". יכול להיות שכדאי לחפש בבית הקברות שם כדי לראות אם המצבה של בעלה ר' משה אלכסנדר עדיין קיימת שם.

כמו כן במפקד 1848 של ואיא נמצא גם: דוד יונאש, מורה בן 59, נולד בקרולה ואשתו גרוס שרה, נולדה ב-אשוואר (Nyírvasvári). הם היו כנראה הסבא והסבתא של ר' ישראל יעקב. השם 'שרה' בהונגרית יכול להיות לא רק שם עברי שרה, אלא גם שרל או שינדל.

כן מצאתי במאטריקל הפטירות בקרולה שני בנים מר' ישראל יעקב גראס, ב-4 פברואר 1900 (ה' אדר א' תר"ס) נפטר הרמן גראס יליד קרולה בן 15, תלמודיסט. וב-21 יוני 1900 בשעה 10 בערב (כ"ה סיון תר"ס) נפטר שאנדור גראס יליד מערק בן 30 תושב ניראדאני (Nyiradony), אשתו פירושקה לבית שטרן.

שאנדור באטשקאי - בודאפעסט Sandor Bacskai - Budapest

בשולי המכתב: הכותב הנ"ל, מר שאנדור באטשקאי, מסר לנו עוד רישומים שהעתיק מהמאטריקל של מערק, ברישומי הנישואין נזכרים עוד מילדי ר' מנחם בעהם כדלהלן:

בתו אסתר ילידת מערק 875 נישאה בשנת 896 ל'שימון פולאק' [רבי יוסף שמעון פולאק עורך 'בית ועד לחכמים' בסאטמאר] יליד בערעטי-אויפאלו 870, בן ר' אברהם פולאק בעל בית חרושת לנקניק בנאדי-סעבען ורוזה לבית זילבר.

בתו סאלי ילידת מערק 879 נישאה בשנת 899 ל'לאיוש רוזנבליט' יליד ערמיהאלפאלווא 864, בן מארטון רוזנבליט וקאטי קלארה. >כנראה החתן הוא ר' ישעי' יהודה ליב רוזנבליט בנו של ר' מרדכי רוזנבליט שנפטר שם ט"ז סיון תרס"א. ר' ישעי' יהודה ה"ל הקונטרס 'מחיית עמלק ושותפיו' (סיגעט תרס"א), אודות כשרות השוחטים בבית חרושת לנקניק בסעבען הנזכר למעלה. נפטר במיהאלפאלווא כ"ב ניסן תרצ"ז.

בתו מארי ילידת מערק 882, נישאה בשנת 900 ל'איגנאץ גרינפלד' יליד וואשרוש-נאמעני 873, בן יוזעף גרינפלד ומארי כץ. >החתן כנראה רבי יצחק אייזיק גרינפלד במאטע-סאלקא, בנו של רבי יוסף גרינפלד מנאמעני ומרת מרים ליבא בת רבי ברוך בענדיט כ"ץ מבוקין, ראה 'עלי זכרון' עלה 2 עמ' כ.

כן העתיק הנ"ל מרשימת נספים בשואה:

בנו 'שאמועל בעהם' בן 62 ואשתו 'פאני' לבית וייסהויז בת 59, נהרגו עקה"ש באוישוויץ 15 יוני 944 (כ"ד סיון תש"ד).

לעלה 31 - ר' יצחק גראס מקראלי-ניו יורק

בעלה 31 במאמר על ר' ישראל יעקב גראס, נזכר בנו ר' יצחק גראס בניו-יורק, אבי משה שנספה בקרב מטוסים מעל גרמניה ולזכרו נוסד ישיבת 'זכרון משה'. יש להוסיף שישדו את הישיבה על שמו בברונקס, שהי' אז מקום של עשרות בתי כנסיות ובתי מדרשות ורבבות אלפי ישראל. אבל ברבות הימים נטשו קהלות ישראל את המקום, וחוג משכונת ריברדייל לא נשארו כי אם ב' או ג' מנינים בכל הברונקס. אבל את הישיבה זכרון משה שהי' בהנהלת הרה"ג מוהר"ר ירוחם גרליק זצ"ל (מתלמידי ישיבת מיר וממקורבי הגר"ז מבריסק) הוא העביר חוץ לעיר לסאוט פלסברג, ושם מתנוססת לתפארת בניהולם של משפחת גרליק והראש ישיבה הרה"ג מוהר"ר אלי' דוב וואכטפויגעל שליט"א, ונחשב כאחד הישיבות המובחרות בארה"ב. כך ששמו הטוב של הב' משה גראס וזכרו של אביו שהקדיש כל מה שקיבל מממשלת ארה"ב לשם הרבצת תורה עומדת לתפארה.

אברהם ירמי' מארמארשטיין - נוא יארק ארה"ב

לעלה 31 - רבי יואל שרייבר

בגליון החדש 31 עמ' ע"א העתק מהעיתון על פטירת ר' יואל שרייבער זצ"ל, שהגם שבא מבית מתנגדים נעשה לחסיד מובהק. יש לציין להמכתב באיגרות סופרים (מדור המכתב סופר סי' כא) מה שצוה אביו הק' בעל ה'מכתב סופר' מקראקא לבנו-

אחיו ר' בונם שיתדבק בהגה"ק בעל חידושי הר"ם, וז"ל בתוה"ד: "...תמול קבלתי מכתב מקדוש ה' מכובד הגאון האמיתי בוצינא קדישא הרב יצחק מאיר שי' [- הגה"ק בעל חידושי הר"ם זי"ע], תראה ההעתקה ממנו במכתבי ותרגיש עוצם ענותנותו וקדושתו, כי אמר מעט ועשה הרבה בלב מבין, וראה נא בני שתזכה לנשק ב' ידי ולהתאבק בעפר רגלי קדושתו וטוב לך, ולחיבת הקודש הנני מעתיק לך מכתבו אות באות". וראה שם העתק המכתב.

אליעזר בלומנפעלד - ברוקלין

לעלה 31 - מוצא אבותיו של רבי שמואל קיניגסברג שו"ב

בעלה 31 הופיע מכתבו של ר' שמואל קיניגסברג, אודות זקינו ר' שמואל קיניגסברג משכונת בתי נייטין, אשר לפניו שימש כשו"ב בזענטא, ובסוף ימיו בירושלים.

ר' שמואל זה היה נכדו של הרה"ח ר' נח קיניגסברג שו"ב בעהמ"ח מי נח. והוסיף שם במכתב, כי מקובל במשפחה, שהרבנית של רבי נח העידה ששמעה לפעמים מאחורי דלת חדרו איך שלומד עם חברותא, אף שלא ראתה שום אדם נכנס בחדרו. בספר מי נח עצמו, אין הרבה פרטים על משפחתו, בהקדמתו מספר כי מלפנים היה שו"ב בעיר גליסק במחוז לובלין, וכעת בשוב קאראליפקע הסמוך לליזענסק. ובסוף הקדמתו חותם נח בן לוי יצחק שו"ב.

ובכן אוסיף גם אני את ידיעותי על משפחתו של ר' נח.

מלבד בנו ר' משה נפתלי מליזענסק הנזכר במכתבו של ר' שמואל הנ"ל, היתה לו עוד בת, מרת רבקה רחל אשת ר' אלכסנדר טרוק מחסידי צאנז, אשר גר בעיר טומשוב לובלסקי.

ועתה נבוא לדבר על אביו, רבי לוי יצחק קיניגסברג.

רגליים לדבר, כי רבי לוי יצחק זה, הוא אא"ז רבי לוי יצחק קוניגסברג מק"ק סטרי.

אין בידי הרבה מידע אודות רבי לוי יצחק, רק העולה מרשימות המאטריקל אשר נאספו באתר JRI-POLAND ובאתר GESER GALICIA.

על פי הרשום בעת פטירתו, ביום ט"ז אב תרס"א, הוא היה בן שמונים שנה. דהיינו שנולד בשנת תקפ"א. ומסתבר כי נקרא על שם הרה"ק מבארדיטשוב, אשר נפטר כעשר שנים קודם לכן.

נשא לאשה את מרת רייזא, וגרו בעיר סטרי, בבית מספר 105, ואחר כך עברו לבית מספר 74.

ביום 17 באוגוסט 848 נולדה להם בת בשם שרה ל. ביום 27 בנובמבר 849 נולדה להם בת בשם חנה. ביום 31 בדצמבר 855 נולד להם בן בשם אהרן. ביום 11 בדצמבר 857 נולד להם בן בשם עזריאל.

מלבד רישומים אלו, ידוע לי על בן ובת נוספים.

הבן, יוסף קוניגסברג, היה אביו של צבי אלעזר קוניגסברג אשר עלה לארץ ישראל, ולו צאצאים רבים.

הבת, מאטל, אשר אומנם לא מצאתי רישום לידתה, אך בכמה רישומים אודותיה בעיר סטרי, מופיעים שמות הוריה לוי יצחק ורייזא קוניגסברג. על פי תעודת הפטירה שלה בעיר וינה, מאטל נולדה ביום 12 בדצמבר 855. אולם לפי הרישומים דלעיל נראה שלא דייקו וכנראה נולדה שנה קודם לכן. מאטל היתה אשת רבי יקותיאל עוזר הורוביץ מסטרי, ולערך בשנת תר"ס עברו לגור בווינה. יקותיאל עוזר נפטר שם ביום י"ח כסלו תרצ"ב, ומאטל נפטרה ט' סיוון תרצ"ט.

כאמור ר' לוי יצחק קוניגסברג, נפטר בסטרי ביום ט"ז אב תרס"א. זוגתו מרת ריזא נפטרה שם, ביום כ"א ניסן תרס"ב.

מלבד השם לוי יצחק קוניגסברג, הרי שיש שם נוסף שחוזר על עצמו, גם בקרב משפחת קוניגסברג מסטרי, וגם בין צאצאי רבי נח קיניגסברג, השם צבי אלעזר, מופיע בשתי המשפחות, ומרמז אף הוא על קשר משפחתי ביניהן.

בנימין פנטליאט - פתח תקווה

רבי דוד אלי' קטינא מו"צ באויפעהערטא

הרב הגאון רבי דוד אלי' קטינא זצ"ל מו"צ בק"ק אויפעהערטא, נולד בערך בשנת תרכ"א, לאביו הרב הגאון הצדיק רבי יעקב קטינא זצוק"ל דומ"ץ חוסט בעל 'רחמי האב' ו'קרבן העני'.

כבר מנעוריו הוכר כברא כרעא דאבוה בשקידתו המופלאה בתורה ובחסידות, ודברי תורתו מובאים כמה פעמים בספר אביו 'קרבן העני' (פר' וירא: "ובזה פי' בני הנחמד מ' דוד אלי' בן חנה רבקה ז"ל"; פר' וישב: "ופי' בני הגדול מוה' דוד אלי' בן חנה רבקה"; פר' בא: "ובני הנחמד מוה' דוד אלי' נ"י אמר"; לפסח: "ובני הנחמד מוה' דוד אלי' בן חנה רבקה אמר"; פר' חקת: "הנני מעתיק מכתב בני הגדול האברך המופלג מוה' דוד אלי' קטינא"; פר' בלק: "בשם בני מוה' דוד אליהו שיחי"; פר' נצבים: "אמר בני הגדול מו' דוד אלי' בן חנה רבקה תנצב").

בהגיעו לפרקו נשא את הצדיקת מרת סאביל ע"ה בת הרבני המופלג בתורה וביראה מו"ה מאיר יהודא פרענקל ז"ל מלעוועלעק, שהיה חתן הגה"צ רבי אריה ליבוש פרענקל זצ"ל אב"ד נירמאדע, המכונה "ר' לייביש אשווארער", בן הרה"ק רבי אלי' באכטער זצ"ל מחסידי אשוואר, בן הרה"ק רבי ישראל איסר מבאכטא זצ"ל, נכד הגה"ק רבי יעקב קאפיל מליקאווע ז"ע.

שימש כמו"צ בכפר אויפעהערטא (Ófehértó) הסמוכה ללעוועלעק. תשובה אליו נדפסה בשו"ת מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' מב): "שוכ"ט ושמחת יו"ט לכבוד ידידי מנוער המופלג החסיד וכו' כש"ת מו"ה דוד אלי' קטינא נ"י בק"ק אויפעהערטויא יצ"ר".

נלב"ע ביום ה' אדר א' שנת תרפ"ט, ומנו"כ באויפעהערטא. כיום נשאר שמה רק חלק העליון ממצבתו עליה יכולים להכיר הנוסח דלהלן: איש גדול בתורה ומפור... / הרב דוד אל... / דור ישרים יבורך ה... / ובתורת ד' יגע בכל לי... / דבריו היו תמיד להורות... / אליהו עלה בסער... / לדאבון משפחתו...

זוגתו הצדיקת סאביל ע"ה נפטרה ביום כ"ז אדר א', ומנו"כ בלעוועלעק. השאיר אחריו בנו הרה"ח ר' מאיר יהודא קטינא ז"ל מדפיס ומוכ"ס בחוסט, ובנותיו מרת חנה רבקה ע"ה הי"ד אשת הרה"ח ר' משה שמואל ווייס ז"ל ממאטערסאלקא; מרת חיה ע"ה אשת הרה"ח ר' משה יעקב ז"ל הי"ד; מרת ברכה ע"ה הי"ד אשת הרה"ח ר' דוד ז"ל הי"ד; מרת מאטיל ע"ה הי"ד אשת הרה"ג ר' ארי' ליב שפיצער זצ"ל מו"ץ בפאקינג ובפערנוואלד ואח"כ מרביץ תורה בת"ת סאטמאר וויליאמסבורג; מרת רחל לאה ע"ה הי"ד אשת הרה"ח ר' נפתלי הירץ ז"ל הי"ד. ישכר בעריש ווייס - ברוקלין נ.י.

לעלה 16 – רשימת נדבנים מקהלת גוטא

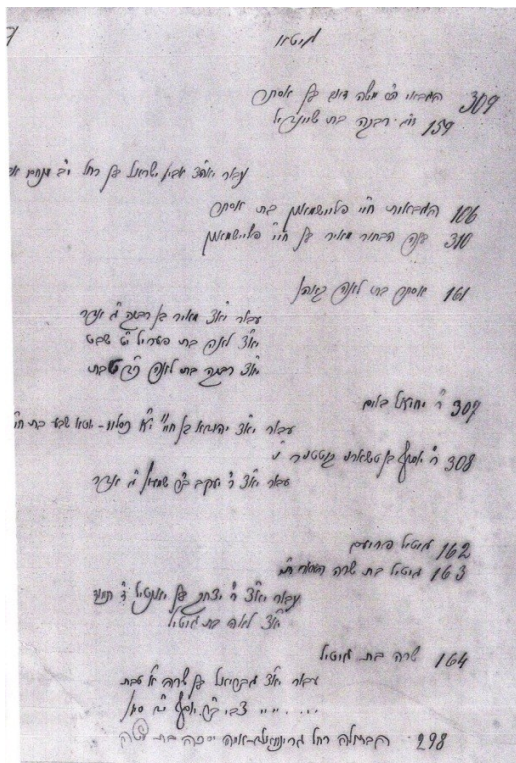
ב"עלי זכרון" מס' 16 עמ' ז' כתב הרב שלמה ווייס שבספר בית העלמין של דונא-סערדאהעלי רשומה מצבה של רבי יעקב (ב"ר שמעון) קוטנא ז"ל, והמצבה לא ניתנת לקריאה.

כעת מצאתי תאריך פטירתו ביום ג' אדר, והוא ברשימות תורמים מהונגריה ליושבי עיה"ק צפת הנמצאות ב"ארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי" בירושלים תיק IL\SA\4 (לא מופיע שנה ברשימות, אולם הוא בין השנים תר"ס-תר"ע), הרשימות הן מכמה קהילות קטנות בהונגריה וביניהן ק"ק גוטא, ושם נכתב (כנראה שהרשימה לא שלימה ומכל קהילה יש רק דף אחד, הנני מעתיק כל מה שנכתב שם):

גוטא

309 הגבאי ה"ר משה זאב בן אסתר <בן ר' ישראל כהן-קאהן הנזכר להלן>
159 זוג' רבקה בת שיינדיל - עבור יאה"צ אביו ישראל בן רחל י"ב מנחם אב
106 הגבאית חיי' פלישמאנן בת אסתר <ור' ישראל כהן (בן גיטל) מגוטא. מרת חי' עלתה עם אמה לארה"ק בשנת תרס"ח, נפטרה ה' חשון תרע"ז ומנו"כ בהר הזיתים. בעלה ר'

שלום פליישמאנן, חמיו של האב"ד ר' יחיאל בויס (עפ"י הקונטרס 'הגאון הקדוש מגוטא' <

310 בנה הבחור מאיר בן חיי' פליישמאנן >נפטר בגוטא י"ח סיון ת"ש>

161 אסתר בת לאה קאהן >כנראה היא אמה של מרת חי' פליישמאן הנ"ל, שנפטרה כ"ה אדר תער"ב ומנ"כ בהר הזיתים ליד בתה הנ"ל - עבור יא"צ מאיר בן רבקה ג' אדר - יא"צ לאה בת פעריל י"ט שבט - יא"צ רבקה בת לאה כ"ד טבת

307 ר' יחיאל בויס >האב"ד בגוטא - עבור יא"צ <הוריו> יהודא בן חיי' י"א כסליו - יוטא שבע בת חי' כ' כסליו

308 ר' יוסף בן טשאני קוטטניר נ"י - עבור יא"צ ר' יעקב ב"ר שמעון ג' אדר

162 גיטיל פריעם
163 גיטיל בת שרה האאר תי' - עבור יא"צ ר' יצחק בן יאנטיל ז' תמוז - יא"צ לאה בת גיטיל

164 שרה בת גיטיל - עבור יא"צ גבריאל בן שרה א' טבת - עבור יא"צ צבי ב"ר יוסף י"ד סיון

298 הבתולה רחל גרינוואלד - אמה יסכה בת משה

עמרם בנימין וידר - בני ברק

לעלה 31 - רבי אהרן סג"ל ברייער

אודות מאמרו הנכבד של הרב יצחק נחמן שטראה בעלי זכרון 31 בקשר ליחוסו של ר' אהרן סג"ל ברייער מפרשבורג. שמתי לב שזוגתו היתה צעירה ממנו בתשע שנים, כן עולה שילדו הראשון שידוע לנו נולד כשהיה כבר בן 33 [או בן 38, ראה להלן]. כן מעניין הסיבה שהיה גר תקופה מסוימת בשליינינג לאחר נישואיו, והרי זוגתו היתה מפרשבורג.

ונתעוררתי מזה למה ששמעתי מידידי הגאון רבי גבריאל נויפלד שליט"א ששמע מב"ד, כנראה ששמע זאת מזקני המשפחה, שר' אהרן ז"ל למד בישיבת החת"ס

והתחתן עם אשה הגונה, ומחמת איזה סיבה שעבר עלי', נתפרדה החבילה בפקודת רבו החת"ס וחזר לישיבתו בפרשבורג. אח"כ בא בברית הנישואין עם בת רבי שמואל דייטש ז"ל מפרשבורג.

כנראה שזיווגו הראשון היתה משליינינג, ולכן גר שם בסביבות תקפ"ד >ואכן במפקד תר"ח נזכרת בתו הבכירה שהיתה ילידת פרשבורג בת 16, דהיינו ילידת תקצ"ב לערך>, וזה גם כנראה הסיבה להבדל הגילים בינו ובינה, וכן הלידה המאוחרת של ילדו הראשון.

אגב, תאריכי לידת רבי אהרן וזוגתו אינם מתאימים בין המפקד משנת תר"ח למאטריקל הפטירות. לפי המפקד הוא יליד תקנ"ט לערך והיא ילידת תקס"ח, ולפי רישומי הפטירות הוא יליד תקנ"ד לערך, ואילו זוגתו ילידת תקס"ח לערך. >מהנסיין נראה שהמפקד הנ"ל בפרשבורג מדויק יותר מקום הלידה, ואילו במאטריקל הפטירות מדויק יותר תאריך הלידה<

משה מנחם עקשטיין - רב ביהמ"ד גאלאנטא, ירושלים

ר' נפתלי הערצקא הלוי מקראלי, ר' יהושע קראלער

(א) בסדר מגלת יוחסין 'משפחת לעווי קנאבלאך' (ע"י הרב דובעריש וועבער), מביא בעמ' יט מצבת זקיני ר' נפתלי הערצקא הלוי, שנפטר ביום ד' מר' חשון תרס"ג, וכותב בהערה ה', כנראה טעות הוא, שברישומי ק"ק קראלי כתוב בפירוש בלועזית נאוועמבער 26 שנת 902, המתאים ליום כ"ו חשון שנת תרס"ג, וכן בלוח כולל

שומרי החומות משנת תר"ע: ר' נפתלי הערצקא בן פעריל לאוויא, ג' קראלי כ"ו חשון, ע"כ. ועי' שם העתקה מכ"ז בעמ' כ'.

נראה שאין כאן טעות במצבה, דנפטר ביום ד' פרשת תולדות, שחל בשנת תרס"ג ביום כ"ו חשון, ואולי יש להוסיף שכן ה' כתוב על המצבה: נאסף אל עמיו ביום ד' כ"ו חשון תרס"ג.

וקצת תמי' מה שלא נזכר שם אביו על המצבה שנכתב עפ"י צוואתו, וכן ברישום היאצ"ט בלוח הכולל, שנועד ללימוד משניות ביום היאהרצייט, לא נזכר שם אביו אלא שם אמו. (עי' תשו' לבושי מרדכי יר"ד תנינא סי' קמט ודודאי השדה סי' צה). >כן היה

המנהג בגליל העליון שבארץ הגר ועוד מקומות להזכיר את שם האם<

(ב) אודות זקיני הג"ר יושע פריינד קראלער ז"ל, שכתבתי בעלי זכרון 23 עמ' סא, שלא יתכן שלמד אצל האור חדש (בפולין) מאחר שנולד בשנת תקכ"ח, עי"ש.

הנה בסדר מגילת יוחסין הנ"ל כותב בערכו עמ' עב, שהי' תלמיד האור חדש מקעלין והנודע ביהודה, א"כ מתאים לפי סדר השנים שלמד אצלו בקאלין שבמדינת בעהמן שם כיהן האור חדש משנת תקמ"א (או לפני כן ברעכניץ שבאונגרי' עוד בהיותו צעיר לימים) וכן למד אצל הנוב"י בפראג שבבעהמן. ואודות העובדא שהי' אצל הרה"ק מקאזניץ, אולי משום שהי' יתום מאמו הלך ונסוע מאיזה סיבה לפולין (לא ללמוד אצל האור חדש), ושם ראה את הרה"ק מקאזניץ זי"ע בתפלתו, ושוב הלך ונסוע למדינת בעהמן ולמד אצל האור חדש והנודע ביהודה.

יונתן בנימין בוכינגער - קרית יואל מאנרא

בשולי המכתב: אודות ההערה הנ"ל בעלה 28, מעיר גם הרב **משה מנחם עקשטיין** רב ביה"כ גאלאנטא בירושלים: מה שמפריך מ"ש דר' יהושע קראלי הי' תלמיד האור חדש בפולין ובדרכו לשם ראה את המגיד מקאזניץ זי"ע. א. עצם העובדא שראה את המגיד מקאזניץ שמעתי ממר"ר הגרמ"א פריינד צוק"ל בזה"ל: זקני רבי יהושע קראלי אף שהי' אשכנז, לא הרשה לדבר על חסידים, כי פעם ראה את המגיד שוכב במטה חלוש מאוד שלא הי' מסוגל לקום, והי' לפני תפלת מעריב, וכשהגיעו ל'ברכו' קפץ ממטתו עד מקומו בהתלהבות גדולה. וכמדומה שאמר, שראה עמודא דנהורא, עכדה"ק.

לעלה 30 - מצות ארבע מינים בהונגריה בשנת תש"ד

בנוגע האתרוג בראצפערט בשנת תש"ד שהוזכר שם, סיפר כ"ק האדמו"ר רבי נפתלי צבי מבאבוב זי"ע שלאחר התלאות והצרות שעברו עליו - כעל שאר אנשי גאליציא ופולין רח"ל, שלחו אביו כ"ק האדמו"ר רבי שלמה מבאבוב זי"ע [ששהה אז בבודאפעסט] להתחמם לאורו של זקינו הרה"ק רבי שלו' אליעזר מראצפערט זצ"ל [כ"ק הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל היה חתנו] בזמן שמחתנו. ושמעתי מא' שסיפר לו הה"ק רבי נפתלי צבי מבאבוב בפליטת פה, שזקנו קרבו מאד וכבדו לחלק האתרוג לאנשים ולמסור בידם לברך עליו [אע"פ שלא הי' אפי' בר מצוה. וא' הרבנים שם שלא ראה זאת בעין יפה - ביקש כיבוד זה לעצמו' אמנם רש"א לא הסכים ואמר 'נפתל'טשע יחלק'].

וסיפר האדמו"ר מבאבוב שהיו אז כ"כ הרבה אנשים שבאו לזכות בהמצוה, והרגישו שזה השנה האחרונה שיזכו בה רח"ל. ולא ידעו לשית עצה בנפשם מחמת רבוי העם שלא הי' דבר רגיל בראצפערט, ונכדו של רבי שלו' אליעזר הי"ד, הה"צ רבי יחזקאל דוד הלברשטאם נעמד לעשות סדר כפי שהי' רגיל לציבור גדול משנים קדמוניות בצל אביו האדמו"ר הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל, ואכן עלתה בידו ורש"א נהנה מאד. והתבטא האדמו"ר רבי נפתלי זצ"ל שמחמת רבוי העם נהפך האתרוג לשחור ממש כגחלים.

[אגב יצויין שהגה"צ רמ"א פריינד זצ"ל גאב"ד ירושת"ו שהה ג"כ בראצפערט וסיפר מענין ההקפות בשנה ההיא, ואכמל"ב].

חיים שלמה לערנער - מאנטשעסטער

מה שהובא בעלי זכרון 30 אודות האתרוג שקיבל הרה"ק מראצפערט מזקני הרב ממונקאטש לקראת חג הסוכות תש"ד, יש לציין, שהרה"ק מראצפערט זצ"ל היה דודו-זקנו של זקני הרה"צ רבי ברוך אב"ד מונקאטש זצ"ל, כי אמו מרת יוטא היתה בת רבי משה ליב מסטריזוב חתן רבי ברוך מגורליץ, וזקני כיבד את דודו זקנו הרבי מראצפערט מאד, למשל כיבדו להיות סנדק אצל ברית של דודי האדמו"ר ממונקאטש שליט"א בזאת חנוכה תש"א, ואף נסע עם כל בני הישיבה 'דרכי תשובה' במונקאטש לדו"ז. וכמה פעמים שמעתי מזקני זצ"ל שהיה מרבה לספר בשבח דו"ז.

ואודות מה שהוזכר שם על האתרוגים שהיו בבודאפעסט אצל מהר"א מבעלזא ואצל זקני הרב ממונקאטש, ידידו של אבי ז"ל, הר"ר דניאל לווינגער נ"ו משערי חסד ירושלים, הי' בין הנוטלים את הד' מינים אצל זקני בהיותו ילד קטן בעיר מולדתו בודאפעסט, והוא מספר: הזכרון שלי בנוגע לכל הנושא רחוק מלהיות מדויק, הייתי באותה תקופה בן תשע. הייתי כל יום בבית הספר ובמשך התפלה במתחם בית הכנסת קאזינצי, אבל אני לא זוכר את הבעלזער אתרוג ואת השורה הארוכה של ממתנים שם. הזכרון היחיד שלי הוא בדירה של הסבא שלך, בבית, שהיה קרוב מאד לדירת ההורים שלי, עמדנו בתור, אני לא זוכר כמה פעמים, עבור אתרוג בענשטשען.

ומחותני הר"ר חזקי' שענבערגער נ"ו בן הר"ר צדוק נ"ו (בן הר"ר חזקי' ז"ל מראשי הקהלה בבודאפעסט), אמר לי שאביו הר"ר צדוק (שלמד באותו הכתה בחדר עם הר"ר דניאל לווינגער הנ"ל) תמיד מספר שבהיותו ילד אכן השתמש באתרוג של הרה"ק מבעלזא זצוק"ל ביום א' דסוכות אחה"צ, והאתרוג כבר היה שחור.

יוסף אשר רבינוביץ - ברוקלין

לעלה 29 - משפחת שטערן בגאלאנטא מצאצאי התו"ט

בעלה 29 עמ' צט-ק אודות צאצאי ר' ישראל יוסף שטערן מגאלאנטא (הנזכר בעלה 28) שקבלה בידיהם שהם מצאצאי בעל התוס' יו"ט, ולא ידוע להם אם מצד אביהם או מצד אמם.

כפי שביררנו אצל צאצאיו, אלמנתו של ר' ישראל יוסף היתה אומרת תמיד לצאצאיה שהיחוס אל התוס' יו"ט מחייב אותם להתנהג בהתאם, ונמסר בפי המשפחה בשם א' מצאצאיה, הישיש הר"ר חיים ארנשטיין ז"ל מבני ברק, שאשת ר' ישראל יוסף היתה לבית שיק מברעזאווה, שהיו כידוע מצאצאי התו"ט. אלא

שבמאמר הנ"ל בעלה 28 עמ' ל"א הובא שאשת ר' ישראל יוסף, מרת רחל לאה, היתה ילידת ווערבוי בת ר' מרדכי (השם 'מרדכי' כתב עפ"י הרישומים שנקרא בלועזית 'מור', וזה טעות כדלהלן) ווערטהיימער וזוגתו גיטל לבית ראטה.

ואכן באוסף צילומי מצבות מבית החיים בגאלאנטא שתח"י מר שאנדור באטשקאי מבודאפעסט, מצאנו את צילום מצבת חמותו של ר' ישראל יוסף.

וזוה נוסח המצבה: פ"ט / אשה זקנה יקרה וחשובה / מר' גיטל ע"ה / אשת כ"ה / משה ווערטהיימער / ע"ה / מק"ק ווערבא / גם עד זקנה ושיבה לא נחו ידי' / יראת ה' שמחה לראות בבני' ונכדי' / טרף להביא לביתה כל מגמתה / למרום עלתה לקבל שכר פעולתה / י"נ ביום ט' טבת תרפ"ו / תנצבה / ש"א גנענדל.

ואם קבלה היא מה שהועד למעלה שהיא ממשפחת שיק, אולי אמה מרת גנענדל היתה לבית שיק מברעזאווע, שהרי אביה הי' כאמור למשפחת ראטה. ידוע על משפחה בברעזאווע בשם ראטה, ואולי השתדכו עם משפחת שיק משם.

רבי יוסף דוד וואסערמאן

בבית החיים הר כרמל הישן בקווינס נוי יארק בחלקת אהבת חסד מצאתי מצבת רב יליד אונגארן 2 אוקטובר 1856 (ג' תשרי תרי"ז) ונפטר בברונקס בשנת תרפ"ב. נוסח מצבתו בחלק העברי: פ"נ / הרב ר' יוסף דוד ב"ר יצחק / וואסערמאן ז"ל / היה איש צדיק וישר / יקר ערך ותמים דרך / נפטר ביום ש"ק ו' לח' תשרי תרפ"ב / תנ"צ ב'ה'.

מימינו קבורה אמו מרת מלכה (עמליה) בת ר' ליב ראזעטט (ילידת תקצ"ו באונגארן, נפטרה בשנת תרס"ו). ומשמאלו, כנראה אחיו, שאמאעל וואסערמאן (יליד תרכ"ג ב-לזינא Lzina אונגארן, נפטר בשנת תרצ"ז) ואשתו.

אשר לעמל לאווי - ברוקלין

בשולי המכתב: 'ממורשת חכמי אמעריקא' קבלנו פרטים נוספים עליו: היגר לארה"ב בשנת תרמ"ז ושימש כרב בעיירות: עקראן, אטלאנטא, ברעדפארד פא'. אח"כ התיישב בניו יורק וכיהן כמזכיר הפעדריישאן ההונגרי וגם כמנהל בית החולים 'לבנון' בניו יורק.

רצ"ב מודעה בעתונות מה'פעדריישאן' של יהודי הונגריה באמעריקא על פטירתו הפתאומית של המזכיר הנערץ. ועל הלווייתו שתצא מביתו (האחרון) במנהטן. על המודעה חתום ד"ר שמואל ביכלער מטיף בניו-יורק [יליד נייפעסט תרמ"ב, ב"ר משה(?) ביכלער, תלמיד ה'ערוגת הבושם' בחוסט וה'שבט סופר' בפרשבורג].

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il